

บทละครนอก

สังข์ศิลป์ชัย

พระราชนิพนธ์ใน

พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว

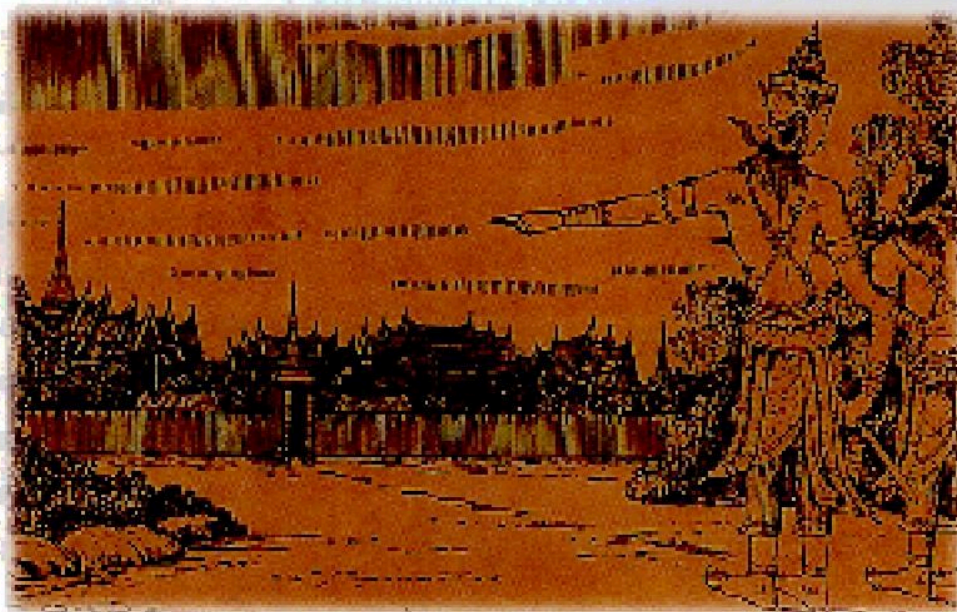

บทละครนอก

สังข์ศิลป์ชัย

พระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว

(รัชกาลที่ ๓)

กรมวิชาการ

กระทรวงศึกษาธิการ

บทละครนอกเรื่อง สังข์ศิลป์ชัย

สถาบันภาษาไทย กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ

© กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ ๒๕๔๐

พิมพ์ที่โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว

๒๒๔๙ ถนนลาดพร้าว บางกะปิ กรุงเทพมหานคร

นายสมมาตร มีศิลป์ ผู้พิมพ์ผู้โฆษณา

จำนวน ๔๕,๐๐๐ เล่ม

๘๙๕.๙๑๒ นึ่งเกล้าเจ้าอยู่หัว, พระบาทสมเด็จพระ.

บทละครนอก สังข์ศิลป์ชัย/บรรณาธิการโดย บุษบา ประภาสพงศ์
และคนอื่นๆ, -- กรุงเทพฯ : กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ,
๒๕๔๐.

๑๓๒ หน้า.

ISBN 974-268-2143

๑. สังข์ศิลป์ชัย. ๒. บุษบา ประภาสพงศ์, บรรณาธิการ.
๓. ชื่อเรื่อง.

ภาพปก

ภาพวาดฝีมือพระวิทย์ประจง (จ้าง ไซตจิตรกะ)

ภาพรองพื้นปก

ลายก้านแย่งดอกใน ที่วัดราชบพิธสถิตมหาสีมาราม

ภาพประกอบเรื่อง

จิตรกรรมฝาผนัง เรื่อง สังข์ศิลป์ชัย ที่วัดสุทัศนเทพวราราม กรุงเทพมหานคร
ที่วัดตาลเรือ วัดศิริมงคล และวัดโพธาราม จังหวัดมหาสารคาม

คำนำ

หนังสือชุดบทละครนอก ซึ่งเป็นบทพระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย ๕ เรื่อง คือ เรื่องไชยเชษฐา สังข์ทอง ไกรทอง มณีพิชัย และคาวี และเป็นบทพระราชนิพนธ์ ใน พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ๑ เรื่อง คือเรื่องสังข์ศิลป์ชัย นี้ คณะกรรมการคัดสรรและเผยแพร่วรรณกรรมของชาติ กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ ซึ่งมี ศาสตราจารย์คุณหญิงกุหลาบ มลลิกะมาส เป็นประธาน และมีผู้ทรงคุณวุฒิอื่นๆ ร่วมเป็นกรรมการ เห็นพ้องต้องกันว่า บทละครนอกชุดนี้เป็นหนังสือบทกลอนอย่างวิเศษ สามารถใช้เป็นแบบอย่างในการเขียน และการแต่งบทละครได้เป็นอย่างดี ทั้งเนื้อเรื่องก็ให้ความเพลิดเพลิน ก่อปรด้วยสาระข้อคิด ซึ่งอาจปรับใช้ให้เกิดประโยชน์แก่ตนและสังคมโดยรวมได้ กรมวิชาการจึงนำมาจัดพิมพ์เผยแพร่แก่โรงเรียน ห้องสมุด และหน่วยงานอื่นๆ ทั่วประเทศ ทั้งนี้เพื่อเป็นการสนองพระราชปณิธานของสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารีที่ว่า ปัจจุบันหนังสือวรรณคดีเก่าๆ หาอ่านยาก กระทรวงศึกษาธิการน่าจะนำหนังสือดีๆ เหล่านี้มาจัดพิมพ์ใหม่

บทละครนอกชุดนี้ สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ ได้ทรงกล่าวไว้ในคำนำหนังสือประชุมบทละครนอกพระราชนิพนธ์ รัชกาลที่ ๒ พ.ศ. ๒๔๖๕ ว่า เรื่องละคร ๖ เรื่องนี้ เดิมเป็นนิทานในนิบาตชาดกบ้าง นิทานในปัญญาชาดกบ้าง เป็นนิทานพื้นเมืองมาแต่โบราณบ้าง บางเรื่องก็เชื่อถือกันว่าเป็นเรื่องจริง และรู้จักแพร่หลายมาแต่โบราณ จึงมีผู้นำนิทานทั้ง ๖ เรื่องนี้มาแต่งเป็นบทเล่นละครกันตั้งแต่ครั้งกรุงศรีอยุธยายังเป็นราชธานี เมื่อถึงสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยได้ทรงเลือกละครนอกบางเรื่องมาพระราชนิพนธ์ขึ้นใหม่เฉพาะตอนที่จะให้ละครผู้หญิงของหลวงเล่น คือ เรื่องไชยเชษฐา ทรงพระราชนิพนธ์และแก้ไขตัดทอนได้เป็นหนังสือ ๓ เล่มสมุดไทย เรื่องสังข์ทองทรงพระราชนิพนธ์ตั้งแต่ตอนพระสังข์หนีนางพันธุรัต เป็นหนังสือ ๖ เล่มสมุดไทย เรื่องไกรทอง ๒ เล่มสมุดไทย เรื่องมณีพิชัย ๑ เล่มสมุดไทย เรื่องคาวี ๔ เล่มสมุดไทย แต่เรื่องสังข์ศิลป์ชัยนั้น กล่าวกันว่าพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงแต่งถวายเมื่อยังดำรงพระยศเป็นพระเจ้าลูกยาเธอ กรมหมื่นเจษฎาบดินทร์ พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยเป็นแต่ทรงพระราชนิพนธ์แก้ไข เป็นหนังสือ ๒ เล่มสมุดไทย พระราชนิพนธ์บทละครนอก ทั้ง ๖ เรื่อง จึงรวม

เป็นหนังสือ ๑๘ เล่มสมุดไทยด้วยกัน ส่วนลำดับที่ทรงพระราชนิพนธ์นั้น สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพทรงสันนิษฐานว่า เห็นจะทรงพระราชนิพนธ์เรื่องไชยเชษฐาก่อน แล้วจึงทรงพระราชนิพนธ์เรื่องอื่นๆ ตามลำดับ ที่กล่าวมา ยกเว้นเรื่องสังข์ศิลป์ชัย ซึ่งเป็นพระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว

บทละครนอกทั้ง ๖ เรื่องนี้ สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพโปรดให้ตรวจชำระต้นฉบับที่อยู่ในหอพระสมุดวชิรญาณสำหรับพระนคร แล้วจัดพิมพ์รวมเล่มครั้งแรกในงานทรงบำเพ็ญพระกุศลฉลองพระชนมายุครบ ๖๐ ทศ ในครั้งนั้นสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ ทรงรับเขียนรูปภาพประกอบ ๔ รูป คือรูปภาพเรื่องสังข์ทอง ไกรทอง มณีพิชัย และควาวิพระวิทย์ประจง (จำง โขติจิตรกะ) เขียนรูปภาพเรื่องไชยเชษฐา และสังข์ศิลป์ชัย

ในการจัดพิมพ์ครั้งนี้ กรมวิชาการได้อาศัยหนังสือบทละครนอก พระราชนิพนธ์ในรัชกาลที่ ๒ ซึ่งกรมศิลปากรจัดพิมพ์ครั้งที่ ๘ พ.ศ. ๒๕๓๐ เป็นหลัก สอบเทียบเคียงกับฉบับซึ่งสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ โปรดให้พิมพ์แจกในงานฉลองพระชนมายุครบ ๖๐ ทศ ประกอบกัน อาศัยภาพเขียนดังกล่าวข้างต้นมาเป็นภาพปก ส่วนภาพประกอบเรื่องนั้นก็อาศัยภาพจิตรกรรมฝาผนัง ยกเว้นเรื่องไกรทองกับเรื่องมณีพิชัย ซึ่งมอบให้ นายเดชา สายสมบูรณ์ เป็นผู้วาด นอกจากนี้ยังได้รับความอนุเคราะห์จากคณะกรรมการและผู้ทรงคุณวุฒิเรียบเรียงเนื้อหาส่วนที่เป็นการอธิบายความเป็นการเพิ่มเติมไว้ด้วย

สำหรับบทละครนอกเรื่องสังข์ศิลป์ชัยนี้ นางสาวทรงสรรค์ นิลกำแหง เรียบเรียงพระราชประวัติพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ศาสตราจารย์ (พิเศษ) ดร.ชลธิรา สัตยาวัฒนา เรียบเรียงบทนำเสนอ นางเรวดี ฐิตโลหิต เรียบเรียงเนื้อเรื่องย่อ นายบรรเจิด อินทุจันทร์ยง และนางเรวดี ฐิตโลหิต จัดทำคำอธิบายศัพท์

ภาพประกอบอันทรงคุณค่าในหนังสือเล่มนี้ กรมวิชาการได้รับความอนุเคราะห์จากกลุ่มงานอนุรักษ์ศิลปกรรม โครงการอนุรักษ์จิตรกรรมฝาผนัง สำนักโบราณคดีและพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ กรมวิชาการรำลึกในความกรุณาในครั้งนี้เป็นอย่างยิ่ง ขอขอบคุณผู้เกี่ยวข้องทุกท่าน ทั้งคณะกรรมการและผู้ทรงคุณวุฒิที่ได้ร่วมมือกันจัดทำหนังสือชุดนี้ให้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี

(นายอำรุง จันทวานิช)

อธิบดีกรมวิชาการ

๑๓ มีนาคม ๒๕๔๐

สารบัญ

	หน้า
พระราชประวัติ	พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ๑
บทนำเสนอ	มุมมองในเรื่องสังข์ศิลป์ชัย ๙
เล่าเรื่องย่อ	เชยชวนอ่านนิทานเรื่องสังข์ศิลป์ชัย ๑๕
เนื้อเรื่อง	
	ตอนที่ ๑ สังข์ศิลป์ชัยตกแห ๒๑
	ตอนที่ ๒ ท้าวเสนากุญเข้าเมือง ๗๓

พระราชประวัติ พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว

พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวเป็นพระมหากษัตริย์พระองค์ที่ ๓ แห่งพระบรมราชวงศ์จักรี รัชสมัยของพระองค์ท่านนั้นเป็นที่กล่าวขวัญกันว่า กรุงรัตนโกสินทร์มีความเจริญรุ่งเรืองในด้านเศรษฐกิจ ศิลปกรรม การศึกษา และการพระศาสนา เป็นอย่างยิ่งสมัยหนึ่ง

พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว พระนามเดิมว่า หม่อมเจ้าชายทับ เป็นพระราชโอรสพระองค์ใหญ่ในพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย ประสูติแต่เจ้าจอมมารดาเรียบ (ภายหลังได้รับสถาปนาเป็นสมเด็จพระศรีสุลาลัย) เสด็จพระราชสมภพเมื่อวันที่ ๓๑ มีนาคม ๒๓๓๐ ณ พระราชวังเดิม ขณะนั้นพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช สมเด็จพระบรมอัยกาธิราชเสด็จขึ้นผ่านพิภพเสวยราชสมบัติ ณ กรุงรัตนโกสินทร์ได้ ๖ ปี และสมเด็จพระบรมชนกนาถดำรงพระอิสริยยศเป็นสมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอ เจ้าฟ้ากรมหลวงอิศรสุนทร พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวเมื่อแรกประสูติจึงดำรงพระอิสริยยศเป็นหม่อมเจ้า ซึ่งเป็นไปตามแบบแผนธรรมเนียมราชตระกูลที่กำหนดให้พระโอรสธิดาในสมเด็จพระเจ้าฟ้าที่ประสูติแต่พระชนนีที่เป็นสามัญชนดำรงพระยศเป็นหม่อมเจ้า

ต่อมาเมื่อทรงเจริญพระชันษาครบกำหนดตัดพระเมาลี (โกนจุก) และทรงเป็นพระหลานเธอ (หลานปู่) พระองค์ใหญ่ ในพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราชด้วย จึงทรงได้รับพระมหากรุณาเป็นพิเศษโปรดเกล้าฯ ให้ประกอบพิธีเกศากันต์ ณ พระที่นั่งดุสิตมหาปราสาท ครั้นใน พ.ศ. ๒๓๔๙ สมเด็จพระบรมชนกนาถทรงได้รับอุปราชาภิเษกเป็นกรมพระราชวังบวรสถานมงคล บรรดาพระโอรสธิดาที่ทรงดำรงพระอิสริยยศเป็นหม่อมเจ้าได้เลื่อนขึ้นเป็นพระองค์เจ้าตามฐานันดรศักดิ์แห่งพระราชวงศ์ พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงได้เลื่อนพระอิสริยยศเป็นพระองค์เจ้าชายทับ และโดยที่ทรงเป็นพระโอรสพระองค์ใหญ่ จึงมีโอกาสดำรงงานเพื่อแบ่งเบาพระราชภารกิจในสมเด็จพระบรมชนกนาถ อยู่เสมอ ทำให้ทรงได้รับพระเมตตาจากสมเด็จพระบรมอัยกาธิราชเป็นพิเศษด้วย ใน พ.ศ. ๒๓๕๐ เมื่อพระชนมายุครบแก่การอุปสมบท พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราชจึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ทรงผนวช ณ วัดพระศรีรัตนศาสดาราม ทั้งมีพระมหากรุณาธิคุณเสด็จไปในการพิธีทรงผนวชด้วย ทั้งที่ในขณะนั้นทรงมีพระชนมพรรษาสูงถึง ๗๑ พรรษาแล้ว

ครั้นเมื่อพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยเสด็จขึ้นเถลิงถวัลยราชสมบัติเป็นพระมหากษัตริย์องค์ที่ ๒ แห่งพระบรมราชวงศ์จักรี ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ สถาปนาพระองค์เจ้าชายทับ เป็นกรมหมื่นเจษฎาบดินทร์ ใน พ.ศ. ๒๓๕๖ โปรดให้ประทับ ณ วังท่าพระ และทรงไว้วางพระราชหฤทัยให้ทรงราชการ

ต่างพระเนตรพระกรรณในตำแหน่งสำคัญๆเช่น ทรงกำกับราชการ
กรมท่า กรมพระคลังมหาสมบัติ กรมพระตำรวจ การศาลฎีกา
กรมช่างโยธา และโรงงาน จึงทรงรอบรู้กิจการแผ่นดินอย่าง
เชี่ยวชาญ ทั้งทางการบริหาร การปกครอง การต่างประเทศและ
เศรษฐกิจ โดยเฉพาะด้านการค้ากับต่างประเทศนั้น ทรงควบคุม
เรือสำเภาค้าขายทั้งของหลวงและของส่วนพระองค์ นำรายได้เข้าสู่
ท้องพระคลังเป็นอันมาก จนสมเด็จพระบรมชนกนาถตรัสเรียก
พระองค์ท่านว่า “เจ้าสัว”

ส่วนพระปรีชาสามารถในด้านวรรณคดี ได้ทรงนิพนธ์
บทละครนอกเรื่อง สังข์ศิลป์ชัย ตอนโอรสทั้ง ๖ ของท้าวแสนกฤ
ผลึกพระสังข์ศิลป์ชัยตกแหว จนถึงตอนนางเกสรสมณาทักับนาง
ศรีสุพรรณคร่ำครวญถึงพระสังข์ศิลป์ชัย โดยพระบาทสมเด็จพระ
พุทธเลิศหล้านภาลัยได้ทรงช่วยแก้ไขบ้าง นอกจากนี้ยังทรง
นิพนธ์ โคลงปราบดาภิเษกเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระ
พุทธเลิศหล้านภาลัย ซึ่งนอกจากทรงแต่งเฉลิมพระเกียรติ
สมเด็จพระบรมชนกนาถแล้ว ยังได้ทรงผนวกเหตุการณ์สำคัญใน
รัชกาลไว้ด้วย เช่น การพระราชทานอภัยโทษแก่นักโทษใน พ.ศ.
๒๓๕๒ เหตุการณ์เมื่อครั้งเจ้าฟ้ากรมขุนภานุรัตนราชทรงกบฏ
เหตุการณ์เมื่อชาวมอญ ๔๐,๐๐๐ ครอบครัวเข้ามาพึ่งพระบรม
โพธิสมภาร และโปรตุเกสเข้ามาเจริญทางพระราชไมตรีกับไทย
พระนิพนธ์อีกเรื่องหนึ่งคือ พระราชพิธีบรมราชาภิเษกและ
รั้วกระบวนพยุหยาตราเลียบพระนคร ซึ่งได้ใช้เป็นแบบแผน
เกี่ยวกับขนบธรรมเนียมประเพณีในราชสำนักต่อมา นอกจากนี้

ยังมีพระนิพนธ์อื่นๆ อีก เช่น เพลงยาวสังวาส เพลงยาวกลบท และกลอักษร เพลงยาวปลงสังขาร บทสักวา และ บทสร้อยเพลง โคลงฤๅษีตัดตน โคลงกลบท

เมื่อพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยเสด็จสวรรคต ใน พ.ศ. ๒๓๖๗ มิได้ทรงมอบราชสมบัติพระราชทานแก่ผู้ใด พระบรมวงศ์ผู้ใหญ่และขุนนางได้ประชุมปรึกษากันแล้วเห็นชอบให้อัญเชิญ กรมหมื่นเจษฎาบดินทร์ ขึ้นเสวยราชสมบัติเป็นพระมหากษัตริย์องค์ที่ ๓ แห่งพระบรมราชจักรีวงศ์

พระราชกรณียกิจและเหตุการณ์สำคัญในรัชกาลของพระองค์ท่าน ขอนำมากล่าวถึงพอสังเขปดังนี้

ด้านเศรษฐกิจ ทรงปรับปรุงการเก็บภาษีอากรจากรูปของสินค้าและแรงงานมาเป็นการชำระด้วยเงินตรา ตั้งภาษีขึ้นใหม่ถึง ๓๘ อย่าง และทรงตั้งระบบเจ้าภาษีนายอากร ทำให้สามารถเก็บภาษีเข้าท้องพระคลังได้สูง แล้วยังเป็นผลดีทางการเมือง ทำให้เจ้าภาษีนายอากรซึ่งส่วนใหญ่เป็นชาวจีนมีความจงรักภักดีและความผูกพันกับแผ่นดินไทยมากยิ่งขึ้น ในด้านการค้ากับต่างประเทศนั้น นอกจากจะได้ผลประโยชน์จากภาษีต่างๆ เช่น ภาษีเบิกร่อง ภาษีขาออก และการค้าแบบผูกขาดของพระคลังสินค้าแล้ว ยังโปรดให้ต่อเรือกำปั่นค้าขายแทนเรือสำเภาที่ใช้มาแต่เดิม รายได้จากการค้ากับต่างประเทศนั้นเป็นรายได้สำคัญของแผ่นดิน ทำให้เศรษฐกิจของประเทศไทยมีเสถียรภาพ สามารถนำไปใช้ในการทำนุบำรุงประเทศได้อย่างเต็มที่ โดยเฉพาะเงินพระคลังข้างที่ ซึ่งได้จากการค้าสำเภาและทรงเก็บไว้ใน “ถุงแดง” นั้น นอกจาก

นำไปใช้บำรุงวัดวาอารามตามพระราชศรัทธาแล้วยังใช้ช่วยบ้านเมืองให้รอดพ้นจากวิกฤตการณ์ทางการเมืองระหว่างประเทศในภายหลัง โดยใช้เป็นค่าปรับในกรณีเหตุการณ์ ร.ศ. ๑๑๒ ใน รัชกาลที่ ๕ อีกด้วย

ด้านพระศาสนา ทรงมีพระราชศรัทธาทำนุบำรุงคณะสงฆ์ และการศึกษาปริยัติธรรม ทรงสร้างและปฏิสังขรณ์พระอารามจำนวนมากทั้งในกรุงและหัวเมือง ทรงสร้างพระปรางค์วัดอรุณ-ราชวรารามและพระเจดีย์ประจำรัชกาล ๒ องค์ ในวัดพระเชตุพน-วิมลมังคลาราม ทรงสร้างพระไตรปิฎกหลายฉบับ ทรงบำเพ็ญพระราชกุศล ปฏิบัติธรรม และทรงแจกทานแก่บุคคลทั่วไปเป็นนิจ

ด้านการทะนุบำรุงประเทศ ทรงสร้างและบูรณปฏิสังขรณ์ วัดอุستانیที่สำคัญ เช่น บูรณะพระบรมมหาราชวัง ขุดคลองใหม่ และขุดลอกคลองสำคัญที่มีอยู่เดิม เพื่อเป็นเส้นทางคมนาคม ค้าขาย และเป็นเส้นทางยุทธศาสตร์ รวมทั้งมีการตั้งเมืองใหญ่ๆ ขึ้นในภาคตะวันออกเฉียงเหนือเพื่อกระจายความเจริญให้ทัตเทียม ส่วนกลาง

ด้านการป้องกันประเทศ โปรดให้สร้างป้อมทั้งในกรุง และหัวเมืองที่มีความสำคัญทางยุทธศาสตร์ ต่อเรือกำปั่นเพื่อใช้ในการรักษาพระนครและการค้าขายเป็นจำนวนมาก

ด้านความสัมพันธ์กับต่างประเทศ นอกจากจีนซึ่งมีความสัมพันธ์อันเนื่องมาแต่การค้าขายแล้ว อังกฤษและสหรัฐอเมริกาได้เข้ามาติดต่อเจริญสัมพันธไมตรีกับไทยด้วย และที่สำคัญคือ คณะมิชชันนารีซึ่งได้รับพระบรมราชานุญาตให้เข้ามาเผยแพร่

ศาสนาคริสต์ ได้นำวิทยาการสมัยใหม่ เช่น การแพทย์ การทหาร วิทยาศาสตร์ ดาราศาสตร์ การพิมพ์ เข้ามาเผยแพร่ให้ชาวไทย ได้เรียนรู้และเป็นผลดีต่อการพัฒนาบ้านเมืองและชีวิตความเป็นอยู่ ของประชาชนเป็นอันมาก

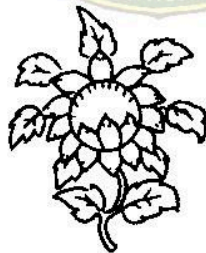
ด้านการศึกษา นอกจากการศึกษาวิชาการสมัยใหม่ที่ คณะมิชชันนารีนำมาเผยแพร่แล้ว การศึกษาในระบบโรงเรียนยังคงมีวัดเป็นสถาบันหลักเช่นเดิม ทรงสนับสนุนการแต่งตำราเรียน ภาษาไทยสำหรับเด็ก ทั้งทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯให้นำตำรา ความรู้ต่างๆ เช่น ตำราโคลง ฉันท์ กาพย์ กลอน ตำรายา ตำราโหราศาสตร์ จารึกบนแผ่นศิลาประดับตามฝาผนังปูชนียสถาน ในวัดสำคัญๆ เช่น วัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม วัดสุทัศน-เทพวราราม ให้ประชาชนศึกษาหาความรู้ได้อย่างกว้างขวาง

ด้านศิลปวัฒนธรรม จากการที่ทรงสร้างและบูรณะ ปราสาทราชวังและวัดวาอารามเป็นจำนวนมาก จึงส่งผลให้งาน ศิลปกรรมทั้งแบบดั้งเดิมและแบบพระราชนิยมซึ่งเป็นศิลปะผสม ระหว่างไทย จีน และตะวันตก เจริญรุ่งเรืองไปด้วย ด้านวรรณคดี แม้เมื่อขึ้นครองราชย์แล้วจะมีได้ทรงพระราชนิพนธ์เพิ่มเติมแต่ ก็มีกวีสำคัญในรัชสมัยหลายท่าน เช่น สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระปรมานุชิตชิโนรส สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรม-พระยาเดชาดิศร สุนทรภู่ ซึ่งได้แต่งวรรณคดีอมตะไว้หลายเรื่อง เช่น ลิลิตเทลงฟ้าย พระปฐมสมโพธิกถา โคลงสุภาษิตโลกนิติ จินตามณี และนิราศต่างๆ ส่วนในด้านนาฏกรรม แม้ว่าจะไม่โปรด ให้มีละครในราชสำนัก แต่มหรรสพประเภทต่างๆ กลับเป็นที่นิยม

กันในหมู่ประชาชนมากยิ่งขึ้น เช่น ละครชาตรี โชน หุ่น หนั่ง ระบุว่า
พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวเสด็จสวรรคตใน
พ.ศ. ๒๓๙๔ พระชนมพรรษา ๖๔ พรรษา ทรงครองสิริราชสมบัติ
๒๘ ปี ทรงประกอบพระราชกรณียกิจนานัปการที่นำความเจริญ
รุ่งเรืองมั่นคงมาสู่ประเทศชาติและประชาชน จนกล่าวได้ว่า ใน
ช่วงเวลาแห่งรัชสมัยนั้น นับเป็นยุคทองของสมัยกรุงรัตนโกสินทร์
ตอนต้น และเป็นหัวเลี้ยวหัวต่อสำคัญที่จะก้าวจากความเจริญ
ตามแบบประเพณีและวัฒนธรรมไทยเข้าสู่ความเจริญตามแบบ
อารยธรรมตะวันตก พระบรมราโชวาทที่พระราชทานไว้ก่อนเสด็จ
สวรรคตว่า

การงานสิ่งใดของเขาคิดควรจะเรียนเอาไว้ก็เอาอย่าง
เขา แต่อย่าให้นับถือเลื่อมใสไปทีเดียว

นั้นยังมีคุณค่าอย่างยิ่งแก่สังคมไทยมาจนทุกวันนี้

บทนำเสนอ มุมมองในเรื่องสังข์ศิลป์ชัย

พระราชนิพนธ์บทละครนอกเรื่อง สังข์ศิลป์ชัย เป็นบทละครนอกอีกเรื่องหนึ่งที่อ่านสนุก แม้ว่าส่วนที่ตัดตอนมาแต่งเป็นบทละครนอกจะเป็นบทสั้นๆ เพียงสองตอน คือ ตอนที่ ๑ สังข์ศิลป์ชัยตกเหว และตอนที่ ๒ ท้าวเสนากฎเข้าเมือง แต่เป็นตอนที่ใช้แสดงละครได้ดี เพราะมีตัวละครมาก และบทบาทพฤติกรรมตัวละคร ก็เด่นชัด กล่าวคือ มีบทบาทของพี่ชายทั้งหกกับสังข์ศิลป์ชัยในตอนเริ่มเรื่อง โดยเฉพาะตอนที่ศรีสันทพี่ชายคนโตผลักดันน้องคนสุดท้องคือสังข์ศิลป์ชัยตกเหว ฉากแรกอันเป็นฉากเที่ยวไพร มีบทพระราชนิพนธ์บรรยายให้เห็นถึงสภาพป่าใหญ่ไพรเขียว ประสานกลมกลืนไปกับสวนผลไม้แบบไทยๆ ซึ่งนับวันจะร่อยหรอสูญหายไป เหลือภาพไว้แต่ในความทรงจำของผู้ใหญ่ และเพื่อการเรียนรู้ของเยาวชนรุ่นหลัง ดังปรากฏใน “บทชมดง” ต่อไปนี้

ชีชมรุกขชาติดาษเตียร	เต็งตะเคียนยางสูงไสว
มูกม่วงพวงผลแกว่งไกว	เฟื่องไฟไกรกร่างมะปรางปริง
พระสังข์ศิลป์ชัยหาไม้งาม	สอยผลสุกห้ามทุกก้านกิ่ง
ศรีสันทก้มเก็บก้อนดินทิ้ง	หล่นร่วงช่วงชิงกันไปมา
บ้างชักเชือกเขาเถาว์วัลย์	ขึ้นผูกพันกิ่งไทรสาขา
ผลัดกันไกวเล่นเป็นชิงช้า	สรวลสันต์หรรษาสำราญใจ
พากันท่องเที่ยวเลี้ยวลอด	เลียบขึ้นบนยอดเขาใหญ่
ต่างชวนพระสังข์ศิลป์ชัย	เล่นไล่ปิดตาหากัน

บทล่อหลอกระหว่างพี่ชายทั้งหกนำโดยศรีสันท์กับ
สังข์ศิลป์ชัย ทั้งพาไปเที่ยวชมตง เล่นป่ายป็น ชุกชน ไล่ปิดตา
หากัน จนกระทั่งหลอกเอาศรและพระขรรค์ไป จากนั้นพาไปดูเหว
แล้วผลักสังข์ศิลป์ชัยตกเหวนั้น หากอ่านหรือติดตามเรื่องราวโดย
พยายามสกัดเอาแนวคิด มิใช่เพลิดเพลินไปกับเค้าโครงเรื่องและ
เนื้อเรื่องแต่ถ่ายเดียว แท้จริงก็เป็นแนวคิดสากลที่ปรากฏใน
วรรณกรรมเอกของโลกหลายเรื่องอาทิ เรื่อง ฟีน็อคซีโอ ที่พยายาม
ชี้ให้ผู้เยาว์ไม่ลุ่มหลงไปกับคำชักชวนหลอกล่อของผู้อื่น ไม่ว่าจะ
เป็นญาติพี่น้อง เพื่อนฝูง หรือบุคคลภายนอกที่ไม่รู้จักมักคุ้น
หากไร้สติกำกับ ของที่มีค่าที่สุดในชีวิตก็อาจจะสูญหายไป ดังใน
เรื่อง สังข์ศิลป์ชัย พระขรรค์กับศร อันเป็นอาวุธคู่กายคู่ใจมาแต่
อ้อนแต่ออก ก็ถูกยึดเอาไปด้วยเล่ห์กล กระทั่งชีวิตก็แทบจะ
ปลดปลงด้วยถูกผลักตกลงในเหว ชีวิตต้องจ่อมจมอยู่ในห้วงเหว
แห่งหายนะ กระทั่งต่อมา พระอินทร์ได้เข้ามามีบทบาทช่วยเหลือ
ให้พ้นภัยพาล ส่วนเรื่อง ฟีน็อคซีโอ นั้น เทพธิดาเป็นผู้มาช่วยเหลือ
และเตือนสติมิให้เห็นผิดเป็นชอบ

สังข์ศิลป์ชัยในเรื่องประสบชะตากรรมดังกล่าวขณะเป็น
“วัยรุ่น วัยวุ่น” อันเป็นช่วงหัวเลี้ยวหัวต่อที่สำคัญช่วงหนึ่งของชีวิต
บทพระราชนิพนธ์ค่อนข้างจะเน้นให้เห็นบทบาทของพี่ๆ ที่ทำ
ความผิด อัจฉาริษยาน้อง พ่อที่หุบเขาเชื่อคนง่าย และสะท้อนให้
เห็นว่า ความซื่อ ความไร้เดียงสา และความอ่อนต่อโลกของ
สังข์ศิลป์ชัยด้วย ที่ทำให้สังข์ศิลป์ชัยต้องตกอยู่ในห้วงเหวดังกล่าว
พี่ทั้งหกของสังข์ศิลป์ชัย มิใช่พี่น้องท้องเดียวกันทั้งหมด

แต่ละคนเป็นลูกของบาทบริจาริกาทั้งเจ็ดของท้าวเสนากุญ โดย
นางทั้งเจ็ดนี้เป็นพี่น้องกัน กล่าวคือ เป็นธิดาของเศรษฐีต่างเมือง
ท้าวเสนากุญไปพบเข้าขณะที่ได้ละราชสมบัติบวชเป็นฤาษี เทียว
ตามหานางเกสรสมุณฑาซึ่งเป็นพระน้องนางที่ถูกท้าวกุมภันท์ยักษ์
เจ้าเมืองอโนราชมาลักเอาไป พี่น้องทั้งหลายควรจะรักใคร่
กลมเกลียวกัน แต่ในความเป็นจริง พี่น้องแม้มีพ่อเดียวกัน
เดียวกัน แต่ขัดแย้งแตกแยกกันก็มีไม่น้อย โดยเฉพาะถ้ามีเรื่อง
สืบสมบัติ หรือการสืบตำแหน่งเข้ามาเกี่ยวข้อง เนื้อเรื่องใน
สังข์ศิลป์ชัย จึงมิใช่เป็นเรื่องเกินจริง และก็น่าจะเป็นอุทาหรณ์ที่ดี
สำหรับสังคมปัจจุบันซึ่งบางครอบครัวอาจมีปัญหาแตกแยก หรือ
ถึงขั้นแทบจะล่มสลาย ความรักใคร่ปรองดองสมานฉันท์ใน
หมู่เครือญาติเป็นห่วงโซ่สำคัญเปลาะหนึ่งที่จะช่วยดำรงสถาบัน
ครอบครัวให้อยู่รอด คุณธรรมของสังข์ศิลป์ชัยที่ปรากฏในท้าย
เรื่องของตอนที่ ๒ เป็นการขมวดปมให้บทพระราชนิพนธ์บท
ละครนอกเรื่องนี้จบลงอย่างแยกคาย กล่าวคือ เมื่อท้าวเสนากุญ
ตระหนักว่าได้หลงเชื่อถ้อยคำใส่โคล้ยุงของโหรกับนางทั้งหก ก็ให้
ผูกคอโหรเฒ่ากับหกกัลยาเข้ามา ทั้งเขียนทั้งสอบสวน ครั้นซักไซ้
ได้ความตามจริงแล้ว ก็ยิงเคืองขุนหนูหัน ดังข้อความว่า

ซักไซ้ได้ความตามจริง	ท้าวยิงเคืองขุนหนูหัน
จึงตรัสปรึกษาเสนาพลัน	โทษมันถึงสิ้นชีวิ
โหรเฒ่าเจ้าเล่ห์ลวงกูได้	ไปตัดหัวเสียบไว้นอกกรุงศรี
อ้ายทั้งหกคนกับชนนี	เอาไปฟันที่ท้ายพารา

สังข์ศิลป์ชัยใจดีช่วยขอโทษไว้ บทพระราชนิพนธ์ช่วงสุดท้าย
สะท้อนแนวคิดให้ละพยาบาท ไม่จองเวรจองกรรมกันอีกต่อไป

เมื่อนั้น	พระสังข์สิ้นพยาบาทมาดหมาย
เห็นแม่ลูกร้องดินสิ้นความอาย	จึงบ้ายเบี่ยงพิตทูลพระบิดา
อันโทษทั้งหกคนกับชนนี้	ก็ควรที่ปัดขันธ์ลงโทษา
แต่จะฆ่าให้ม้วยมรณา	เวรจะติดลูกสืบไป
ซึ่งเขาคิดร้ายข้าหลายครั้ง	ก็เพราะกรรมหนหลังหาไกรธไม
จงโปรดปรานประทานโทษไว้	อย่าฆ่าให้มอดม้วยมรณา

แนวคิดเชิงพุทธศาสนาที่เน้นการให้อภัย ไม่อาฆาตจองเวร
ต่อกัน กล่าวให้ถึงที่สุดแล้วก็คือแก่นแท้ของพระพุทธศาสนา คือ
อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา หากเรารู้จักปลง ไม่ติดยึดกับอะไรมากมาย
จนเกินไปนัก เพราะมันนำความทุกข์มาให้เรา และแท้ที่จริงมันก็คือ
ความว่างเปล่านั่นเอง ถ้าทำได้เช่นนั้น เราก็สามารถมีชีวิตที่เป็น
อิสระจากการจองจำ ชีวิตผู้คนส่วนใหญ่ในสังคมปัจจุบัน ถูก
พันธนาการด้วยความยึดมั่นถือมั่นของเราเอง และผู้คนจำนวน
ไม่น้อยถูกข้อมให้หลงติดในคติชีวิตที่ได้รับอิทธิพลจากวัฒนธรรม
อื่นๆ บางสำนัก เช่น “ล้างแค้นให้สะใจ” ตามแนวคิดเสรีนิยม
หรือเชื่อว่า “แค้นนี้ต้องชดใช้” ตามแนวคิดจากปรัชญาบางสำนัก
หากทบทวนไตร่ตรองให้ดีแล้ว ข้อสรุปในเชิงคติธรรม ที่ปรากฏใน
ท้ายเรื่องกลอนบทละครนอก สังข์ศิลป์ชัย น่าจะถือได้ว่าเป็น
“ทางเลือก” ที่ดีที่สุด เป็นประโยชน์สุขทั้งต่อตนเองและผู้อื่น

เป็นที่น่าสังเกตว่า วรรณคดีไทยส่วนใหญ่ รวมทั้งพระราชนิพนธ์บทละครนอกชุดนี้ ค่อนข้างสะท้อนให้เห็นผู้ชายไทยที่มี

ทวิลักษณะ ลักษณะหนึ่งคือ หูเบา เชื่อคนง่าย หลงผิด โมโหโทโส หุนหันพลันแล่น ผู้คนรอบข้างโดยเฉพาะลูกเมียต้องตกระกำลำบาก เพราะบุคลิกลักษณะดังกล่าว อีกลักษณะหนึ่งก็คือ รักลูกรักเมีย ส่วนใหญ่มาคิดได้เมื่อหุนหันพลันแล่นผิดพลั้งไปแล้ว แต่ก็ไม่สายเกินไป ได้พยายามปรับปรุงตนเอง และแก้ไขสถานการณ์ จนกระทั่งสามารถเป็น “พ่อที่ดีของเมีย พ่อที่ดีของลูก” และยังเป็น “นักปกครองหรือผู้นำที่ดีของประชาชน” ได้

สังคมไทยมีลักษณะพิเศษ ตามแนววิเคราะห์ของ นักสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา คือ เป็นสังคมที่มีลักษณะ เหมือนน้ำ หรือ มีธรรมชาติเป็นน้ำ ไหลเชียวก็ได้ ไหลเอื่อยอ่อย ก็ได้ มีทั้งน้ำขึ้นและน้ำลง และสิ้นไหลไปได้ทุกสถานที่ทุกรูปแบบ ความยืดหยุ่นและความรู้จักปรับตัวใหม่ได้เสมอ เป็น ลักษณะพิเศษที่ไม่ธรรมดาหนักของสังคมไทย และคนไทย

บทพระราชนิพนธ์เรื่อง สังข์ศิลป์ชัย และรวมทั้งเรื่องอื่นๆ ในชุดเดียวกันนี้ ได้สะท้อนลักษณะเด่นของสังคมไทย และคนไทย ออกมาอย่างแจ่มชัด คุณค่าของบทพระราชนิพนธ์ชุดนี้จึงอยู่ที่ ผู้อ่านรู้จักอ่านและปรับใช้ให้เป็นประโยชน์ต่อการครองตน ครองชีวิต และจรรโลงสังคม มากกว่าที่จะไปเพ่งเล็งถึงคุณค่าด้านวรรณศิลป์ แต่เพียงอย่างเดียว วรรณคดีกับชีวิตและสังคมเป็นสิ่งที่ก่อเกิด และดำเนินไปด้วยกัน สัมพันธ์ซึ่งกันและกันและส่งผลสะท้อน ต่อกัน ผลึกของชีวิตและสังคมก่อให้เกิดวรรณคดีที่หลากหลาย และวรรณคดีเหล่านั้น ก็มีผลส่งผลให้เกิดวิถีชีวิต และสังคมใหม่ ที่งดงามยิ่งๆ ขึ้น

เล่าเรื่องย่อ

เชิญชวนอ่านนิทานเรื่องสังข์ศิลป์ชัย

ความเดิมก่อนตอนที่พระราชนิพนธ์เป็นบทละคร

ท้าวเสนากุญชรองเมืองปัญจาล มีนิษฐาชื่อนางเกสรสมณทา อยู่มาวันหนึ่ง นางเกสรสมณทาถูกท้าวกุมภภักต์เจ้าเมืองอโนราช ผู้เป็นยักษ์ลักตัวไป ท้าวเสนากุญชรออกติดตามหานางไปพบธิดา ๗ คน ของเศรษฐี ก็พอพระทัย จึงขอนางทั้งเจ็ดมาเป็นบาทบริจาริกา ต่อมานางไกรสรซึ่งเป็นบาทบริจาริกาอีกคนหนึ่งมีลูกลักษณะเป็น ราชสีห์มีเขี้ยวมนุษย์จึงได้ชื่อว่าสิงห์รา ส่วนนางทั้งเจ็ดต่างก็มีโอรส ทุกคน เฉพาะโอรสของนางประทุมผู้เป็นน้องคนสุดท้องนั้นเกิดมา มีสังข์ ศร และพระขรรค์ติดมาด้วยจึงได้ชื่อว่า สังข์ศิลป์ชัย (สังข์ คือ หอยสังข์ ศิลป์ คือ ศรศิลป์ ชัย คือ พระขรรค์ชัยศรี) นางผู้พี่ ทั้งหกเห็นโอรสของนางประทุมมีบุญญาธิการผิดกับโอรสของตนก็ ริษยา จึงตดสินบนไพร่ให้พยากรณ์ว่าเป็นกาลกิณี ท้าวเสนากุญชรจึง ทรงขับพระสังข์ศิลป์ชัยและสิงห์ราพร้อมด้วยมารดาออกจากเมือง ร้อนถึงพระอินทร์ต้องลงมาเนรมิตเมืองให้ทั้งสี่คนอยู่ที่ชายแดน เมืองปัญจาลนั้น

วันหนึ่งท้าวเสนากุญชรทรงสุบินว่า นางเกสรสมณทานิษฐา ซึ่งถูกท้าวกุมภภักต์ลักตัวไปเป็นมเหสีนั้น หากได้ผู้มีฤทธาานุภาพ ไปติดตามก็จะได้ตัวคืนมา แต่หาผู้ใดอาสาไม่ได้ ก็ไม่สบายพระทัย

จนประจวบ จึงมีรับสั่งให้โอรสทั้งหกไปต้อนสัตว์ป่ามาชมเล่น
โอรสทั้งหกไปพบพระสังข์ศิลป์ชัยสามารถแผลงศรเรียกฝูงสัตว์มาได้
เจ้าศรีสันทโอรสองค์ใหญ่จึงขอให้แผลงศรเรียกฝูงสัตว์ไปให้ท้าว
เสนากุญชร แล้วกราบทูลว่าตนเองเป็นผู้เรียกฝูงสัตว์มา ท้าว
เสนากุญชรสำคัญผิดคิดว่าเจ้าศรีสันทมีฤทธิ์ ก็รับสั่งให้นำพระโอรส
ทั้งหลายไปติดตามหานางเกสรสมุณทา เจ้าศรีสันทจึงชวน
พระสังข์ศิลป์ชัยและสิงหราชไปด้วย เมื่อไปถึงฝั่งทะเลที่จะข้ามไป
แดนยักษ์ พระสังข์ศิลป์ชัยขึ้นขี่สังข์ข้ามไปได้แต่องค์เดียว ผ่านไป
ถึงเมืองท้าววันนุราชผู้เป็นพี่ของท้าวกุมภกันต์ ประกิตท้าววันนุราช
จะนอนหลับคราวละหลาย ๆ ปี บังเอิญที่ขณะนั้นเป็นเวลาท้าว
วันนุราชนอนหลับ พระสังข์ศิลป์ชัยจึงผ่านไปได้ ครั้นเดินทางต่อไป
ได้พบนางเทพธิดาจึงผูกสมักรักใคร่กัน จากนั้นจึงลางางเดินทาง
ต่อไปยังเมืองอโนราช

ฝ่ายนางเกสรสมุณทามีธิดากับท้าวกุมภกันต์ชื่อนาง
ศรีสุพรรณท้าวกุมภกันต์เล่นสกาแก่นันพระยานาคเจ้าเมืองบาดาล
ต้องยกนางศรีสุพรรณให้เป็นมเหสีของพระยานาค วันที่พระสังข์ศิลป์ชัย
เดินทางถึงเมืองอโนราชนั้น ท้าวกุมภกันต์ออกไปเที่ยวป่า พระ
สังข์ศิลป์ชัยเข้ามาถึงปราสาทพบนางเกสรสมุณทา สอบความดู
ก็ทราบว่าเป็นอาหลานกัน นางเกสรสมุณทายังอาลัยท้าวกุมภกันต์
ไม่อยากจะจากไป ทั้งกลัวฤทธิ์เดชยักษ์จะทำอันตราย พระ
สังข์ศิลป์ชัยจึงขึ้นครอวดว่ามีอาวุธที่ทรงอำนาจเกิดเสียงสะเทือน
เลื่อนลั่นเป็นโกลาหลไปทั่ว ท้าวกุมภกันต์ได้ยินเสียงจึงรีบเดินทาง
กลับเมือง นางเกสรสมุณทาให้พระสังข์ศิลป์ชัยซ่อนตัว แล้วนาง

ก็วิ่งวอนให้ท้าวกุมภกันต์พากลับไปเยี่ยมท้าวเสนากุญพระเจ้าเชษฐาซึ่ง
พลัดพรากจากกันมานาน แต่ท้าวกุมภกันต์แก้ว่าเมื่อได้ลักนางมา
ถ้าพากลับไปเมืองมนุษย์ ที่ไหนเลยจะได้นางคืนมาอีก ครั้น
ท้าวกุมภกันต์หลับไหล พระสังข์ศิลป์ชัยจึงออกจากที่ซ่อนมาพา
นางเกสรสมุณฑาไปแอบในถ้ำนอกเมือง ตนเองกลับไปยังปราสาท
หมายว่าจะรบกับท้าวกุมภกันต์

ท้าวกุมภกันต์เกณฑ์พลยักษ์มาสู้รบ ข้างพระสังข์ศิลป์ชัย
ก็เขียนหนังสือผูกศรแฝงไปบอกสิงห์ราให้มาช่วย ในที่สุดท้าว-
กุมภกันต์ต้องศรของพระสังข์ศิลป์ชัยถึงแก่ชีวิต ก่อนจะตายได้
สั่งความขอให้นางเกสรสมุณฑาและพระสังข์ศิลป์ชัยไปช่วยนาง
ศรีสุพรรณที่เมืองบาดาลด้วย

สังข์ศิลป์ชัยจึงให้สังข์นำไปยังเมืองบาดาลแจ้งแก่พระยานาค
ว่าท้าวกุมภกันต์ให้ตนนำลูกบาทศกส์สากมาทำเล่นพนันแทน ทั้งแกล้ง
บอกว่าพระขรรค์ของตนมีฤทธิ์ปราบครุฑได้ วิสัยพระยานาคนั้นกลัว
ครุฑ จึงพนันเอาพระขรรค์เป็นเดิมพัน แต่ถ้าพระสังข์ศิลป์ชัยชนะ
จะต้องการสิ่งใดในเมืองนาคให้เลือกเอาตามชอบ พระยานาค
แพ้สกา พระสังข์ศิลป์ชัยขอเอานางศรีสุพรรณ พระยานาคไม่ให้
เกิดรบกัน พระยานาคเป็นฝ่ายแพ้ พระสังข์ศิลป์ชัยจึงพานาง
ศรีสุพรรณและนางเกสรสมุณฑาเดินทางกลับเมืองปัญจาล ครั้น
ผ่านเมืองท้าววันนุราชประจวบเวลาที่ท้าววันนุราชตื่นนอน นาง
เกสรสมุณฑาจึงหลอกท้าววันนุราชว่าท้าวเสนากุญเจ้าเชษฐาประจวบ
ให้พระสังข์ศิลป์ชัยมารับนางเกสรสมุณฑา และนางศรีสุพรรณไป
เยี่ยม เมื่อได้รับอนุญาตจากท้าวกุมภกันต์แล้ว ท้าววันนุราชจึงพา
คนทั้งสามเหาะข้ามทะเลไปส่งยังที่โอรสทั้งหกและสิงห์ราคอยอยู่

ฝ่ายเจ้าศรีสันทและโอรสอื่น ๆ มีจิตริษยาว่าพระสังข์ศิลป์ชัย
ทำงานสำเร็จ โดยเป็นผู้พานางเกสรสมณาทกลับมาได้ หากความ
ทราบถึงท้าวเสนากุญจะทรงยกราชสมบัติให้ จึงหาอุบายกำจัด
พระสังข์ศิลป์ชัย

ความตอนที่ทรงพระราชนิพนธ์เป็นบทละคร

ระหว่างเดินทางกลับปญจาลนคร โอรสทั้งหกออกอุบาย
กำจัดพระสังข์ศิลป์ชัยโดยลวงไปเที่ยวป่าปิ่นเขาเล่น เจ้าศรีสันท
ลวงพระสังข์ศิลป์ชัยให้ถอดศรและพระขรรค์วางไว้ แล้วผลัก
พระสังข์ศิลป์ชัยตกเหวไป แต่ครั้นกลับมาดูที่วางศร และ
พระขรรค์ทิ้งไว้ก็หาไม่เจอ นางเกสรสมณทาให้ช่วยกันค้นหาพระ
สังข์ศิลป์ชัย เจ้าศรีสันทแยกทางไปกับนางศรีสุพรรณ ระหว่าง
ทางนั้นก็เกี่ยวพาราสีนาง นางจึงโกรธกลับมาฟ้องมารดา นาง
เกสรสมณทาชวนเคืองเจ้าศรีสันทมาก ครั้นหาศรและพระขรรค์
ไม่พบจึงชวนกันเดินทางต่อไป โดยนางเกสรสมณทาได้ปลดสไบ
ของนางกับช่องของนางศรีสุพรรณทำเป็นธงปักไว้แล้วอธิษฐานว่า
ถ้าพระสังข์ศิลป์ชัยยังไม่ตายขอให้ผู้นำของทั้งสองสิ่งมาคืน แต่
ถ้าตายไปแล้วก็ขอให้ของทั้งสองสิ่งสูญหายไป ฝ่ายสิงหราชซึ่ง
แยกไปหาอาหารเกิดสังหรณ์ใจว่าพระสังข์ศิลป์ชัยจะเป็นอันตราย
เทวดาบันดาลให้ไปพบศร และพระขรรค์ที่วางไว้ สิงหราชจึงนำ
กลับไปให้มารดา ทั้งนี้ต่างก็ยังเชื่อว่าพระสังข์ศิลป์ชัยยังไม่เป็น
อันตรายด้วยปราสาทราชวังที่พระอินทร์ลงมาเนรมิตไว้ให้อยู่อาศัย
นั้นยังบริบูรณ์ดี ส่วนนางเกสรสมณทา นางศรีสุพรรณ และ

โอรสทั้งหกเดินทางต่อไปถึงเมืองปัญจาลได้พบท้าวเสนากุญต่างก็ยินดี เจ้าศรีสันท์เพ็ดทูลเอาเป็นความสามารถของตนทั้งหมด โดยมีนางเกสรสมุณฑา และนางศรีสุพรรณไม่รู้ที่จะยืนยันความจริงอย่างไรจึงได้แต่โกรธแค้นอยู่

กล่าวถึงนายสำเภาจีนล่องเรือจะไปค้าขายที่เมืองปัญจาลพบผ้าสไบและช่องที่ทำเป็นธงปักไว้กลางทางจึงเก็บไปถวายท้าวเสนากุญ ท้าวเสนากุญจึงมอบผ้าสไบให้นางเกสรสมุณฑา และมอบช่องให้นางศรีสุพรรณ ทั้งสองนางได้รับของก็พากันร้องไห้ยินดีที่พระสังข์ศิลป์ชัยยังไม่ตาย ท้าวเสนากุญทรงซักถามเรื่องราว นางเกสรสมุณฑาก็เล่าความจริงให้ฟัง แต่ท้าวเสนากุญไม่ทรงเชื่อ เพราะทรงคิดว่า โอรสทั้งหกเป็นผู้มีฤทธิ์เดชไปช่วยนางเกสรสมุณฑามา นางทั้งสองน้อยใจจึงชวนกันเดินทางกลับเมืองอโนราช ท้าวเสนากุญจึงติดตามไปส่งนาง

ฝ่ายพระสังข์ศิลป์ชัยได้พระอินทร์มาช่วยชีวิตไว้และกลับไปอยู่กับมารดา ครั้นท้าวเสนากุญ นางเกสรสมุณฑา และนางศรีสุพรรณเดินทางผ่านมาได้พบกับพระสังข์ศิลป์ชัย ท้าวเสนากุญจึงทรงยอมเชื่อและรับพระสังข์ศิลป์ชัย นางประทุมและนางไกรสร กลับเข้าเมือง ทั้งมีรับสั่งให้นำโอรสทั้งหกกับมารดาและโอรไปประหารชีวิต แต่พระสังข์ศิลป์ชัยทูลขอให้ทรงยกโทษให้

ความตอนปลายต่อจากที่ทรงพระราชนิพนธ์

ท้าววัฒนราชรู้ว่าพระสังข์ศิลป์ชัยฆ่าท้าวกุมภกันต์น้องชายตาย แล้วจึงนางเกสรสมุณฑาและนางศรีสุพรรณไปก็โกรธแค้น

จึงชวนพระยานาคให้ยกทัพไปตีเมืองปัญจาล ขณะที่ยกทัพไป
ถึงนั้นพระสังข์ศิลป์ชัยและสิงหราชออกไปเที่ยวป่า ทักษิณและนาค
เข้าล้อมเมืองไว้ขอให้ท้าวเสนากุญส่งนางทั้งสองคืน ท้าวเสนากุญ
ขอเวลา ๓ วัน จนพระสังข์ศิลป์ชัยและสิงหราชกลับมา เกิดสู้รบกัน
พระยานาคแพ้หนีกลับเมืองบาดาล ส่วนท้าววันนุราชนั้น
พระสังข์ศิลป์ชัยเห็นว่า เป็นผู้มีพระคุณจึงขอเป็นไมตรีต่อกันสืบไป

ความต่อจากนี้ ในบทละครกล่าวว่าท้าวเสนากุญและ
ท้าววันนุราชให้อภิเษกพระสังข์ศิลป์ชัยและนางศรีสุพรรณครองเมือง
ปัญจาล ส่วนฉบับลาวว่าพระสังข์ศิลป์ชัยกลับไปอภิเษกกับ
นางเทพธิดาซึ่งได้พบกันครั้งไปตามหานางเกสรสุมณฑา ส่วนนาง
ศรีสุพรรณนั้นพระยานาคมาขอเป็นไมตรีแล้วรับนางกลับไปเป็น
มเหสีดังเดิม

ตอนที่ ๑
สังขศิลป์ชัยตกแห

ข้า

๑ เมื่อนั้น

ต่างซบซิบกันจำนรรจา
มั่นสังข์ศิลป์ชัยได้ไปเฝ้า
ชนมทามาให้ใส่ยาพิษ

ทั้งหกให้คิดริษยา

ใครมีปัญญาจงเร่งคิด
เห็นเราหกคนไม่พ้นผิด
มันไม่กินเหมือนจิตที่คิดไว้

ฯ ๔ คำ ฯ

ร้าย

๑ ศรีสันตจึงว่าไปทันที
ไปเที่ยวหาอาหารที่ในไพร
เราจะยียวนชักชวนมัน
ผลักให้ตกเหวมรณา
อันทางสุพรรณเทวี
ต่างเห็นชอบชวนกันดีใจ

วันนี้สิงหราชอยู่ไม่
ทั้งสังข์ศิลป์ชัยไว้พลับพลา
ไปเก็บพรรณผลไม้บนภูผา
จึงกลับมาพาพระอาไป
จะพันมือพี่ไปที่ไหน
มาหาสังข์ศิลป์ชัยจับปล้น

ฯ ๖ คำ ฯ เพลง

๑ ลูบหลังลูบหน้าแล้วพาที
เก็บผลพฤษกษาที่เขานั้น

เรานี้จะพากันผายผัน
มาให้สุพรรณกับพระอา

ฯ ๒ คำ ฯ

๑ เมื่อนั้น	พระสังข์ได้ฟังไม่กังขา
รับคำทั้งหกพี่ยา	กราบบาทพระอาแล้วว่าไป
ตัวหลานทั้งเจ็ดจะจรดล	ไปเก็บผลพฤษภาที่ใกล้ใกล้
ทั้งสององค์จงอยู่พลับพลาชัย	ประเดี๋ยวใจจะมาให้พร้อมกัน
ว่าแล้วจัดแจงแต่งองค์	พระหัตถ์ทรงสังข์ศรพระแสงขรรค์
ทั้งเจ็ดองค์ลงจากพลับพลาลั่น	เจ้าศรีสันทน์นำหน้าคลาไคล

๙ ๖ คำ ๙ เชิด

ชมดวง

๑ ชีชมรุกขชาติดาษเดียร	เต็งตะเคียนยางสูงไสว
มูกม่วงพวงผลแกว่งไกว	เฟื่องไฟไกรกร่างมะปรางปริง
พระสังข์ศิลป์ชัยหาไม้งาม	สอยผลสุกห้ามทุกก้านกิ่ง
ศรีสันทน์ก้มเก็บก้อนดินทิ้ง	หล่นร่วงช่วงชิงกันไปมา
บ้างชักเชือกเขาเถาว์วัลย์	ขึ้นผูกพันกิ่งไทรสาขา
ผลัดกันไกวเล่นเป็นชิงช้า	สรวลสันต์หรรษาสำราญใจ
พากันท่องเที่ยวเลี้ยวลอด	เลียบขึ้นบนยอดเขาใหญ่
ต่างชวนพระสังข์ศิลป์ชัย	เล่นไล่ปิดตาหากัน

๙ ๘ คำ ๙ เพลงฉิ่ง

ดาษเดียร มากมายเกลื่อนกลาด

นิตยสารศิลปวัฒนธรรม

ฉบับที่ ๑๖๖ เดือนมิถุนายน ๒๕๕๖

“ชีชมรุกขชาติดาษเดียร
มุกม่วงพวงผลแกว่งไกว

เต็งตะเคียนยางbungสูงไสว
เฟื่องไฟไกรกร่างมะปรางปริง”

ร้าย

๑ เมื่อนั้น
ทำมารยาว่าแก่พระสังข์พลัน
เราจะวิ่งเต้นเล่นสนุก
จะถูกเนื้อถูกตัวพีกลัวไป

ศรีสันท์แสนกลคนขยัน
เจ้าถือศรพระขรรค์ไว้ทำไม
ฉวยลัมลูกพลาดปลั่งไม่ยั้งได้
วางไว้เล่นแล้วจึงมาเอา

๙ ๔ คำ ๙

๑ เมื่อนั้น
วางพระขรรค์ศรไว้ด้วยใจเบา
แล้วจึงตามพีศรีสันท์
หยิกหยอกหลอกล้อกันไปมา

พระสังข์ศิลปชัยไม่รู้เท่า
ที่ริมเงื้อมเขาสาคัญดา
ลดเลี้ยวไล่กันบนภูผา
เกษมสันต์หรรษาทั้งเจ็ดองค์

๙ ๔ คำ ๙ เพลงฉิ่ง

๑ เมื่อนั้น
พาเที่ยวเลี้ยวเลียบเวียนวง
หยิบคิลามาทั้งลงไปดู
ชะโงกตามลงไปใจทิกทิก
จึงร้องเรียกพระสังข์ศิลปชัย
ว่าพลางพรั่งพร้อมเข้าล้อมตัว
ทำซีโว้ซีเว้ด้วยเล่ห์กล
ตรงมือนั้นแน่นแลแววแวว
ต่างเข้ายืนเคียงเมียงเขม้น
จึงผลักพระสังข์ศิลปชัย

ศรีสันท์ครั้นเห็นพระสังข์หลง
พบแหวดังประสงค์จำนนึก
เอียงหูคอยฟังไม่ดังก็ก
แลลือกเป็นหมอกมืดมัว
มาดูเหวใหญ่มิใช่ชั่ว
อย่ากลัวเลยพี่อยู่นี้แล้ว
ลางคนหลอกลวงว่าดวงแก้ว
เห็นแล้วหรือยังถอยหลังโย
ครั้นเห็นวอยงหลงไหล
ตกลงลงไปในเหวนั้น

๙ ๑๐ คำ ๙ เชิดฉิ่ง โอต

“ทำชีโวชีโวด้วยเล่ห์กล
ตรงมือนั้นแน่แลแววแวว

สาบคนหลอกลวงว่าดวงแก้ว
เห็นแล้วหรือยังถอยหลังไย”

๑	ต่างคนขึ้นชมสมคะเน	หัวเราะร่าฮาเฮเกษมสันต์
	พากันวิ่งกลับมาจับพลัน	หาศรพระขรรค์ที่วางไว้
	ไม่พบเห็นเป็นอัศจรรย์จิต	ต่างคนต่างคิดสงสัย
	เถียงกันอ้ออึ้งคะนึ่งไป	เมื่อที่ทางจำได้แน่นอน
	หาพลางต่างโมโหพาโลกัน	คนนี้ว่าคนนั้นลักซ่อน
	คันทั้งสองข้างหนทางจร	ไม่ได้ศรพระขรรค์ก็เสียใจ
	ศรีสันท้จึงว่าแก่น้องยา	เรากลับไปพระอาจะถามไถ่
	ใครอย่าบอกออกความทั้งนี้ไซ้	ซักซ้อมพร้อมใจแล้วโคลคลา

ฯ ๘ คำ ฯ เชิด

๑	ครั้นถึงพระอาทำหน้าเศร้า	ก้มเกล้ากราบลงตรงหน้า
	มิได้แถลงแจ้งกิจจา	ทำก้มพักตร์ไศกาสะอื่นไป

ฯ ๒ คำ ฯ โอด

๑	เมื่อนั้น	นางเกสรสมุณฑาศรีโส
	เห็นหนัดดาไศกาสัย	หลากใจใต้ถามมิทันช้า
	เหตุผลอย่างไรไม่บอกแจ้ง	มาไศกศัลย์กันแสงโยหนักหนา
	พระสังข์ไปไหนจึงไม่มา	จงแจ้งกิจจาอย่าไศกี

ฯ ๔ คำ ฯ

๑	เมื่อนั้น	ทั้งหกพี่น้องทำหมองศรี
	เช็ดน้ำตาพลางทางพาที	เมื่อตะกี้หลานพากันเที่ยวไป
	พระสังข์น้องรักเฝ้าชักชวน	รบกวนให้พาขึ้นเขาใหญ่
	แล้ววิ่งเต้นเล่นแข่งสุดใจ	ห้ามไม่ฟังเลยนะพระอา

ล้วนห้วยเหวเปลวปล่องทั้งสองข้าง ข้าเดินนำทางไปข้างหน้า
 พระสังข์ตามหลังหลานมา ประเดี้ยวเหลียวหาก็หายไป
 ข้าทั้งหกคนเที่ยวค้นทั่ว จะพบตัวน้องยากี่หาไม่
 แม้ตักเหวเหล่านั้นเห็นบรรลัย หรือจะเป็นกระไรไม่แจ้งการณ

๙ ๘ คำ ๙ เจระจา

๑ เมื่อนั้น นางเกสรสมุณฑาฟังว่าชาน
 ทั้งนางสุพรรณนงคราญ ปัมปานชีวันจะบรรลัย
 ต่างตระหนกอกสั่นขวัญหาย ฟุ่มฟายชลเนตรหลังไหล
 จึ่งว่าแก่นัดตายาใจ ไปเล่นถึงไหนดอย่าอำพราง
 จงพาอาไปเที่ยวค้นดู เกลือกจะหลงอยู่ในปากว่าง
 แล้วลงจากพลับพลาทั้งสองนาง ศรีสันต์นำทางจรจรล

๙ ๖ คำ ๙ เพลง

๑ เมื่อนั้น ทั้งหกแสนกลคนขยัน
 ครั้นถึงศิริที่สำคัญ ทำโศกศัลย์ทูลองค์พระเจ้าอา
 พระสังข์ศิลป์ชัยมาสุญหาย ที่ทางแคบเหวรายทั้งซ้ายขวา
 หลานทั้งหกคนเที่ยวค้นคว้า ที่เหล่านี้หนักหนาไม่พบพาน

๙ ๕ คำ ๙ เจระจา

ศิริ ภูเขา

โอ้ร้าย

๑ เมื่อนั้น	นางเกสรสมณทวยิ่งสงสาร
รุ่มร้อนหฤทัยดังไฟกาฬ	เยาวมาลย์ลตเลี้ยวเที่ยวมา
ค้อยย่องเหยียบเลียบลัดไปนอกทาง	สองนางเรียกร้องแล้วมองหา
ไม่ประสบพบองค์พระนัตดา	กัลยาครวญคร่ำรำไร
โอ้อว่าพระสังข์ศิลป์ชัยเอ๋ย	ไม่มาหาอาเลยไปอยู่ไหน
หรือว่าผีสิงที่กลางไพร	ซ่อนพระสังข์ไว้กระมังนา
ขอให้พบพานพระหลานรัก	จะบวงสรวงเซ่นวักให้หนักหนา
รำพลางนางทรงโสกา	ปี่มว่าโฉมฉายจะวายปราณ

๙ ๘ คำ ๙ โอต

ร้าย

๑ เมื่อนั้น	เจ้าศรีสันทาจึงว่าชาน
จะโสกศัลย์อยู่เห็นไม่เป็นการ	เราคิดอ่านแยกย้ายรายกัน
เจ้าชาติจงไปด้วยพระอา	นางสุพรรณกับข้ามาผายผัน
เจ้าทั้งสี่นี้แยกไปทางนั้น	ช่วยกันดันดันคั่นคว่า
และทำชะเง้อดูเงี้ยวหูฟัง	เอ๊ะเสียงพระสังข์ร้องเรียกหา
ออกชื่อเจ้าสุพรรณกัลยา	เร็วเถิดอย่าช้ามาจะไป

๙ ๖ คำ ๙ เจริจา

๑ เมื่อนั้น	นางสุพรรณยินดีจะมีไหน
จะใคร่พบพระสังข์ศิลป์ชัย	ก็เดินตามไปไม่คิดแคลง

๙ ๒ คำ ๙ เพลง

๑ เมื่อนั้น
นางงามดำเนินคว้างแฉ่ง
เห็นที่สุ่มทุมพุ่มไม้
หยุดนั่งนี้ก่อนเถิดกัลยา

ศรีสันททำเทียวเสาะแสวง
พาลัดแลงไปให้ไกลอา
ก็เข้าไปนั่งลงแล้วร้องว่า
จะได้ปรึกษาหารือกัน

ฯ ๔ คำ ฯ

๑ เมื่อนั้น
คิดว่าเป็นวงศ์พงศ์พันธุ์
จึงว่าหยุดโยให้เน้นซ้ำ
รีบไปให้พบเสียเดี๋ยวนี้

นางสุพรรณไม่รังเกียจเด็ดฉันท
ก็ไปนั่งลงพลันทันที
เหน็ดเหนื่อยหนักหนาเจียวหรือพี
ช้านักชนนี้จะคอยเรา

ฯ ๔ คำ ฯ

๑ เมื่อนั้น
ยิ้มแย้มพูดจาควิดาเพรา

ศรีสันทแสนกลร้ายมนต์เป่า
นี้แน่เจ้าจะว่าให้ตีเจียว

ฯ ๒ คำ ฯ

ชาตรี

๑ ปลื้มเอิบปลื้มจิต
พี่ยังเกรงกริ่งอยู่สิ่งเดียว
อันพระสังข์มั่นว่าข้าหาได้
ถ้าพี่ได้สมจิตที่คิดมา

แม่อุ้ยคิดเคืองชุ่นฉุนเจียว
จะให้เทียวเหนื่อยเปล่าไม่เข้ายา
สินจ้างจะให้อะไรซ้ำ
จะอุตส่าห์เทียวคันจนสิ้นแรง

เพรา สวย งาม

อันความที่พี่รักเจ้าหน้าหนา
เรามาในที่ทางก็ลับแสง
พลางขยดเข้าชิดสะกิดหลัง
ทำและเลียมถูกต้องลงใจ

จริงจริงนะน้องอย่ากินแหนง
พอเป็นพักเป็นแรงจึงค่อยไป
จะปราณีพี่มั่งหรือหาไม่
เจ้าถอยหนีพี่ไยก็ลยา

๙ ๘ คำ ๙

ร้าย

๑ เมื่อนั้น
ลุกยืนขึ้นเสียมมิได้ช้า
ว่าจะพาเที่ยวหาสังข์ศิลป์ชัย
ช่างสับปลับอย่างนี้ทีเดียว
พาซื้อล่อจิตคิดว่าเป็น
ได้เห็นกันสินะไม่ละใคร

นางสุพรรณเคื่องแค้นเป็นหน้าหนา
แล้วว่าดูพี่เช่นนี้เจียว
ลวงให้ตามมาถึงป่าเปลี่ยว
ด้านหน้ามาเกี่ยวไม่อายใจ
ธรรมเนียนมันมีอยู่ที่ไหน
กลับไปจะทูลพระมารดา

๙ ๖ คำ ๙

โอโธม

๑ น้องเอยน้องรัก
เมื่อมาแต่หนุ่มสาวสองรา
ถ้าเจ้ามิหย่อนผ่อนปรน
จงคิดขังใจดูให้ดี
ถึงเจ้าจะว่าให้อารู
ตายไหนตายไปคงไม่ฟัง
อันพี่น้องครองกันแลยังยืน
ว่าพลางเข้าใกล้ไขว่คว้า

สุดที่พี่จะหักเสน่หา
ในกลางป่าคำไม้เช่นนี้
ใช้ว่านฤมลจะพันพี่
ไม่พอที่จะโกรธซึ่งตึงตัง
จะโบยตีพี่สู่เสียหลัง
เอ็นดูพี่มั่งเถิดแก้วตา
ไม่เสียเรือนผู้อื่นดีหน้าหนา
อู่หน้าอย่าหยิกจะป่วยไป

๙ ๘ คำ ๙

ร่าย

๑ น้อยเอยน้อยจิต
มาทำข่มเหงไม่เกรงใจ
เอออะไรที่ไหนช่างด้านดื้อ
ถึงสิ้นฤทธิ์ผิดชอบก็สูญตาย
นางเมินเดินหนีจะกลับไป
ตะโกนกร้องเรียกพระมารดา

คิดนิตหนึ่งว่าเป็นผู้ใหญ่
จะแก่งให้อัปยศอดาย
เช่นนี้แล้วหรืออย่าพักหมาย
สัญญาติชายบัดชบไม่คบค้า
นี่อะไรดูเถิดมาขวางหน้า
ศรีสันต์มันจะฆ่าลูกเสียแล้ว

๙ ๖ คำ ๙

ไอ้โลม

๑ แสนเออยแสนแขนง
อันเจ้าจะพันมือพี่ไม่มีแว
พ้องนอนวนว่าแต่โดยดี
เพราะรักเจ้าหนักหนาจึงคร่ำครวญ
จะมีให้ยึดไว้อย่างไรเล่า
นำซังดูเอาเฝ้าหยิกตี
เป็นไรเป็นไปไม่ฟังกัน
ว่าพลางสวมสอดกอดรัด

อย่าพังก่อนกรรมแสงเสียงแจ้ว
แม่นคลาดแคล้วไปได้มิใช่มือ
ไม่พอที่โกรธซึ่งอิงอื้อ
ควรหรือแก้วตาไม่ปราณี
เมื่อเจ้าคอยแต่จะวิ่งหนี
จะถูกนิตก็มีแต่ฮึดฮัด
จะประชันเรี่ยวแรงที่แข็งขัด
นางสะบัดหนีได้ไล่ตามมา

๙ ๘ คำ ๙ เชิด

ร่าย

๑ เมื่อนั้น
เป็นไรเจ้าสุพรรณกัลยา

นางเกสรสมุณฑาจึงร้องว่า
จึงร้องอิงมาด้วยอันใด

๙ ๒ คำ ๙ เจริญ

๑ เมื่อนั้น
อ้ายศรีสันท์มันพาเข้าไป
ลูกแคนขัดใจจะกลับมา
ข้าสบัดวิ่งหนีตะลิตะลาน

นางสุพรรณทูลแจ้งแถลงไข
ถึงพุ่มไม้ที่เปลี่ยวก็เกี่ยวพาน
มันกั้นหน้าคร้ายฮือหักหาญ
อ้ายหน้าด่านจัญไรมันไล่มา

ฯ ๔ คำ ฯ

๑ เมื่อนั้น
ดูเถิดเจ้าสุพรรณช่างพูดจา
เมื่อไรเข้าได้ทำเช่นนั้น
เจ้าสิสันท์ตัดได้หัดปรือ
ไม่ได้เกี่ยวสักรักคำทำสักรินิด
รู้กระนี้ไม่ไปด้วยใครเลย
ว่าข้าไล่มาใครอย่าเชื่อ
เอออะไรช่างปดลดเลี้ยว

ศรีสันท์ขึ้นเสียงเถียงต่อหน้า
แกลังพาโลข้าว่าคร้ายฮือ
มาล้วงตะกั่วกันเดี๋ยวนี้หรือ
ข้าคนชื่อเช่นนี้ยังมีเคย
พาลผิดเปล่าเปล่าแม่เจ้าเอ๋ย
จะนั่งเฉยอยู่นี้มิดีเจียว
เพราะเห็นเลือดกใจวังไม่เหลียว
อย่าเชื่อนางข้างเดียวพระเจ้าอา

ฯ ๘ คำ ฯ

๑ เมื่อนั้น
ชะเจ้าคนดีศรีสันทา
พูดเลียบเปรียบเปรยถึงลูกผ้า
แต่แรกเจ้าจ้องอนวอนวิง

นางสุพรรณตอบพลาทางชี้หน้า
ยังว่าไม่รับสับปลับจริง
ด้านหน้าแก้ตัวไปทุกสิ่ง
อ้อยอิ่งเข้าชี้พิรีพิไร

ล้วงตะกั่ว วิธีพิสูจน์ความบริสุทธิ์อย่างโบราณ โดยนำตะกั่วไปหลอม
ละลายแล้วล้วงมือลงไป

ไม่คิดอายุผีสงาทีกกลางดง
ครั้นเขาไม่ลุ่มหลงปลงใจ
จะหยิกข่วนเท่าไรก็ไม่เจ็บ
ดูเถิดที่ต้นคอกับข้อมือ

แทบจะกัมหัวลงกราบไหว้
เข้าไล่ฉวยฉุดยุดยื้อ
นั่นมิใช่รอยเล็บของภูหรือ
ยังจะดื้อเถียงได้ไม่อายเลย

ฯ ๘ คำ ฯ

๑ เมื่อนั้น
เมียงเมินหัวเราะเยาะเย้ย
คำคารมลมเติบสุดใจ
ครั้นว่าบังชดใจร้องไห้โฮ
เมื่อข้าสาละวนจะดันป่า
อุตส่าห์บุกเข้าไปในรกเรียว
ชะช้าว่าข่วนล้นรอยเล็บ
แต่เช่นเจ้ากระนี้มิอยากกลัว
ยังกลับมาประกวอดวอดแรง
มาลองดูเดี๋ยวนี้ก็เป็นไร
จะถั่งเถียงกันไปไม่ได้ข้อ
คำบุราณท่านว่าไว้เป็นครู

เจ้าศรีสันทาทำหน้าที่เฉย
เจ้าข้าเอ๋ยนางนี้ชี้ฟ้าโล
เห็นเขาเกรงผู้ใหญ่ไม่ตอบโต้
มีแต่โมโหไปข้างเดียว
ค้นคว้าหาน้องท่องเที่ยว
หนามเกี่ยวเป็นแผลไปทั้งตัว
เลือกเก็บเอามาว่าพอหน้าชั่ว
ถ้าตัวต่อตัวมีพันไป
ว่าข้าฉุดยุดแย่งเจ้าไม่ไหว
ใครจะแรงกว่าใครให้เอาดู
เขาจะหัวร่อน่าอดสู
ใครไขหูดได้ก็ไต่บุญ

ฯ ๑๒ คำ ฯ เสร็จ

ไขหูด ทำเฉยเชื่อน

๑ เมื่อนั้น
จึงว่าไอ้เจ้าเล่ห์เนรคุณ
มิใช่ว่ากูไม่รู้เท่า
มึงเถียงได้ด้วยไม่มีพยาน
เหตุเพราะนัดดาถูกสูญหาย
ชวนทะเลาะเกาะเกาะครั้นเครง

นางเกสรสมณทาก็เคืองชุ่น
ทจริตคิดวุ่นไปโดยพาล
พูดแก้เปล่าเปล่าอายหน้าด้าน
ทำหักหาญเห็นว่าข้ากลัวเกรง
จึงจ้วงจาบหยาบคายข่มเหง
ฝากไว้เถิดเอ็งเป็นโรมี

๙ ๖ คำ ๙

๑ เมื่อนั้น
ส่วนนางสุพรรณกระนั้นดี
เอออะไรนี่พอทีหรือ
ท่านลงโทษโกรธซึ่งซังซิง
แม้สังข์ศิลป์ชัยไม่สูญหาย
แกล้งพูดเปรยเย้ยเยาะลวนลาม

ศรีสันทน์บ่นเถียงเสียงอู้
คนอื่นแล้วมีแต่ไม่จริง
เป็นเคราะห์เพราะเชื่อต่อผู้หญิง
ถ้าเป็นจริงเหมือนว่าน่าเกิดความ
เห็นจะขายเราแน่ไม่พักถาม
บ่นบ้าไปตามอำเภอใจ

๙ ๖ คำ ๙

๑ เมื่อนั้น
กราบบาทพระอาแล้วว่าไป
เป็นคนมักได้ใครมี
เสียจริตกิริยาเป็นบ้า
อันใจข้าห้าคนนี่ชื่อแท้
เจ้าสุพรรณนั้นนี้กว่าน้องตัว
พระองค์จงอดโทษสักครั้งหนึ่ง
จะรณจวนครวญคร่ำอยู่ทำไม

เจ้าทั้งห้าคนคิดแก้ไข
พี่ศรีสันทน์นี้ใจมูทะลุ
หยาบซ้ำพาที่ตึงดู
พูดกุกะไปไม่เกรงกลัว
รักอาเหมือนแม่บังเกิดหัว
ศรีสันทน์ทำชั่วไม่ชอบใจ
เรารีบไปให้ถึงกรุงใหญ่
อันสังข์ศิลป์ชัยเห็นไม่มา

๙ ๘ คำ ๙

พรรณร้องไห้

๑ เมื่อนั้น

จึงปรึกษาสุพรรณกัลยา
สไบแมกับช่องของโฉมยง
แม่นสังข์ศิลป์ชัยยังไม่ตาย
แล้วหยิบช่องกับผ้ามาทำธง
ขอเทวอารักษ์ทั้งจักรวาล
แม้ว่าพระสังข์ยังอยู่
ถ้าเจ้ามอดม้วยมรณา
สิ้นคำที่ร่ำพิชฐาน
คิดถึงนัดดาถึงอาลัย

นางเกสรสมณฑาละห้อยหา
อยู่ซำก็สำหรับจะอับอาย
จะทำธงสำคัญมั่นหมาย
กลับมาดีร้ายจะพบพาน
ปักลงตั้งจิตพิชฐาน
ช่วยบันดาลให้แจ้งกิจจา
จะมีผู้เอาของไปให้ซ้ำ
ช่องกับภูษาจงสูญไป
เยาวมาลัยเศร้าสร้อยละห้อยให้
ครวญคร่ำรำไรโศกา

ฯ ๑๐ คำ ฯ โอด

ร่าย

๑ ครั้นค่อยคลายวิโยคโศกศัลย์ ก็ชวนกันลงจากภูผา
ศรีสันทนน้นนำมรคา ตันดัดลัดมาในดงदान

ฯ ๒ คำ ฯ เชิด

๑ เมื่อนั้น

เที่ยวไล่สัตว์สิงหวิงทะยาน
ให้มืนดิงกายาตาเขม่น
คิดถึงพระสังข์ศิลป์ชัย

ฝ่ายเจ้าสิงหราคัลหาญ
เป็นลางบันดาลบอกเหตุภัย
จิตใจเยือกเย็นดังเป็นไข
ก็เพลงอิทธิฤทธิไกรกลับมา

ฯ ๔ คำ ฯ เชิด

ข้อ ผมมวยเป็นก้อน สำหรับหนุนทรงผมให้ใหญ่หรือสูงขึ้น

๑ ครั้นถึงเชิงเขาลำเนาเนิน
ไม่เห็นที่ประทับพลับพลา
นึ่งนิกตรีกใครให้รำคาญ
หรือจะพากันรีบไปเวียงชัย
คิดพลางทางเที่ยวสัญจรหา
แล้วขึ้นเขาเข้าคั่นในวังเวียง
เทวัญบันดาลให้ผายผัน
เอ๊ะเกิดเหตุแท้แล้วอกุ
เป็นตายอย่างไรไม่แจ้งจิต
ยังคิดสร้อยเศร้าเปล่าอุรา

จึงลงเดินลตเลี้ยวเที่ยวหา
ทั้งพระอาน้องชายก็หายไป
จะเกิดเหตุเภทพาลเป็นไฉน
ที่จะหนีพี่ไปก็ใช่เชิง
บุกป่าภู້ก่อร่องเป้ง
ทุกซุ้มเชิงรกริ้วเที่ยวมองดู
มาเห็นศรพระขรรค์ที่วางอยู่
จะมีผู้ทำร้ายแก่น้องยา
สุดคิดที่จะเที่ยวแสวงหา
ก็ไศกาครวญคร่ำรำไร

ฯ ๑๐ คำ ฯ โอต

๑ แล้วฝันจิตดำริตรองดู
เมื่อไม่พบน้องน้อยกลอยใจ
คิดพลางทางทำอนุภาพ
แผ่นโผนโจนเหาะขึ้นอัมพร

จะนั่งอยู่กระนี้ก็มีได้
จำจะไปทูลสองพระมารดร
ปากคาบพระขรรค์กับสังข์ศร
ตรงไปนครบรรพต

ฯ ๔ คำ ฯ เชิด

๑ ครั้นถึงจึงลงจากอากาศ
กราบบาทสองนางพลาจรรันทด

ขึ้นปราสาทแก้วมรกต
พิโรธำสรดโคก

ฯ ๒ คำ ฯ โอต

๑ เมื่อนั้น
เห็นลูกมาร้องไห้ไม่สมประดี

องค์พระมารดาทั้งสองศรี
เทวีคิดอัศจรรย์ใจ

พลอบพลางทางถามมีทันช้า
มีเหตุเภทพาลประการใด

เป็นโรมาโศกศัลย์กันแสงให้
น้องรักอยู่ไหนจึงไม่มา

๙ ๔ คำ ๙

๑ เมื่อนั้น
จึงเล่าความตามเรื่องไปรับอา
ทั้งหกเชษฐากับน้องรัก
ลูกนี้โหดเขลาเบาใจ
ครั้นกลับมาไม่เห็นพระน้องชาย
ข้าค้นบนเขาเขินเดินดิน
สุดที่จะคิดติดตามหา
จึงรับมาทูลแถลงให้แจ้งใจ

สิงหราโศกศัลย์เป็นนักหนา
แต่ต้นมาจนถึงกลางไพร
ชวนกันหยุดพักในป่าใหญ่
ลาสังข์ศิลป์ชัยไปหากิน
พากันสูญหายไปหมดสิ้น
พบแต่สังข์ศิลป์พระขรรค์ชัย
ไม่รู้ว่าเกิดเชษฐเป็นโจน
อันโทษตัวลูกไชร้ผิดนัก

๙ ๘ คำ ๙

๑ เมื่อนั้น
ชลเนตรฟุ้งฟองนองพักตร์

สองนางฟ้างเพียงอกหัก
นงลักษณ์ครวญคร่ำรำไร

๙ ๒ คำ ๙ โอด

ไธ

๑ โอ้อ้าวลูกรักของแม่เอ๋ย
หรือมาพลัดพรากจากไป
อันความคิดของมั่นแม่รู้เท่า
ช่างไว้นื้อเชื่อใจไธแสนกล
เห็นว่ารับอามาได้แล้ว
จะได้หน้าได้ตาแต่พวกมัน

แม่เคยเชยชิดพิสมัย
เพราะเชื่อไธกระยาจกทั้งหกคน
ได้ห้ามปราชญ์เจ้าเป็นหลายหน
มันคนริษยาอาธรรม
จึงคิดฆ่าลูกแก้วให้อาสัญ
ควรหรือจอมขวัญไปหลงรัก

อนิจจาลูกน้อยมาสูญหาย
สองกรซ่อนทรวงเข้าฮักฮัก

จะเป็นตายฉันทไฉนไม่ประจักษ์
ซบพักตรึงกันแสงศอกี

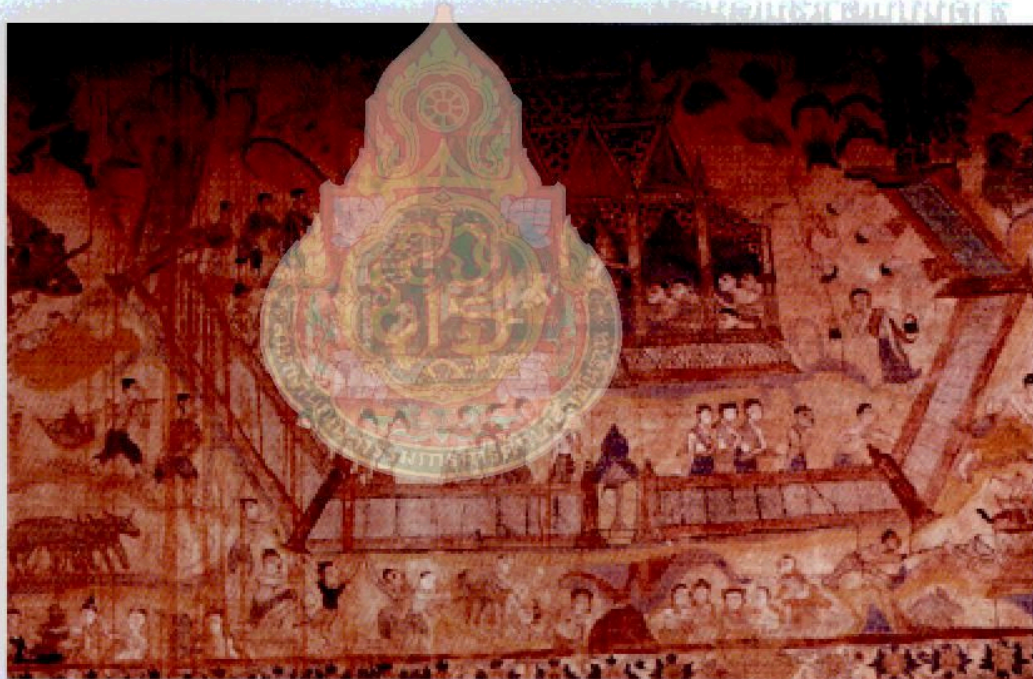
๙ ๘ คำ ๙ โอด

ร่าย

๑ ครั้นค่อยคลายวิโยคโศกศัลย์
อันปราสาทราชฐานของเรานี้
แม้ว่าขวัญข้าวเจ้าม้วยมรณ
ต่อจะยังไม่ทิวคงคต

จึงปรึกษากันทั้งสองศรี
บังเกิดมีเพราะบุญพระโอรส
เห็นบ้านเมืองสังข์ศรจะสูญหมด
ก็ค่อยคลายกำสรดศอกา

๙ ๙ คำ ๙ เจริญ

“อันปราสาทราชฐานของเรานี้
แม้ว่าขวัญข้าวเจ้าม้วยมรณ

บังเกิดมีเพราะบุญพระโอรส
เห็นบ้านเมืองสังข์ศรจะสูญหมด”

ขวัญข้าว

คำเรียกแทนลูกรัก เดิมใช้ว่าขวัญเข้า (เข้า คือ ข้าว)

ลำจิ้น

๑ มาจะกล่าวบทไป
ใช้ใบจากกวาดตุงมุงมา
ต้นหนวางเข็มไม้สันทัด
น้ำทำกินกินก็สิ้นไป
ลูกเรือชั้นซ่อสำปันลง
ต่างขึ้นบกไปมิได้ยั้ง
บ้างพากันเที่ยวไปในดง
ชะรอยว่าใครเสียนาวา
แล้วแยกย้ายรายคันจนทั่ว
ต่างกลับลงมาสัตจอง

ถึงจิ้นนายสำเภาล้ำต่ำ
จะเข้าเมืองปัญจาล์เวียงชัย
ตกคั่งลมขัดไม่ออกได้
จึงให้ทอดสมอรอรั้ง
ไล่ฝนคลื่นตรงเข้าถึงฝั่ง
เอาถึงตักน้ำแล้วแบกมา
เห็นธงปักอยู่บนภูผา
จึงขึ้นปลดเอาผ้ากับซ้อง
มิได้พบตัวคนเจ้าของ
ไล่ล่องออกไปเกตราพลัน

ฯ ๑๐ คำ ฯ เชิด

รำย

๑ ครั้นถึงจึงขึ้นบนสำเภา
เอาผ้ากับซ้องของสำคัญ
ต่างคนบนบานอยู่เชิงแซ่
คนงานกว้านสมอช่อใบ

ตรงเข้าบาทลีขมิ้มมัน
ส่งให้นายนั่นทันใด
ที่ลมขัดพัดแปรมาให้
เล่นไปในทะเลสะดวกดี

ฯ ๔ คำ ฯ ไล่

ลำต่ำ คนถือบัญชีสินค้าในเรือสำเภา
บาทลี ห้องพักท้ายเรือสำเภา

ช้า

๑ เมื่อนั้น
สถิตแท่นไสยาในราตรี
คิดถึงลูกรักทั้งหกองค์
นับได้หลายเดือนแต่จากไป
คิดคะนึ่งถึงลูกยิ่งละห้อย
ทรงสุบินนิมิตอัศจรรย์

ฝ่ายท้าวเสนาภานุเรืองศรี
ภูมิเร้าร้อนอวรณ์ใจ
จะเดินดงยากเย็นเป็นโฉน
หรือจะไม่พบอาจึงข้าววัน
เคลิ้มมอยหลับไปเมื่อไก่อัน
พอรุ่งสุริยฉันท์ก็ฟื้นองค์

๙ ๖ คำ ๙

ร้าย

๑ พระลูกจากแท่นที่ตะลิตะลาน ภูบาลชำระสระสรง
ทรงเครื่องกกุฏภัณฑ์บรรจง เสด็จตรงออกพระโรงรจนา

๙ ๒ คำ ๙ เสมอ

สิงโต

๑ นั่งเหนือบัลลังก์รัตนรุจี พรั่งพร้อมเสนิตั้งซ้ายขวา
จึงตรัสเรียกโหรเฒ่าเข้ามา แล้วบัญชาแจ้งความตามนิมิต
คืบนี้เราฝันประหลาดนัก ว่าแก้วของเรารักตั้งดวงจิต
มีผู้เดชาศักดาฤทธิ์ มาปลดปลิดชิงเอาของเราไป
นานมามีชายหนึ่งแปลกหน้า ไปนำดวงจินตมาคืนให้
กลับได้หลายดวงล้วนชอบใจ จงทนายไปให้รู้ว่าร้ายดี

๙ ๖ คำ ๙

กกุฏภัณฑ์ เครื่องหมายแสดงความเป็นพระราชาธิบดี

ร้าย

๑ บัดนั้น

ดูตามตำราในคัมภีร์
จึงประณตบทมालย์แล้วทูลพลัน
ทั้งหกพระโอรสจะกลับมา
แต่ฝันวันอังคารนี้พาลร้าย
จะเกิดเหตุสั่กอย่างในกลางไพร
คงจะได้มาสองเสียหนึ่ง
แม้้นผิดจากถ้อยคำที่ทำนาย

ขุนโหรรับสั่งไล่เกศ
เห็นว่าดีมันคงไม่สงกา
ซึ่งทรงสุบินนั้นดีหนักหนา
เห็นได้ตั้งจินดาอาสาไป
ตำราทายว่ามักให้หม่นไหม้
เพียงแต่ตกใจไม่อันตราย
อีกเจ็ดวันจะถึงพระฤๅสาย
ขอถวายชีวิตแก่ผู้มี

ฯ ๘ คำ ฯ เจริญ

๑ เมื่อนั้น

จึงตรัสสั่งทั้งสองเสนี
มโหรีปีพาทย์ฆ้องกลอง
จั่วหุ่นโขนหนังจงส่งไป
แม้ว่าพระน้องกับลูกยา
ให้เล่นการมหรสพครบครัน

ท้าวเสนากุฎเกษมศรี
จงจัดแจงแต่งที่ปราสาทชัย
ทั้งบายศรีทองที่ทำใหม่
เตรียมไว้ให้เสร็จในเจ็ดวัน
มาถึงพาราจะทำขวัญ
แต่ในวันนั้นเป็นฤกษ์ดี

ฯ ๖ คำ ฯ

๑ บัดนั้น

มาบัตรหมายบอกกันทันที

เสนาประณตบทศรี

ตามมีพระราชบัญชา

ฯ ๒ คำ ฯ เจริญ

พระฤๅสาย

คำเรียกผู้เป็นใหญ่ ในที่นี้หมายถึงท้าวเสนากุฎ

บัตรหมาย

หมายแจ้งกำหนดงาน

๑ เมื่อนั้น
พาามาในอรัญวา
ศรีสันทนนัผ้าแต่เลี่ยมและ
ทำเลียบเคียงพุดจาพาที

ฝ่ายหกกุมารโอรสา
แรมค่างกลางป่าหลายราตรี
เห็นอาเมนเดินชะเสียดสี
เสชมโน่นนี้มาตามทาง

ฯ ๔ คำ ๙ เพลง

๑ ครันสุริยาเย็นลงรอนรอน
สีไฟก่อกองให้สองนาง

ชวนกันหยุดนอนในปากกว้าง
คอยระวังเสื่อสางที่กลางไพร

ฯ ๒ คำ ๙ เจริจา

๑ เมื่อนั้น
ปิดกวาดผงไฟใต้ต้นไทร
สองนางเอนองค์ลงนิทรา
คิดถึงนั้ดต้ายิ่งอาวรณ์
สิ้นบุญหลานน้อยกลอยใจ
คิดพลางนางทรงไศกา

นางเกสรสมณฑาศรีใส
แล้วหักใบไม้มารองนอน
กลัวภัยภาวนาไม่หยุดหย่อน
เจ้าเคยแผลงศรเป็นพลับพลา
ได้ลำบากอยากไร้นักหนา
จนนิทราเคลิ้มหลับกับสุพรรณ

ฯ ๖ คำ ๙ ตระ

ลีลากระทุ่ม

๑ เมื่อนั้น
นั่งคิดนอนคิดทุกคืนวัน

ศรีสันทน์แสนกลคนขยัน
จะเข้าหาสุพรรณกัลยา

สีไฟ ติดไฟ โดยใช้ไม้ไผ่แห้ง ๒ อันผูกกันไปมาให้เกิดไฟ

ยังหวาดหวั่นพรั่นจิตอดเอื้อน
ชะเง้อดูสุพรรณกับพระอา
จึงกระซิบบอกไปให้น้องรู้
จะย่องเบาเข้าหานางเทวี
ว่าแล้วค่อยย่องมองหมาย
หยุดยืนแอบรอกอกเด่นทีก

ความรักตักเตือนให้ใจกล้า
เห็นนิทรากลับลโหลได้ท่วงที่
จงหลับนอนนิ่งอยู่อย่าอิงมี
วันนี้คงสมคะเนนี้
เสียงใบไม้กรอบกลักรู้สึก
แล้วสะอึกแผ่เงาเข้าไป

๙ ๘ คำ ๙ เชนึง

ร้าย

๑ นิ่งลงเคียงข้างนางสุพรรณ จะถูกถือนมือสั่นไม่ต้องได้
ความรักกลัดกลุ้มคลุ้มใจ ค่อยชักสายสไบเทวี

๙ ๒ คำ ๙

๑ เมื่อนั้น
ตกใจลืมนेत्रขึ้นทันที
นางเคื่องขัดวัดเหวี่ยงเอาลมหงาย
อันคนสญชาติมันชั่วช้า
เห็นเขาหลบโหลแล้วได้ที
จะทำให้สาใจที่ไม่ลั่น
นางสุพรรณรู้สึกนึกว่าผี
เห็นอายอัปรียศรีสันทา
ลุกขึ้นถ่มน้ำลายแล้วบ่นด่า
สุดแต่ว่าเอาด้านเข้าเป็นพื้น
กล้าตีมึงมาเมื่อตื่นตื่น
อย่าพักหนีไปยืนแอบไม้

๙ ๖ คำ ๙

๑ เมื่อนั้น
ผวาตื่นตระหนกตกใจ
ครั้นรู้ว่าศรีสันทมันลอบมา
ทำลอบลักหักหาญถึงเพียงนี้
นางเกสรสมณทาศรีไส
จึงถามไถ่สุพรรณทันที
นางโกรธด่าทออิงมี
อายโจรปากกล้าดีแล้วหนีโย

มีงข้างตั้งใจแต่ข่มเหง
เพียงเอยผีสาวที่กลางไพร

จะคิดเกรงน้ำหน้ำก็หาไม่
จงหักคอมันให้ขาดใจตาย

๙ ๖ คำ ๙ เจริจา

๑ เมื่อนั้น
พระอาอย่างเคื่องขุ่นวุ่นวาย
หลานนอนอยู่ถึงโน้นทั้งหกคน
ปีศาจมากวนปล้ำอำทับ
ผีสาวกลางป่านี่ร้ายจริง
พึงรู้สึกตื่นขึ้นประเดี๋ยวนี้
นางสุพรรณนั้นละเมอว่าคนหยอก
จงนิ่งนอนสวดมนต์ภาวนา

ศรีสันท์ถึงเถียงเปียงบาย
มาลงร้ายเอาชั่วร้ายด้ายับ
ประมาทลืมสวดมนต์ม้อยหลับ
ให้ตะคล้ายตะคลับยังหลับดี
มันอุมเข้ามาถึงเสียถึงนี้
ไม่แกล้งว่าฟ้าผีเกิดพระอา
เนื้อแท้ผีมันหลอกเหมือนเช่นข้า
อย่าโกรธาดำทอ้ออ้ออิง

๙ ๘ คำ ๙ เจริจา

๑ เมื่อนั้น
จึงว่าอย่าเสกสรรด้นดิง
ดีแต่แก้ตัวไปทุกอย่าง
เมื่อเขาเห็นมีงแนอยู่แก้ตา
จะสู้อดไปกว่าจะสิ้นเคราะห์
แล้วนางตั้งใจระไวระวัง

นางเกสรสุมณฑาโกรธซึ่ง
ไม่เชื่อน้ำหน้ำมีงอ้ายสันทา
ใส่โทษผีสาวช่างมุสา
ยังดำนหน้าถึงเถียงขึ้นเสียงดัง
กูชี้คร้านทะเลาะกับบ้าหลัง
ผลัดกันนอนกันนั่งกับธิดา

๙ ๖ คำ ๙

๑ เมื่อนั้น
เดินยิ้มแก้เก้อเรอมา

ศรีสันท์ไม่สมปรารถนา
ปदन้องทั้งห้าเป็นคลอกไป

เมื่อกี๊พี่เข้าหานางสุพรรณ

นางว้ารักพี่นี้สุดใจ

ยังกำลังซลมนุ่มนมหก

ฉวยข้อมือได้หาไม้ตี

แต่เงื่อเงื่อขยับแล้วกลับหยุด

กลิ่นสุพรรณนั้นยังติดหอมกรุย

ได้พูดจากันเป็นไหนไหน

แต่ทรมวยหากกลัวพระชนนี

พออาดกใจตื่นขึ้นเห็นพี่

เราเป่ามนต์สองทีลงวังงูย

พี่สะบัดมือหลุดออกวังงูย

ฮู้ฮู้เหวี่ยงเจ้าอย่าบอกใคร

๙ ๘ คำ ๙

๑ เมื่อนั้น

หัวเราะพลางทางว่าอย่าปดไป

สารพัดได้ยีนล้นสุด

ที่ว่าได้แอบอิงนั้นจริงจัง

ทั้งห้ากลั่นยิ้มมิใคร่ได้

ข้ายังไม่หลับมอยนั่งคอยฟัง

จนนางดำฟังหยุดเพราะมนต์ขลัง

หรือปดดอกกระมังพี่สันทา

๙ ๘ คำ ๙

๑ เมื่อนั้น

นางว่าให้มั่งซึ่งเกิดหนา

ชวนหัวเราะคิกคักซึกพูดอื่น

ว่าพลางทางชวนกันเอนกาย

ศรีสันต์พูดแซ่แก่น้ำ

ธรรมดาผู้หญิงกับผู้ชาย

ไม่หลับนอนดึกตื่นจะตื่นสาย

ศรีสันต์เล่านิยายจนหลับไป

๙ ๘ คำ ๙ เจริญ ตระ

๑ เสียงดูเหวว่าเร้าร้องก้องป่า

ต่างตื่นฟั่นกายสบายใจ

สุริยาเลี้ยวเยี่ยมเหลี่ยมไศล

พาอาดันไพรไปธานี

๙ ๒ คำ ๙ เชิด

๑ รอนแรมมาได้หลายทิวา
พบพวกพหลมนตรี
แต่บรรดาข้าหลวงแลขอเฝ้า
ชายหญิงแน่นนั้งคั่งคับ
แล้วทูลเชิญทั้งสองกัลยา
ทั้งหกองค์ทรงม้าพาชี

ก็ลุถึงปัญญาลกรุงศรี
ทั้งกำนัลชั้นที่มากอยรับ
ก้มเกล้าอภิวันท์เป็นอันดับ
เห็นเจ้ากลับมาได้ก็ยินดี
ขึ้นทรงวอช่อฟ้าหลังคาสี
เสนีแห่แห่นเข้าพารา

๙ ๖ คำ ๙ กลอนโยน

๑ บัดนั้น
ต่างโหลวกราวเซ็ดเป็นโกลา
ประชาชนพารามาเกลื่อนกล่น
อวยชัยให้พรพระกุมาร
บ้างชะเง้อแลดูวอสุพรรณ
ต่างคิดสงสัยตั้งใจมอง
อันองค์นี้ที่เราไม่รู้จัก
ต่อจะเป็นพระราชบุตร

พนักงานการเล่นทุกภาษา
ออกเดินรำทำท่าทุกโรงงาน
นั้งแน่นริมถนนอลหม่าน
ชมบุญสมภารออกแซ่ซ้อง
เห็นม่านกั้นกำบังมาทั้งสอง
องค์หน้านั้นน้องเจ้าธานี
ผิวพัศตร์นวลละอองผ่องศรี
ชาวบุรีอวยพรกระฉ่อนไป

๙ ๘ คำ ๙ เจรจา

๑ เมื่อนั้น
แลดูเด่นรำสำราญใจ
ถึงประตูลุซ้างข้างหน้า
ชาวประโคนก็ประโคนดุริยางค์

ทั้งหกโอรสาศรีไส
ขับอาชาไนยไปตามทาง
ลงจากอาชาแล้วเยื้องย่าง
ประทับวอสองนางกับเกยลา

๙ ๙ คำ ๙ เสมอ

ขอเฝ้า ผู้มาขอยู่เฝ้า

ข้า

๑ เมื่อนั้น
ลุดจากแท่นสุวรรณมิตินชา

พระผู้ผ่านเขตชั้นที่หรรษา
ไปรับรองคณินชญาใจ

๙ ๒ คำ ๙

ร่าย

๑ จูกรมานั่งยังแท่นทอง
ผูนางสาวสรรค์กำนัลใน

สวมกอดพระน้องเข้าร้องไห้
ต่างซบพักตร์พิโรโศก

๙ ๒ คำ ๙ โอด

๑ ครันรู้สึกสมประดีกาย
จึงปราศรายน้องรักร่วมชีวิต
แต่วันยักษมันมาพาเจ้าไป
แสนโศกโศกาไม่ราวัน
อยู่จำเนียรกาลนานมา
มันเลี้ยงเป็นมเหสีอยู่ในไพร
พี่คิดจะติดตามนางโฉมยง
ด้วยหลานของน้องรักทรงศักดิ์ดา
ความพี่มีจิตเกษมศานต์
เจ้าจากไปได้ถึงสิบแปดปี
จนเป็นสาวเทื้อเนื้อหนังเหนียว
ยังค่อยผาสูกทุกทิวา

ค่อยคลายเศร้าหมองทั้งสองศรี
เป็นบุญเราครั้งนี้ได้พบกัน
พี่เศร้าใจคิดว่าจะอาสัญ
ทั้งพงศ์พันธุ์เจียบเหงาเศร้าใจ
พี่ฝันว่าน้องรักไม่ตักษัย
แม้มีผู้ตามไปจะได้มา
ทั้งทองคำไอรสรับอาสา
จึงรับอามาได้ถึงบุรี
ดังได้ผ่านเมืองฟ้าราศี
นิจจาพี่เพียงแปลกพักตรา
อยู่ไพรสณฑ์คนเดียววนาถา
หรือโรคาขายิพระน้องรัก

ยาย เบียดเบียน

อันนางนฤมลคนนั้น
รูปร่างละม้ายคล้ายเจ้านัก

เป็นพงศ์พันธุ์ของใครไม่รู้จัก
นางลักษณจึงเล่าให้เข้าใจ

ฯ ๑๔ คำ ฯ

๑ เมื่อนั้น
นั้นชื่อสุพรรณทราภวีย
บิดุเรศไปเล่นสกาพนัน
พระยายักษ์นั้นกลับอัปรา
อันองค์พระอาภัยขุนมาร
เนาในปราสาทรัตนบุรี
ได้รับกันกับลูกทั้งหกคน
ข้าแผลงศรตายกลาดดาษดา
แล้วลูกลงไปเมืองนาคี
ต้องรบกันกับนาคอีกมากมาย
จึงได้องค์พระอาภัยสุพรรณ
เหลือกำลังตั้งชีวิตจะวายวาง

ศรีสันตซึ่งทูลแถลงไข
อรไทเป็นลูกพระเจ้าอา
กับภุชงค์เดิมพันตามปรารณา
จึงยอมยกธิดาให้นาคี
อยู่ถึงหิมพานต์เป็นถิ่นที่
อสุรีเรื่องอิทธิฤทธิ์
ม้นยกรี้กรี้พลมาหนักหนา
ทั้งกุมภันท์ผัวอาท้าวอดวาย
จะรับศรีสุพรรณผืนผาย
ภุชงค์แพ่พ่ายถวายนาง
พากันเดินมาในป่ากว้าง
ทูลพลางทางดูพระเจ้าอา

ฯ ๑๕ คำ ฯ เจริญ

๑ เมื่อนั้น
สันทักลวฤทธิ์พระลูกยา
ทุกวันนี้บิดาก็แก่เฒ่า
ว่าพลางทางเยือนเยือนพักตร์

พระบิดุเรศได้ฟังไม่กังขา
จึงว่ามีเสียแรงที่พ่อรัก
จะเสกเจ้าให้ครองอาณาจักร
ตรัสทักหลานน้อยกลอยใจ

ภุชงค์ นาค

มาหาจนถึงศรีสุพรรณ
ล่งฟุ้งรักก่อรไท

อย่ารังเกียจเด็ดฉันทหาควรไม
อายุเจ้าเท่าไฉนจะหลาความรัก

๙ ๖ คำ ๙

๑ เมื่อนั้น
จึงคลานขึ้นไปด้วยใจรักดี
แค้นด้วยศรีสันต์มันชิงทูล
จะเถียงมั่งยังเกรงบิตูลา

นางสุพรรณนารีมีศักดิ์
นางลักษณกัมกรากับบาทา
ปดเป็นเค้ามูลได้ต่อหน้า
นั่งกัมพักตราไม่พาที

๙ ๔ คำ ๙

๑ เมื่อนั้น
ลอบหลังพระนัดดานารี
ผิวพรรณนรลักษณพักตรา
จึงว่าชะรอยกรรมได้ทำไว้
แล้วผินหน้ามาตรัสแก่พระน้อง
เราได้พานพบประสบกัน
เจ้าจงพาบุตรกับหลายชาย
แต่งองค์ทรงเครื่องเรื่องรูจี

ท้าวเสนาภูเรื่องศรี
ภูมิพิศโฉมประโลมใจ
เหมือนพระมารดาตั้งเถื่อใส่
แต่เกิดมาก็ไม่เห็นพงศ์พันธุ์
พี่จัดแจงข้าวของไว้ทำขวัญ
ในวันนี้ไซ้เป็นฤกษ์ดี
ไปชำระกายให้ผ่องศรี
จะสมโภชเดี๋ยวนี้ทั้งแปดองค์

๙ ๘ คำ ๙

๑ เมื่อนั้น
ให้ขัดเคืองเหตุท้านางโฉมยง

นางเกสรสมณทานวลหง
ด้วยศรีสันต์มันทะนงไม่เกรงใจ

ดั่งเถื่อใส่ เหมือนไม่ผิดเพี้ยน

ชิงพูดชิงจาม แค้นเหลือ
ครั้นจะบอกความบัดนี้ไซ้
มันจะรุมกันเถียงทะเลาะเล่น
ความไกลไม่มีที่อ้างอิง

พระเชษฐาช่างเชื่อหลงไหล
พระพี่ที่ไหนจะเห็นจริง
จะกลับเป็นพูดเท็จไปทุกสิ่ง
นางนั่งนั่งถอนใจไม่ไคลคลา

๙ ๖ คำ ๙

๑๐ เมื่อนั้น
ข้าตรัสเตือนองค์พระน้องยา
พระนั่งนิ่งนึกตรึกคะนึ่ง
เห็นทีจะละห้อยน้อยใจ
ต่อนานไปให้ล้มเสียสักหน่อย
จะทำมิ่งสิ่งขวัญเสียวันนี้
คิดพลางทางมีบัญชาสั่ง
เร่งยกบายศรีแก้วบายศรีทอง

พระปิ่นปักนาคเรศเชษฐา
ปลอบโยนหนักหนาาก็ไม่ไป
เป็นไรจึงเคืองขัดอัชฌาสัย
ด้วยทราชมวยยังรักยักษ์สามี
จึงจะค่อยเล่าโลมนางโฉมศรี
ให้ทันฤกษ์ดีตั้งใจปอง
เสนากรรมวังทั้งสอง
มาสมโภชพระน้องกับลูกรัก

๙ ๘ คำ ๙

๑๑ บัดนั้น
รับสั่งภูวนายด้วยใจรักดี
พนักงานของใครก็จัดแจง
มโหรีปี่พาทย์ครบครัน

จึงมหาเสนีมีศักดิ์
ต่างวิ่งคึกคักออกมาพลัน
ยกมาตั้งแต่งเป็นลดหลั่น
เสร็จพร้อมสารพันตั้งบัญชา

๙ ๙ คำ ๙

๑ บัดนั้น
ครั้นได้ฤกษ์ยามตามตำรา
จึงส่งแว่นเวียนขวามาซ้าย
ให้ประโคมไตรสังข์กังสดาล

ราชครูผู้มียศ
ก็เข้ามาจุดเทียนแล้วกราบกราน
เจ้าขวัญนายคอยรับอยู่ริมม่าน
เสียงโห่สะท้อนทั้งวังใน

๙ ๔ คำ ๙

๑ ครบเจ็ดรอบคะแนนแว่นเวียน เอาใบพลูดับเทียนโบกควันให้
แล้วจุมเจิมเฉลิมขวัญเป็นหล่นไป ต่างอำนวยการด้วยปริดา

๙ ๒ คำ ๙ เสร็จ

๑ บัดนั้น
ใช้ใบมาถึงเมืองปัญจาล์
เห็นนาวาขึ้นล่องออกเชิงแซ่
รู้ว่าพระองค์ทรงธรรณ
พาณิชคิดจะถวายของ
จัดสรรทุกสิ่งสิ้นคำ
ขนลงสำปันน้อยค่อยพวยไป
มอบของให้เจ้าพนักงาน

ฝ่ายนายสำเภาที่ได้ผ้า
ก็ทอดทำท่ายศพระบุรี
จึงถามเหล่าชาวแพเจ้าภาษี
ภูมิสมโภชพระน้อมยา
จึงเปิดหีบหยิบชั่งกับภูษา
แต่บรรดาข้าวของที่ต้องการ
ขึ้นแพใหญ่กรมทำหน้าบ้าน
พากันลนลานเข้าวังใน

๙ ๘ คำ ๙ เชิด

ราชครู	หัวหน้าพราหมณ์
จุมเจิม	พิธีกรรมอย่างหนึ่ง ใช้แป้งเจิมให้เกิดสิริมงคล
กรมท่า	หน่วยราชการในสมัยก่อนทำงานเกี่ยวข้องกับต่างประเทศ

๑ ครั้นถึงจึงยกขึ้นไปพลัน
พนักงานทูลถวายทันใด

จึงไว้เรียงรันแล้วกราบไหว้
ตามในจดหมายรายของนั้น

๙ ๒ คำ ๙

๑ เมื่อนั้น
เห็นผ้ากับช่องของสำคัญ
จึงวิ่งไปชิงช่องกับกุษา
มึงเอาของจัญไรไม่งดงาม
จะเสียฤกษ์เสียพากุณำถอง
ชอบแต่ฆ่าฟันให้บรรลัย

ทั้งหกแสนกลคนขยัน
อ้ายนี้มันจะก่อให้เกิดความ
ซ่อนใส่ในผ้าแล้วชักถาม
มาถวายแต่ตามอำเภอใจ
อ้ายจงหองชั่วชาติอุบาทว์ใหญ่
ไสหัวออกไปเสียให้พ้น

๙ ๖ คำ ๙ เสร็จ

๑ เมื่อนั้น
จึงว่าแกไอรสทั้งหกคน
ถึงมิงดมิงมก็ตามที่
เป็นเงินหรือทองของอะไร

พระบิดาหลากจิตคิดฉงน
เอาของเขาซ่อนซ่อนเสียทำไม
เขาจงรักภักดีเอามาให้
อยู่ไหนเอามาพ่อจะดู

๙ ๔ คำ ๙

๑ เมื่อนั้น
จึงว่าของจัญไรอะไรมิรู้
ไม่เคยพบเคยเห็นเช่นนี้
ชอบแต่ทั้งเสียที่ป่าช้า

ทั้งหกอดเอื้อนเอื้อนอยู่
พระบิดาอย่าดูให้เสียตา
ผ้าผีผมพรายตายท่า
แล้วเขียนผู้เอามาให้สาใจ

๙ ๔ คำ ๙

๑ เมื่อนั้น
ตรัสว่าเขามาแต่เมืองไกล
ย่อมจะเห็นงามตามใจรัก
ไปด่ำทอเขานั่นมันไม่ดี

องค์พระบิตุรงค์ยิ่งสงสัย
เคยให้ของข้าวเราทุกปี
ผิดนักเจ้าว่าเป็นผ้าผี
เอาผมผ้ามานี้ละลูกยา

ฯ ๔ คำ ฯ

๑ เมื่อนั้น
จะขึ้นขัดกลัวพระจะโกรธา
ครั้นบิตรเตือนข้าต้องจำใจ
แล้วว่าของชั่วชาติอุบาทว์ร้าย

ทั้งหกบิตพลั้วนิ้วหน้า
ทั้งจรีตกิริยาؤونวาย
เอาชองกับสไบเข้าไปถวาย
จงคืนให้ไปขายเสียเมืองไกล

ฯ ๔ คำ ฯ

๑ เมื่อนั้น
เห็นผ้ากับชองต้องฤทัย
สีสดดงามหนักหนา
เนื้อหนังตั้งหนึ่งจะกำมิด
กระนี้แล้วลูกยายังว่าชั่ว
ดูผ้าตันผ้าทรงเราเสียไป
ประเสริฐกว่าเพชรนิลจินดา
ว่าพลางส่งสไบให้พระน้อง

ท้าวเสนากุญเป็นใหญ่
ภูวนายแลเลื่องเพ่งพิศ
ใครเห็นเป็นน้าเจริญจิต
งามผิดผ้ามนุษย์ในแดนไตร
บุญตัวได้เห็นเป็นลาภใหญ่
ราคาได้สักแสนตำลึงทอง
จะทำขวัญกัลยาทั้งสอง
ยื่นชองให้นัดตายาใจ

ฯ ๘ คำ ฯ

๑ เมื่อนั้น
เห็นพระสังข์จะยังไม่บรรลัษ

ทั้งสองนางต่างจำของตัวได้
ชองกับสไบจึงได้มา

นางเกสรสมุณทายังละห้อย
ชลนัยน์ซึมซาบอาบพักตรา

คิดถึงหลานน้อยเสนาหา
ต่างทรงโศกาไม่สมประดี

ฯ ๔ คำ ๙ โอต

๑ เมื่อนั้น
ปลอบปลางทางถามนางเทวี
พี่ให้ของสองสิ่งนี้ดีแท้
เจ้าอย่าเศร้าสร้อยน้อยฤทัย

พระเชษฐาธิราชเรื่องศรี
เจ้ากันแสงไต่ก็ด้วยอันใด
ไม่ชอบใจหรือแม่จึงร้องไห้
จะประสงค์สิ่งไรจงบอกมา

ฯ ๔ คำ ๙

๑ เมื่อนั้น
จึงทูลคดีพระพี่ยา
อันสุพรรณกับน้องรำร้องไห้
อุตสาหไปรับข้ากับบุตร
ครั้นเสร็จแล้วพากันคลาไคล
ท่านท้าววัฒนราชมหาราช
พบทั้งหกนี้ที่ฝั่งน้ำ
ชักชวนพระสังข์ศิลป์ชัย
แล้วกลับมาว่าเจ้าสังข์นั้นสูญหาย
จึงเอาของสองสิ่งนี้ทำธง
เขาได้ผ้ากับช่องของน้องมา
จึงกันแสงโศกาอาดูร

นางเกสรสมุณทาเสนาหา
ไซ้จะน้อยใจข้าด้วยผ้านี้
เพราะคิดถึงสังข์ศิลป์ชัยเรื่องศรี
ได้รับอสุรีแลนาคา
บุกป่ามาในแดนยักษ์
ช่วยพาเหาะข้ามชลาลัย
เขาทำชื่อตรงให้หลงไหล
เที่ยวเก็บผลไม้ในแดนดง
ไม่รู้ว่าตายหรือจะหลง
ข้าจำนงเสี่ยงทายเป็นเค้ามูล
เห็นแท้ว่าพระสังข์ยังไม่สูญ
น้องทูลทั้งนี้เป็นสัจจา

ฯ ๑๒ คำ ๙

๑ ได้เอยได้ฟัง
จึงว่าประหลาดแล้วนะแก้วตา
ใครเล่าเจ้าว่ายังยืน
จะหาผู้เรืองอิทธิฤทธิ์ไกร
จึงผินหน้ามาถามทั้งหกพลัน
พ่อฟังมิดไปไม่ว่องแวว

ออกชื่อพระสังข์ให้กังขา
เมื่อทั้งหกถูกยาอาสาไป
อันคนอื่นนอกนี้หาไม่ได้
เหมือนเขาเหล่านี้ไซ้ไม่มีแล้ว
ผู้ใดนั่นที่อาว่ากล้าแล้ว
ใครไปด้วยลูกแก้วจงบอกมา

ฯ ๖ คำ ฯ

๑ เมื่อนั้น
หัวเราะพลางทางทูลพระบิดา
ท่านว่าแล้วมิเชื่อก็จำเชื่อ
วาสนาอาภัพจึงกลับไป

ศรีสันต์สร้างทำเป็นเมืมน้ำ
นี้แลถูกยาเป็นจนใจ
คือใครนั่นตัวเนื้ออยู่ที่ไหน
อย่าถามไถ่ช้าเลยพระบิดา

ฯ ๔ คำ ฯ

๑ ลูกเอยลูกแก้ว
อันคนอื่นหมิ่นแสนในโลกา
แล้วตรัสแก่นิชชฎายาใจ
จึงแซะเชือนเลื่อนไหลพาที
อันเจ้าว่าไม่น่าจะเชื่อฟัง
หลานทั้งหกนี้แลที่ไป

พ่อลงเนื้อเห็นแล้วว่า
จะแก้งกล้าเหมือนเจ้านั้นไม่มี
เจ้าสืมหลานไปหรือเมื่อกี้
ทำให้พี่ลึงเลสนเทห์ใจ
พระคิลป์พระสังข์อยู่ที่ไหน
รับเจ้ามาได้ถึงวังเวียง

ฯ ๖ คำ ฯ เจรจา

๑ เมื่อนั้น
เออช่างกระไรไม่ไล่เสียง

นางเกสรสมุณทาก็ทูลเถียง
เมื่อความจริงแท้เที่ยงอยู่เช่นนี้

น้องจะขอลาหนีความหลัง
ที่ซ่อนนางประทุมนารี
พระพี่รู้จักนางบ้างหรือไม่
อันลูกนางประทุมแจ่มจันทร์
อีกเจ้าสิงหราชลูกไกรสร
บอกว่าบิดาบัญชาให้
เจ้าชกวงศ์พงศ์พันธุ์ให้รู้จัก
อันโอรสหมดแล้วหรือยังมี

แต่ข้ายังไปอยู่ด้วยยักษ์
กับไกรสรเทวีทั้งสองนั้น
เชื่อว่าอรไทอยู่ไพร่สณฑ์
นามนั้นชื่อว่าสังข์ศิลป์ชัย
ทั้งสองทรงฤทธิรอนจะหาไหน
ให้ไปรับข้ามาธานี
จึงแจ้งว่าหลานรักทั้งสองศรี
พระพี่จงรำลึกตรีกตรา

ฯ ๑๐ คำ ฯ

๑ ฟังเอ๋ยฟังความ
อันประทุมนั้นเมียของพี่ยา
ลูกคลอดผิดคนทั้งแผ่นดิน
อิจัญไรไกรสรทาสีนั้น
โหรเฒ่าเชื่อว่าอุบาทว์เมือง
อ้ออายลูกอีประทุมมา
แล้วถามโอรสเล่าตามเค้าเงื่อน
พ่อหลับตาว่าเจ้าเฝ้าชมเชย

เอ็งงามจะจริงเหมือนเจ้าว่า
อยู่ด้วยกันมาจนมีครรภ์
มือถือสังข์ศิลป์แลพระขรรค์
ลูกมันชั่วจริงเป็นสิงหราช
พี่แค้นเคืองขับไล่ไปเสียป่า
มันไปรับขนิษฐาไม่รู้เลย
จริงเหมือนอาว่าหรือลูกเอ๋ย
ไม่บอกให้รู้เลยแต่เดิมที

ฯ ๘ คำ ฯ

๑ เมื่อนั้น
พระอามาเป็นได้เช่นนี้
เมื่อเดินป่าอาถรรพ์ถึงความหลัง
จึงรู้จักชื่อเสียงสังข์ศิลป์ชัย

ศรีสันต์ขึ้นเสียงออกอึงมี
พาลรีพาลขวางทุกอย่างไป
ลูกเล่าให้ฟังจนสิ้นไส้
ช่างเอามาได้เป็นเนื้อตัว

แก่งพูดเลี้ยวลดจะทดแทน
เออออะไรบาปกรรมก็ไม่กลัว

ที่เคื่องแคนลुकยาว่าฆ่าผ้า
จะให้โทษแก่ตัวนี้ไม่แคล้ว

๙ ๖ คำ ๙

๑ จอมเอยจอมขวัญ
ได้รู้เพราะเจ้าเล่าจริงแล้ว
แล้วพระยืมเยื่อนเป็นนพัตร์
ศรีสันท์มั่นว่าพีเห็นงาม
อ้ายคนชั่วชาติอุบาทว์บ้าน
พี่ขอเถิดอย่าเชิดชู

อ่อกระนั้นดอกหรือนะลูกแก้ว
จึงชักเรื่องชักแถวเอาถูกความ
มาตรัสแก่น้องรักชักถาม
เขาบอกความหรือเจ้าจึงได้รู้
มานับเป็นลูกหลานรำคาญหู
ชาวเมืองเลื่องรู้จะเย้ยเยาะ

๙ ๖ คำ ๙

๑ นำเอยนำแคนเหลือ
เลื่อนไหลไปด้วยอ้ายพูดเพราะ
แน่เจ้าคนดีศรีสันทา
มึงเล่าให้กูฟังเมื่อครั้งไร
อวดกล่าว่าได้ไปรบยักษ์
กลัวแต่จะชิงวิ่งตะโกรง
พวกมึงฟังบุญสังข์ศิลป์ชัย
เห็นยักษ์มาผ้าผ่อนลงกองทิ้ง
แล้วซ้าคิดอ่านฆ่าหลานกู
กลับมาพูดอวดพ่อยอยก

เออออะไรช่างเชื่อเป็นมันเหมาะ
นี่เนื้อเคราะห์เนื้อกรรมได้ทำไว้
ช่างด้านหน้าขึ้นเสียงเถียงได้
ยังกลับว่าผู้ใหญ่นี้พูดโง่
เอ็งอย่าพักมาดหมายคงตายโหง
โป่งโหยงพาที่ไม่มีจริง
พลอยไปซ่อนตัวอยู่หัวตลิ่ง
พากันมุดหัววิ่งเข้าซุ้มรก
เล่าห์กลก็รู้อยู่เต็มอก
พวกอ้ายโกหกเขาเห็นตัว

๙ ๑๐ คำ ๙

ตะโกรง เตลิด

๑ ฟังเอ๋ยฟังอาว้า
มาใส่ถ้อยร้อยความเอาพันพัว
เออมิใช่ฝีมือหรือวันนั้น
ลงนั่งกอดยักขาน้ำตาเล็ด
ลูกหลานที่ไหนเล่าเอามาว่า
สับปะติดสับปะต่อแต่พองาม

เจ้าศรีสันทาทำยืมหัว
ออกเห็นตัวเห็นตนว่าคนเทีจ
จนกุมภันท์ผัวหัวขาดเด็ด
ออกขามเช็ดฤทธิ์ซ้ำจึงมาตาม
พระบิดาฟังได้ไม่ชักถาม
เป็นความแค้นแค้นจะแก้งพาล

ฯ ๖ คำ ฯ

๑ เจ็บเอ๋ยเจ็บจิต
ลมลินหยาบช้าสามานย์
จะตบมึงให้ได้ไอ้สูงสิง
ว่าพลางนางลูกขึ้นทันที

กูไม่คิดแล้วว่ามึงเป็นหลาน
จะร้าวฉานพงศ์พันธุ์เพราะมันนี้
แม่นฤทธิ์เดชดีจริงอย่าวิ้งหนี
เข้าไล่ตบตีพัลวัน

ฯ ๕ คำ ฯ เชิด

๑ แค้นด้วยพระพี่นี้สุดใจ
หลับตางมเงาเข้าด้วยมัน

เอออะไรมาขวางกั้น
ตัดญาติขาดกันแต่วันนี้

ฯ ๒ คำ ฯ เจริญ

๑ เมื่อนั้น
เท็จจริงจำว่าแต่โดยดี
ข้างโน้นอย่ามูทะลุกระดูกะ
ข้างนี้เป็นผู้ใหญ่อย่าใจร้าย

พระเชษฐาเล่าโลมนางโฉมศรี
มาด่วนทูปด่วนตีกันวุ่นวาย
พ่อจะเกลี้ยไกล่เสียให้หาย
ไม่สงสารหลานชายเลยน้องรัก

ฯ ๔ คำ ฯ เจริญ

สับปะติดสับปะต่อ ปะติดปะต่อ

๑ เมื่อนั้น
ให้วิตกกอกใจทีกัก
ค่อยกระซิบพาที่กันที่นั่น
จะให้ท้าวเธอถามขุนโหรา
แล้วทนางต่างทูลพระสามี
กลายมาเป็นเช่นนี้ไซ้

ทั้งทกมเหสีมีศักดิ์
กลัวว่าลูกรักจะแพ้อา
จำจะทูลแก้กันโอรสา
เขาจะได้ช่วยว่าให้เลื่อนไป
น้องนี้หลากจิตคิดสงสัย
อย่าไวใจงถามโหราดู

๙ ๖ คำ ๙

๑ เมื่อนั้น
เห็นเถียงกันพินเฟือเป็นเหลือรู้
แล้วมีสิ่งหนาทบัญชา
ท่านช่วยพิเคราะห์ดูให้เต็มที
องค์พระน้องยาแต่มาถึง
ดูจริงเห็นผิดกิริยา

พระสามีตรัสตอบว่าชอบอยู่
ว่าความมาหลายคู่ไม่เช่นนี้
ตรัสเรียกโหราเข้ามา
เรายังพะวงสงกา
ให้โหรซึ่งหลานรักหนักหนา
จะถูกต้องผีป่าหรืออย่างไร

๙ ๖ คำ ๙

๑ บัดนั้น
จึงดูยามตามเคราะห์รไท
ครั้นจะทูลไปตามสัจจา
เราได้สินบนเขาครวานั้น

โหรเฒ่าบังคมประนมไหว้
ไม่มีเหตุเภทภัยสักสิ่งอัน
เห็นทกโอรสาจะอาสัจ
จำจะช่วยผ่อนผันให้ชอบกล

ขุนโหรา หัวหน้าโหร

คิดแล้วนับนิ้วประนมทูล
อันพระน้องนารีนิรมล
เหตุเพราะยักษ์ร้ายที่วายปราณ
จงหาหมอหลวงทั้งปวงไซ้

ข้าวงลัคน์หักค้อนดูหลายหน
เป็นพิกลจริตจิตคลั่งไคล้
ประจักษ์นัยคราญให้หลงไหล
มาดูแลแก้ไขให้หลายตา

ฯ ๘ คำ ฯ

๑ เมื่อนั้น
จึงตรัสว่าจริงแล้วนะโหรา
ว่าพลางทางสั่งเสนาใน
แล้วแยกไปให้ทั่วทั้งธานี

พระผู้ผ่านนัคเรศเชษฐา
เราเห็นกิริยานั้นผิดที่
หมอโรงเราเท่าไรเรียกมานี้
หาคนทรงลงผีนั่นเข้ามา

ฯ ๔ คำ ฯ

๑ บัดนั้น
บ้างไปเรียกหมอนวดหมอยา

เสนารับสั่งไล่เกศา
บ้างก็พยายายเฒ่าเข้าไปพลัน

ฯ ๒ คำ ฯ เจริญ เชิด

๑ เมื่อนั้น
จึงตรัสสั่งหมอหลวงทั้งปวงนั้น
จะเป็นโรคอย่างไรไม่ประจักษ์
ให้ชิงชังทั้งหกลูกกู
แม้ใครแก้หายคลายคลุ้มคลั่ง
เร่งทำตามวิชาอย่ารั้งรอ

พระผู้ผ่านนัคเรศเขตชั้นท์
จงช่วยกันแก่น้องกูลองดู
เห็นละล่ำละลักประหลาดอยู่
ไม่แลดูหน้าตาเฝ้าดำทอ
กูจะตั้งให้เป็นกรมหมอ
ตั้งใจตั้งค่อให้จงดี

ฯ ๖ คำ ฯ

ลัคน์ เครื่องหมายแทนเวลาเกิดหรือเวลาที่ลงมือทำพิธี

๑ บัดนั้น
จึงกราบทูลพลันทันที
ชื่อสันนิบาตเลือดให้เดือดดุ
ลมกระทบหทัยไม่สบาย
หมอนวดต้องลงตรงบาท
จะต้องห่อใบส้มตำกับไพล

หมอยาใคร่ครวญถ้วนถี่
ใช้นี้มีพิษติดจะร้าย
ถ้าถวายยารูเห็นจะหาย
จึงกระวนกระวายข้างภายใน
แล้วว่าเส้นปัดคาดพอแก้ไข
ประคบให้เส้นสายกระจายดี

๙ ๖ คำ ๙ เจริญ

๑ เมื่อนั้น
จึงตรัสสั่งยายท้าวทันที
ถ้าเอ็งแก่น้องของกุหาย
จะเป็นอย่างไรอยู่ไม่รู้เลย

ท้าวเสนากุญแจกรุงศรี
จงเร่งลงฝีไปตามเคย
จะให้ลาภมากมายแล้วยายเอ๋ย
นี่แน่เหว่ยอิมดอย่าปดกัน

๙ ๔ คำ ๙

๑ บัดนั้น
ประนมมือถือเทียนงกัณ

นางท้าวไหว่มีขม้น
ทำตัวสั้นเตาเทาหาเรอ

๙ ๒ คำ ๙ กราวรำ

๑ ฉวยขวดดื่มเหล้าจนเมามัน
ทำหน้าตาเปี้ยวบูดพุดเพื่อ
เอ็งอย่าอยู่ไม่ได้เร่งไปเสีย
เอาเปิดโกไปกินเถิดเกลออา

ลุกขึ้นเดินรำผย่าเผยอ
อ้อกุ่มกัณฑ์เกลอของกูมา
มาโกรธซึ่งหลานเมียโยหนักหนา
แกล้งผูกพันมูสาใส่ไคล้

๙ ๔ คำ ๙ เจริญ

ปัดคาด ชื่อเส้นในร่างกาย กล่าวไว้ในตำราหมอนวด

๑ เมื่อئัน
ร้องด่ำว่ำเหวยอีจัญไร
มึงโกหกเห็นตัวหัวประสม
ว่ำพลางนางฉวยลิมประตุ

นางเกสรสมณฑาให้มันไส้
ผีสงที่โหนดมาเข้ากู
น้อยหรือลั่นลมมาลบหลู่
ไล่ต้อยหัวหุระย่ำไป

๙ ๔ คำ ๙ เชิด

๑ เมื่อئัน
จึงปลอบโยนโอดอ่อนเอาใจ
ไม่รักพี่แล้วหรือแก้วตา
มาหลงไหลไม่ควรเลยนวลน้อง
เมื่อทั้งหกหลานรักผู้ศักดา
กลับเคื่องข้องสองตาก็ไม่แล

พระเชษฐาร้อนรนหม่นไหม้
จุงกรอรไทมาแท่นทอง
เฝ้าไกรธาว้าวุ่นชุ่มหมอง
พี่พิเคราะห์สอดส่องเห็นถ่องแท้
ไปรับมาจริงเจียวที่เดียวแม่
สุดที่พี่จะแก้ที่คลุ้มใจ

๙ ๖ คำ ๙ เจริญ

๑ เมื่อئัน
ถึงพระจะไกรธก็ไกรธไป
แม่นมิพบพระสังข์เหมือนดังคิด
อันอายทั้งหกไม่นับมัน
ครั้นว่ำไปก็เครื่องจะเคื่องข้อง
เฝ้าเกี่ยวพานหลานสาวมากกลางทาง

นางเกสรสมณฑาแถลงไซ
เมื่อความจริงใจไม่เชื่อกัน
เห็นชีวิตน้องยาจะอาสัญ
พงศ์พันธุ์อะไรจะคอยล้าง
มันข่มเหงน้องนี้ทุกอย่าง
ทั้งพูดจาถากถางให้ได้อาย

ลิมประตุ ไ้สลักกลอนประตุ

สุพรรณมันดาก็ไม่เจ็บ
นี่หรือจะให้นับเป็นหลานชาย

ดูเถิดรอยเล็บยังไม่หาย
สู้ตายไม่ขอเห็นหน้าตา

ฯ ๘ คำ ฯ

๑ น้อยเอยน้อยหรือ
ช่างไม่ยำเกรงข่มเหงอา
แล้วต่ำลูกหกคนปนปี
ขัดเขมรหมุ่นมาคว่ำไม้เรียว

พี่หลงเชื่อถือนั่นหน้าหนา
หยาบซ้ำเช่นนี้ทีเดียว
มึงนี้ดีแต่จะแก้เกี้ยว
กระที่บาททราดเกรี้ยวจะทุบตี

ฯ ๔ คำ ฯ

๑ เมื่อนั้น
ศรีสันท์ร้องทูลไปทันที
แต่แรกเถียงที่ขอลูกไปรับ
เกล้งปรักปรำซ้ำเติมด้วยซังซิง
เมื่อครั้งเดินทางมากลางป่า
มิได้ไกลเคียงเจ้าสุพรรณ
น้อยจิตคิดคิดแล้วน่าสรวล
อันขู้เมียลูกไม่พอใจมิ

ทั้งหกตกใจยับหนึ
ซึ่งอาว่าทั้งนี้ไม่มีจริง
ประเดี๋ยวใจไหลกลับเป็นสูงสิง
ถ้าเป็นจริงเหมือนว่าจงฆ่าฟัน
ข้ากลัวอาจะรังเกียจเด็ดจันท์
ลูกรักษาตัวมันถึงขั้นนี้
มาว่าข้าลามลวนไม่ควรที่
จะบวชเสียมิติหรือบิดา

ฯ ๘ คำ ฯ

๑ ลูกเอยลูกรัก
เจ้าคนตรงคนซื่ออย่าถืออา
แล้วตรัสแก่เยาวมาลย์หลานน้อย
จงรักกันฉันญาตินะเทวี

พ่อไม่ประจักษ์จึงด่าว่า
จงอนง้อพูดจาแต่โดยดี
เจ้าอย่าพลอยถือโทษโกรธพี่
บุญคุณเขามีแก่หลานรัก

ฯ ๔ คำ ฯ

๑ เมื่อนั้น
ได้ฟังคั้งแค้นฤทัยนัก
อันสัญชาติทั้งหกเชษฐา
อะไรช่างมูสาทั้งตาปี
แต่วันเมื่อพระสังข์ศิลป์ชัยหาย
ตัวหลานกับพี่ศรีสันทา
พอถึงที่เปลี่ยวก็เกี่ยวพาน
ข้าหยิกข่วนหนักหนาไม่สาใจ
ครั้นพระมารดาข้าถาม
ข้านอนค้างกลางป่าพนาลี
ลอบย่องเข้าหาข้าถีบเอา
ยังกลับขึ้นเสียงเถียงมากมาย
สันดานด้านตื้อนี้สุดใจ
ทำไขหูสู้เถียงจนตาเย็บ

นางสุพรรณนาริมิศักดิ์
นางลักษณจึงทูลไปทันที
ข้าไม่ปรารถนานับว่าพี่
เคยดื้อเถียงเช่นนี้หลายครา
ต่างแยกย้ายรายคันบนภูผา
ไปเที่ยวหาสุ่มทุมพุ่มไม้
ทำหักหาญฉุดคร่าคว่าไขว่
ยังวังโลมาจนชนนี้
กลับพุดจาหยาบหยามเสียดสี
ศรีสันทันทันมีแต่นึกร้าย
ถูกเข้าที่อกหกล้มหงาย
เห็นไม่มีชาติอายุเท่าปลายเล็บ
จะว่าอย่างไรก็ไม่เจ็บ
เต็มแถมแนมเหน็บไปทุกคราว

๙ ๑๕ คำ ๙

๑ เมื่อนั้น
ช่างประติษฐ์ติดต่อเป็นเรื่องราว
สบประมาทกันเล่นเช่นนี้
เขาวาใจผู้หญิงนี้จริงเจียว

ศรีสันทาทว่าชะนางน้องสาว
ว่ากล่าวสมอ้างไปข้างเดียว
เออนี้เมื่อไรเข้าได้เกี่ยว
ออกเป็นเชี้ยวเป็นเล็บไล่เก็บความ

ทั้งตาปี ตลอดปี

จนตาเย็บ (สำนวน) สู้อย่างทรหด บางครั้งใช้ เย็บตา

ที่ว่าข้าย่องเบาเข้าไป

เมื่อผีหลอกวันนั้นเจ้าครั้นคร้าม

ยังอ้อยอิ่งวิงวอนให้นอนเพื่อน

ช่างกระไรว่าได้ก็ว่าเอา

เท็จจริงตามแต่ตระลาการ

ขอพระบิดุรงค์จงไล่เสี่ยง

เจ้าจับได้หรือหนอจะขอลา

ลูกวิ่งบุ่มบ่ามมาหาเรา

ข้าบิตเบียนอยู่จริงหรือไม่เล่า

คิดดูสิเจ้าอย่าเอนเอียง

เหนืยปากรำคาญชี้คร้านเถียง

ถ้าใครเพื่องอย่าได้ไว้ชีวิต

ฯ ๑๐ คำ ฯ เจริญ

๑ เมื่อนั้น

กอดเข้าตะลึงคะนึ่งคิด

ให้ฉงนสนเท่ห์โลเลใจ

สุดปัญญาพาทีที่จะซัก

คิดพลางทางตรัสแก่น้องยา

จะตัดสินใจเป็นกลางทางธรรม

ช่างเขาวาได้ไปปรับมา

ดูถ้อยคำสำนวนก็เรียบร้อย

ฝ่ายพระน้องยาว่าคนอื่น

เถียงกันเปล่าเปล่าเอาอะไร

จงหลับนอนให้สบายหายเจ็บหลัง

อันอ้ายยักษ์คนไซโตเท่าพ้อม

ท้าวเสนากุฎราคารุจิต

ยิ่งฟังยิ่งผิดสังเกตนัก

จะจริงจังช่างไหนไม่ประจักษ์

จำจะซักเกลี้ยไกลให้ดีขึ้น

จงฟังคำพี่ว่าอย่าเดียดฉันท์

คำของเจ้านั้นยังเลื่อนลอย

เห็นยืนยันหนักหนาไม่ราถอย

ทั้งพี่ได้ใช้สอยให้เขาไป

หามิตัวยังยืนเข้ามาไม่

ช่างเจ้าเป็นผู้ใหญ่ควรอดอม

อย่าคลุ้มคลั่งฤทัยจะไผ่ผอม

จะทุกข์ตรอมถึงมันไปทำไม

ฯ ๑๒ คำ ฯ

ย่องเบา อาการที่ย่องเข้าไปลักสิ่งของไม่ให้เจ้าของรู้ตัว

พ้อม ภาชนะสานขนาดใหญ่สำหรับบรรจุข้าวเปลือก

๑ เมื่อนั้น
กล่าวถ้อยตอบตัดด้วยขัดใจ
อกเอ๋ยเออออะไรช่างหลับตา
กระนี้แหละควรเห็นว่าเป็นธรรม
สิ้นบุญวาสนาสิ้นอาลัย
เป็นตายไม่เสียดายแก่ชีวิต
ว่าพลางนางลูกจากแท่นที่
ไหนไหนก็ในจะวอดวาย

นางเกสรสมณทาน้ำตาไหล
เถิดคะอย่าได้พูดจากัน
พิพากษาชี้แจงแบ่งบัน
เข้ากันนี้กระไรจนไม่คิด
จะอยู่ใยให้ระกำซ้ำจิต
จะสู้ติดตามองค์พระหลานชาย
ฉวยจุดบุตรมาผันผาย
อย่าอยู่ให้ได้อายเลยลูกยา

๙ ๘ คำ ๙

๑ เมื่อนั้น
จึงว่าพี่ไม่ให้เจ้าโคลคลา
แต่แม่ลูกสองคนจะดันไป
จะทำให้ชาวเมืองเขาเลื่องลือ
ซึ่งตัดสินนั้นผิดฟังคิดได้
แล้วว่าหลานสาวผู้ทรมาย

ท้าวเสนาภูกุญดหัตถา
อย่าโกรธาฮึดฮัดสะบัดมือ
ยังเห็นงามแก่ใจอยู่แล้วหรือ
ไม่ควรถือโกรธพี่เช่นนี้เลย
ขอภัยเสียเถิดนะน้องเอ๋ย
ไม่ห้ามมารดาเลยนี่ยังไร

๙ ๖ คำ ๙

๑ เมื่อนั้น
อย่าห้ามน้องเลยคะคงจะไป
จะเอาไว้ทำไมกับไปบ้า
ข้าคนเมามัวมันชั่วนัก
ถ้า मैंมิพบพานพระหลานขวัญ
มาย้อยุดจุดคร่ำซ้ำไวย

นางเกสรสมณทาแกล้งไข
เห็นใจเสียแล้วว่ารัก
ให้อับอายขายหน้าพระทรงศักดิ์
พระอย่าพักทำปลอมให้ชอบใจ
จะดันดันไปกว่าจะตักษัย
อรไทเคืองขัดสะบัดมือ

๙ ๖ คำ ๙

๑ น้องเอ๋ยน้องแก้ว
จงหยุดยั้งปรึกษาหารือ
ต่อয়ারุ้งพรุ้งนี้จึงคลาไคล
แล้วร้องสั่งทั้งทหารพลเรือน

จะไปให้ได้แล้วจริงเจียวหรือ
อย่าอิงอื้อหุนหันพันเพื่อน
พี่จะตามทราวม้วยไปเป็นเพื่อน
เร่งเตรียมไพร่ในเดือนประเดี๋ยวนี้

๙ ๔ คำ ๙ เจริญ

๑ เมื่อนั้น
จึงทูลทักภัสดาสามี
เมื่อยเห็นกลียาญคลุ้มคลั่ง
จะพากันบุกป่าเที่ยวหาใคร
อันเขตแคว้นไพร่ระหงดงดาน
มันจะมาจับกินสิ้นเลือดเนื้อ
พระมิห้ามปรามจะตามใจ
จนยักษ์มาพาไปได้ทุกซ้່อน

ทั้งหกอักเรศมเหสี
จงคิดดูให้ดีที่จะไป
พระจะพลอยตั้งดังไปข้างไหน
เมื่อมิใช่ลูกหลานวานเครือ
ล้วนยักษ์มารผีสาหัสเสื่อ
เห็นไพร่พลจะไม่เหลือมานคร
เหมือนรบไปชมสวนเมื่อคราวก่อน
ครั้งนี้ที่จะจรเมียหนักใจ

๙ ๔ คำ ๙

๑ ปลื้มเอ๋ยปลื้มจิต
หาไม้ที่ไหนนั้นคงบรรลีย์
แล้วตรัสแก่นิษฐานาริ
พระอายใจผินหลังสั่งเปรย

จริงแล้วพี่คิดขึ้นมาได้
อันบุญคุณเจ้าไซ้ไรไม่ลืมเลย
ตัวพี่ไม่ไปแล้วน้องเอ๋ย
อย่าเตรียมพลเลยนะเสนา

๙ ๔ คำ ๙

๑ นำเอ๋ยนำหัวรอ
อย่างไรอยู่ดูผิดแต่ก่อนมา

เช่นนี้ดอกหนอพระเชษฐา
ทั้งหลับตาแล้วซ้ำฟังคำเมีย

ช่างไม่อัปยศอดสู
ต่อจะถูกกระทำยำเยบ
เห็นสมเป็นกษัตริย์สุริยวงศ์
พระทัยกระไรกล้าดังเหล็กเพชร
ลูกเอ๋ยอย่าข้ามมาจะไป
มายุดไวโยเล่าพระพี่ยา

แต่เขาซู่ลำทับก็กลับเสีย
จึงเอียงเงียไปข้างคนพูดเท็จ
เคยณรงค์สงครามไม่ขามเข็ด
ไม่เสด็จแล้วน้องจะขอลา
ผิดชอบบรรลัยเสียในป่า
ข่มเหงจริงยิ่งกว่าเจ้าหัวใจ

๙ ๘ คำ ๙

๑ ขวัญเอยขวัญข้าว
ถึงมาตรมั่นชีวันจะบรรลัย
แล้วมีสิ่งหนาทบัญชา
เร่งตรวจเตรียมรู้พลมนตรี
พระเหลียวสั่งมเหสีโสภา
อย่าตามบิตุราชคลาดแคล้ว
ว่าพลางทางเสด็จเข้าที่สรง
คาดตะกรุดลงยันต์ไปกันยักษ์
จับพระแสงคู่มือถือเงือง่า
แล้วชวนสองกัลยานารี

ที่พี่จะทิ้งเจ้าอย่าสงสัย
คงจะไปเป็นเพื่อนนางเทวี
เหวี่ยงเหวี่ยงเสนาทั้งสี่
ครั้งนี้จะไปจริงจริงแล้ว
กับหกโอรสากล้าแก่แล้ว
อยู่รักษากรุงแก้วเถิดลูกรัก
แต่งองค์อีกทีกก็กกัก
เอาแหวนถักพิรอดสอดนิ้วชี้
ถึงยักษ์มาเท่าไรก็ไม่หนี
จรลีลงจากปราสาทชัย

๙ ๑๐ คำ ๙

ยำเยบ

เบียดเบียน

แหวนถักพิรอด

แหวนถักด้วยฝ้ายยันต์หรือด้ายดิบ ใช้เป็นเครื่องราง

๑ ขึ้นบนเกยรัตนัชชาวล ทวยหาญประนมบังคมไหว้
 เสด็จทรงคชสารมารประลัย ทั้งสองอรไท้นั้นทรงรถ
 ไชลอนจำเริญแก่แสงานกลาง กำนัลนางข้างโนไปเกือบหมด
 ข้างประเทียบเรียบรันเป็นหลั่นลด ให้เคลื่อนทศโยธาคลาไคล

ฯ ๔ คำ ฯ เชิด

๑ เทพเจ้าดลใจไพร่พล ทั้งช่วยย่อนหนทางให้
 แต่ปัญจาล์มาเมืองสังข์ศิลป์ชัย ทางไกลสามวันเป็นวันเดียว
 กองหลวงลวงลุมรคา แดนบรรพตพาราป่าเปลี่ยว
 สุริยาเย็นยับยับเลียว คิดเกลียวกล้วยในไพรวัน
 สิ่งให้หยุดโยธีรืพล เร่งแบ่งคนตัดไม้ตั้งค่ายมั่น
 ปลุกพลับพลาติดต่อให้พอกัน หน้าที่ใครไม่ทันโทษถึงตาย

ฯ ๖ คำ ฯ

๑ บัดนั้น เสนอภิวันต์แล้วผันผาย
 เกณฑ์กันวุ่นไปทั้งไพร่นาย บ้างตั้งค่ายบ้างจับทำพลับพลา

ฯ ๒ คำ ฯ เจริญ

๑ เมื่อนั้น พระปิ่นปักนัคเรศเชษฐา
 จึ่งชวนสองแจ่มจันทร์กัลยา ขึ้นสู่พลับพลาพนาดร

ฯ ๒ คำ ฯ เสมอ

๑ แล้วกำชับกำชาข้าเฝ้า พลเรล้าเลื่อยเหนื่อยอ่อน
 เกลือกจะมีภัยพาลมาราญรอน อย่าเห็นแก่หลับนอนจงตรวจตรา
 ครั้นลวงเข้าปฐมยามก็ไสยาสน์ ด้วยน้องนาฏนั้ดดาเสนาหา
 พระตั้งใจสวตมนต์ภาวนา จนนิทราหลับไหลในราตรี

ฯ ๔ คำ ฯ ตรี

ตอนที่ ๒
ท้าวเสนากุญเข้าเมือง

ยานี้

๑ มาจะกล่าวบทไป
ให้ร้อนอาสน์นักดั่งอัคคี
ดีร้ายไต่หล้าจะเกิดเหตุ
สงสารสังข์ศิลป์ชัยได้ยากเย็น
นี้หากเทพเจ้าจอมผา
เห็นสิ้นเวรเวรชาติได้ทำ

ถึงท้าวสหสนันย์โกสีย์
อัศจรรย์อย่างนี้มีเคยเป็น
จึงสอดส่องทิพเนตรสังเกตเห็น
ตกเหวเคื่องเข็ญเป็นเคราะห์กรรม
เขาเมตตามาช่วยอุปถัมภ์
เราจำจะไปช่วยชีวิตไว้

ฯ ๖ คำ ฯ

ร้าย

๑ คิดแล้วมีเทวบรรหาร
เหาะจากฟากฟ้าสุราลัย

เรียกเทพบริวารน้อยใหญ่
พร้อมไปด้วยเทวดาเลว

ฯ ๒ คำ ฯ โคมเวียน

๑ ครั้นถึงเขาใหญ่ตั้งใจ
อุ้มสังข์ศิลป์ชัยใส่บันเอว

อมรินทร์เหาะลงไปในเหว
แล้วขึ้นตามปล่องเปลวด้วยฤทธา

ฯ ๒ คำ ฯ เหาะ

เทวดาเลว

เทวดาที่เป็นบริวาร

๑ วางองค์ลงเหนืยอดบรรพต เอน้ำทิพย์รินรดเกศา
ลُبไล้ไปทั่วทั้งกายา พวกเทวานวดพันให้บรรเทา

ฯ ๒ คำ ฯ รัว

๑ ที่เจ็บบวดหายฉิบดังหยิบทิ้ง ทั้งรูปร่างงามยิ่งขึ้นกว่าเก่า
บ้างให้พรสอนสั่งบ้างหยอกเย้า แล้วอุ้มเจ้าพาเหาะไปเวียงชัย

ฯ ๒ คำ ฯ เชิดฉิ่ง

๑ ครั้นถึงจึงลงยังแผ่นดิน อมรินทร์ชื่อบอกหนทางให้
แล้วสำแดงเพลงอิทธิฤทธิไกร คืบไปสถานพิมานฟ้า

ฯ ๒ คำ ฯ เชิด

ทองย่อน

๑ เมื่อนั้น พระสังข์ศิลป์ชัยไอรสา
ยุรยาตรนาคกรเข้าพารา ตรงมาปรากฏแก้วแววไว

ฯ ๒ คำ ฯ เพลงช้า

ร้าย

๑ เมื่อนั้น สองพระชนนีศรีใส
เหลือบเห็นลูกน้อยกลอยใจ อรไทไปรับด้วยยินดี
นางประทุมอุ้มองค์ขึ้นใส่ตัก สวมกอดลูกรักกันแสงศรี
นางไกรสรโศกศัลย์พันทวี สิงหราโคกจินนังไป

ฯ ๔ คำ ฯ โอต

๑ ครั้นค่อยคลายกำสรดเศร้าหมอง	พระมารดาทั้งสองก็ถามไถ่
ลูกเอ๋ยเกิดเชื้ญเป็นอย่างไร	จึงเข้าไปไม่ถึงธานี
พี่เจ้าเอาพระขรรค์แลสังข์ศร	มาส่งให้มารดรยังกรุงศรี
แล้วบอกว่าพระอาภัยกับเจ้านี้	มาถึงกลางพนาลัยแล้วหายไป
ความแม่ทุกข์ร้อนอาวรณ์นัก	ครวญคร่ำรำลึกเพียงดักขัย
คิดว่าจอมขวัญเจ้าบรรลัย	เป็นไฉนจะนี้นะลูกยา

ฯ ๖ คำ ฯ

โอสาว

๑ เมื่อนั้น	พระสังข์โคกคัลย์เป็นหนักหนา
กันแสงพลางทางทูลพระมารดา	แต่ต้นจนมาถึงกลางดง
ด้วยเชษฐาทั้งหกเขาทำเชื้อ	ลูกเชื่อถือรักใคร่ไหลหลง
มันพาชมเขาห้วยไทรงวง	แล้วปลุกตกลงในเหวลึก
เจ็บช้ำทั้งกายปีมวายชนม์	ได้ทุกข์ทนพินิจจะตรองตรึก
อันจะรอดมาได้้นไม่นึก	แต่ครวญคร่ำรำลึกถึงมารดา
เดชะบุญญาของข้าไซ้	จึงร้อนอาสน์เจ้าตริยตริศา
อมรินทร์จากสถานพิมานมา	อุ้มข้าพาขึ้นจากเหวนั้น
ท่านเอน้ำอำมฤตมาโสรจสร	แล้วช่วยพามาส่งถึงเขตชั้นที่
เป็นกรรมของลูกเองมาตามทัน	ทั้งพลัดพรากจากกันกับบิดร

กำสรด	สลดใจ เศร้าใจ
น้ำอำมฤต	น้ำทิพย์ หรือน้ำศักดิ์สิทธิ์

ตั้งแต่นี้ไปจะสิ้นทุกข์
เห็นบิดาจะมารับคืนนคร

จะได้เป็นผาสูกสโมสร
พระมารดรจงเชื่อลูกเถิดรา

ฯ ๑๒ คำ ฯ

ร่าย

๑ เมื่อนั้น
แมกรวดน้ำเสียแล้วนะแก้วตา
เราอยู่นี้ดีกว่านะพ่อเอ๋ย
จะขึ้นไปไกลเคียงคนศัตรู
ว่าพลางนางค้อยอุ้มประคอง
วางองค์ลงบรรทมกอดประทับ

นางประทุมตอบองค์โอรสา
จนชั้นแต่พักตราไม่ขอดู
อย่าออกชื่อเขาเลยรำคาญหู
มันจะกรูกันท่าระย้ายับ
ลูกจากแท่นทองเข้าห้องหับ
จนนอนหลับเสียเถิดอย่าพูดไป

ฯ ๖ คำ ฯ

๑ เมื่อนั้น
บรรทมรำพึงคะนึ่งใน
ครั้นจะรบชนนี้เข้าชี้ว่า
ให้รำสับรำสนทูลร้อน

พระสังข์อวรณ์ถอนใจใหญ่
คิดจะใคร่ได้พบกับบิดร
ก็กลัวจะโกรธาไม่โอนอ่อน
แต่นอนนอนกลิ้งกลับจนหลับไป

ฯ ๔ คำ ฯ ตระ

จำปานารี

๑ ครั้นรุ่งแสงสุริยาการ้อง
เทวดาสื่อสนมดาลใจ

พระตื่นจากแท่นทองผ่องใส
จะพาไปให้พบกับบิดา

รำสับรำสน สับสน เต็มคำ รำ เข้าไปเพื่อยึดเสียงของคำ

พระร่ำร้อนจิตชุ่มนุญเฉียว
จึงบังคมชนนีมีวาจา
ตะวันบ่ายชายแสงทินกร
ทำชะอ้อนพาทีพิริพีโร

คิดจะใคร่ไปเที่ยวประพาสป่า
ลูกรักจะลาไปเล่นไพร
จะรีบร้อนกลับมายังกรุงใหญ่
พระองค์จงโปรดให้ลูกโคลคลา

๙ ๖ คำ ๙

ร่าย

๑ เมื่อนั้น
รับขวัญร่ำพันพุดกับลูกยา
เกลือกอ้ายกระยาจกทั้งหกคน
เจ้าจะกลับนับถือชื่อไป
สิงหรามมาถึงก็เจ็บป่วย
แม่นี้มีใครจะให้จร
พ่ออย่าหลงเล่นอยู่เย็นคำ
อย่าคบค้าสมาคมกับผู้ใด

พระชนนีมีจิตเสนาหา
จะไปป่าแม่นี้มิไว้ใจ
จะเคลือบแฝงแต่งกลออกมาใหม่
มันจะซ้ำทำให้ได้เดือดร้อน
จะได้ใครไปด้วยช่วยสั่งสอน
แต่แก้วตาวาวอนก็จวนใจ
ฟังคำมารดาอัชฌาสัย
จระวังระไวไพร

๙ ๘ คำ ๙

๑ เมื่อนั้น
เคารพรับคำด้วยยินดี
แล้วชำระสระสรทรวงเครื่องทิพย์
ลงจากปราสาทแก้วแล้วรีบจร

พระโอรสปริดีเปรมเกษมศรี
อัญชลีลาสองพระมารดร
พระหัตถ์หยิบพระขรรค์แลสังข์ศร
ออกนอกพระนครเข้าพงไพร

๙ ๔ คำ ๙ เขต

ไพร คัทรู

๑ พระดำเนินลดเลี้ยวเที่ยวมา
จึงผาดแผลงศรีสิทธิ์ฤทธิไกร

ชมพรรณพฤกษาสูงไสว
เรียกสัตว์น้อยใหญ่มาจับปล้น

ข ๒ คำ ข เช็ดฉิ่ง เจริญ

“พระดำเนินลดเลี้ยวเที่ยวมา
จึงผาดแผลงศรีสิทธิ์ฤทธิไกร

ชมพรรณพฤกษาสูงไสว
เรียกสัตว์น้อยใหญ่มาจับปล้น”

๑ บัดนั้น
พาพวกพรานไพรใจฉกรรจ์

เสนินายพลคนขยัน
เที่ยวด้นค้นหาเนื้อในดงดาน

ฯ ๒ คำ ฯ เชิด

๑ มาพบสัตว์จับบาหนานา
เหลือบไปเห็นองค์พระกุมาร
แล้วจะเป็นพระสังข์กระมังหนา
จำจะถามนามวงศ์พงศ์พันธุ์
คิดพลางทางเดินเข้าไปหา
เจ้าเด็กน้อยนี้มาแต่แห่งใด
ปากกว้างทางเปลี่ยวมาเที่ยวอยู่
อันถิ่นฐานประเทศเขตแคว้น
บิตุเรชนนีพี่น้อง
พระโณงามนามกรชื่อไร

มฤคาโคกระทิงวิ่งพล่าน
งามโฉมเปรียบปานกับเทวัญ
ที่ว่าหายไปไนไพรสณฑ์
ให้แน่นมั่นตระหนักประจักษ์ใจ
จึงมีวาจาปราศรัย
ช่างกระไรแกลักลั่นากลัวแทน
แต่ล้วนหมู่สิ่งสัตว์อัดแน่น
อยู่ด้าวแดนตำบลดอนใด
เป็นพวกพ้องสุริยวงศ์พงศ์ไหน
จงบอกไปให้หมดอย่าปิดกัน

ฯ ๑๐ คำ ฯ

๑ เมื่อนั้น
จึงตอบว่ามิ่งนี้จองทองครัน
เงือดเงื่อพระขรรค์ขึ้นส่ำทับ
ทุดอ้ายชาติข้าหน้าเคอะ
เอ็งเร่งกลับไปเสียเดี๋ยวนี้
เขาวาโดยดีแล้วมิไป

พระสังข์ศิลป์ชัยมิได้พรั่น
มาถามถึงพงศ์พันธุ์พูดเลอะเทอะ
มันน่าสับศึรชะให้หะเหวอะ
นี่มิ่งเซอะเซิงมาแต่แห่งใด
อย่าเข้าซี่กุนะหาละไม
คันมือคันไม้จริงจริงเจียว

ฯ ๖ คำ ฯ

๑ บัดนั้น	เสนีโอรธานันต์ตาเขียว
จึงว่าลูกกระจริดนิดเดียว	มาราดเกรี้ยวเอาผู้ใหญ่ได้ครั้นครอง
ลั่นลมน่าต่อยสักร้อยโชค	โศกโศกโป่งโหยงโง่งเง
อย่าอ้างอวดฤทธิ์ไกรกูไม่เกรง	จะจับเอ็งไปถวายยังค่ายคู
แล้วขับไพร่ไล่รุกบุกบัน	กลัวมันทำไมกับอ้ายหนู
บ้างล้อมหน้าล้อมหลังพรั่งพรู	บ้างกู่เรียกเพื่อนมาช่วยกัน

ฯ ๖ คำ ฯ

๑ เมื่อนั้น	พระสังข์เคื่องขุนทุนหัน
อ้ายพวกนี้จะมาให้ฆ่าฟัน	น้ำใจมันเหี้ยมฮึกบึกบิน
ใครเข้ามาก็รันด้วยคันศร	ลมนอนนิ่งจุกจุกไม่ขึ้น
พระตีต้องตัวนายลงเมื่อยมื่น	ไพร่ตื่นแตกครั้นกระจายไป

ฯ ๔ คำ ฯ เชิด

๑ บัดนั้น	อำมาตย์บอบช้ำน้ำตาไหล
ผุดลุกคุกคลานเข้าแอบไม้	ให้บ่าวพาหนีไปมิได้ช้า

ฯ ๒ คำ ฯ เชิด

๑ ครั้นถึงค่ายหลวงไม่หน่วงหนัก	ยังหอบฮักลอนลานชานฉลา
ร้องทูลแถลงแจ้งกิจจา	ครั้งนี้ชีวาไม่รอดตอน

รัน	ตี ปัจจุบันมักใช้คู่กับคำอื่น เช่น ตีรัน
ไม่รอดตอน	คือ ไม่รอดสันตอน หมายถึง ไม่ผ่านพ้นไปได้

เข้าไปพบเด็กน้อยในไพรวัน
ครั้นเข้าใกล้ไต่ถามนามกร
พวกเราทั้งมากแทบมอดม้วย
ต่างตะกายเลือกสนชนชุก
หรือยักษ์ดอกกระมังผิดสังเกต
ที่จะต่อสู้นั้นสุดปัญญา

มือถือพระขรรค์กับสังข์ศร
มันอ้างอวดฤทธิ์รอนเข้ารบรุก
ถูกด้วยคันศรลงนอนจุ
มันไล่รุกบุกบันกระชั้นมา
ลูกนิตฤทธิเดชมันหนักหนา
ผ่านฟ้าระว่างองค์ให้จงด

๙ ๘ คำ ๙

๑ เมื่อนั้น
เอ๊ะตายจริงจังแล้วครั้งนี้
งมเงาเอาชีวิตมาทิ้งเสีย
เพราะเจ้าเกสรสมณฑา
เมื่อมันเป็นยักษ์นี่ผีไพร
เห็นคงจะบรรลัยนี้ไม่แคล้ว

ท้าวเสนากุญผุดลุกหนี
ดีร้ายยักษ์มันแปลงมา
ที่ไหนเลยลูกเมียจะเห็นหน้า
พาพี่มาฆ่าเสียจริงแล้ว
ใครจะสู้มันได้นะน้องแก้ว
จะกลับไปเสียแล้วอย่าทันทัด

๙ ๖ คำ ๙

๑ เมื่อนั้น
นางพิไรรู้ว่าสารพัด
ตัวน้องเป็นหญิงยังนิ่งฟัง
พระเชื้อชายประเสริฐเลิศไกร
ยังไม่ทันถามไถ่ว่าได้เหนือ
น้องเห็นว่ามีใช้ไพร

ชนิษฐาฉวยจุดยุติหัตถ์
ทั้งพ่อตัดนมเหน็บให้เจ็บใจ
ไม่ตึงตังตื่นเต้นเป็นไฟไหม้
น้ำพระทัยขลาดจริงยิ่งสตรี
แต่ออกชื่อว่าเสือจะวิ่งหนี
ดูท่วงทีจะเป็นสังข์ศิลป์ชัย

งมเงา หลงเชื่อสิ่งที่ไม่ใช่ของจริง

แล้วเบือนพักตร์ชักถามเสนาพลัน เจ้าคนนั้นยังเล็กหรือเด็กใหญ่
สูงต่ำดำขาวสักราวไร เห็นจะเป็นลูกไพร่หรือผู้ดี

๗ ๘ คำ ๗

๑ บัดนั้น เสนาทุลสนองนางโฉมศรี
อันกุมารที่ชื่อนี้ เห็นทีจะเป็นหน่อกษัตรา
รูปโฉมโฉมพรรณนั้นงามนัก ละม้ายองค์ทรงศักดิ์พระเชษฐา
จะคราวกันกับหกกุมารา ชนษาสิบสองสิบสามปี
ถ้าใครขึ้นต้านต่อรอดฤทธิ์ เห็นไม่รอดชีวิตจงคิดหนี
ข้าจะขอล่วงหน้าไปธานี อย่าเข้าซี้ซั๊กไช้อยู่ให้ช้า

๗ ๖ คำ ๗ เจริง

๑ เมื่อนั้น นางเกสรสมณฑาได้ฟังว่า
จึงห้ามหมู่อำมาตย์เสนา ใครอย่าตื่นตระหนกตกใจ
อันกุมารนั้นหลานของข้าแน่ เทียงแท้มั่นคงไม่สงสัย
ท่านช่วยนำมรดกพาไป ให้เราได้พบพานพระหลานชาย
ขอเชิญภูวนายไปด้วยกัน อย่ากลัวตัวสั่นมาผันผาย
อนิจจายังขึ้นตื่นตะกาย ช่างไม่อายสาวสวรรค์กำนัลใน

๗ ๖ คำ ๗

๑ เมื่อนั้น พระเชษฐายิ้มแฉ่งแกลงไซ
วันนี้แข่งขานเหินบชาไป จะคลาไคลสุดที่จะเหยียบยัน
ไปดูก่อนให้แม่เกิดแม่เอ๋ย เจ้าเป็นคนคั่นเคยกับหลานขวัญ
พี่จะคอยอยู่นี้ไม่หนีกัน สู่พรรณไปเพื่อนชนนี้

๗ ๘ คำ ๗

๑ เมื่อนั้น	ชนิษฐาว่าดูน่าบัดสี
อกเอ๋ยมีแต่กล้าทั้งดาปี	ช่างพาที่แก้ไขไปร้อยคั่ง
กลับจะใช้ให้น้องนี้ผันผาย	พระเป็นชายถอยหลังเหมือนดังกึ่ง
สุพรรณพึงเกิดชีสำนวนลง	จะใคร่แย่งให้ยุ่งเย็นยับ
เชิญไปพอเป็นเพื่อนอย่าเชื่อนซ้ำ	ถ้าเกิดเหตุสัญญาให้ท้าวปรับ
เราจะแอบมองดูอยู่ลับลับ	แม้มีไซ้จึงกลับมาพลับพลา

ฯ ๖ คำ ฯ

๑ เมื่อนั้น	ท้าวเสนาภูกุจึงตรัสว่า
จะไปก็ไปสิแก้วตา	แต่ขอให้ช้านี้เดินกลาง
เจ้าเป็นคนรู้จักมักจี่	จงเดินนำหน้าพี่ไปห่างห่าง
แล้วลงจากพลับพลา กับสองนาง	ให้เสนีนำทางจรจรล

ฯ ๔ คำ ฯ เพลง

๑ บัดนั้น	อำมาตย์ยังกลัวตัวสั่น
พาลัดเลาะไปในไพรวัน	ครั้นถึงที่สำคัญค่อยแอบดู
จึงกระซิบทูลนางพลงเขม้น	นั้นแน่แลเห็นไวไวอยู่
นี่แล้วหรือไรนะโฉมตรู	จงดูให้แน่เกิดแม่คุณ

ฯ ๔ คำ ฯ

๑ เมื่อนั้น	พระเชษฐาคร้ามจิตสะกิดวุ่น
ถ้าผิดองค์จงบอกพี่เอาบุญ	จะได้หมุนไปก่อนได้ซ่อนตัว

ฯ ๒ คำ ฯ

ร้อยคั่ง ลดเลี้ยวเหมือนคั่งน้ำที่คดเคี้ยวไปมา

๑ เมื่อนั้น
จึงว่านี่อะไรตั้งใจกลัว
ว่าพลางนางลอบเขม้นมอง
แล้วเทวีชี้ช่องให้สุพรรณ

นางเกสรสมณทาให้คันหัว
จะหนีตัวออกวิ่งทั้งกัน
ดูทำนองเห็นเป็นพระหลานขวัญ
จงช่วยกันดูแลให้แน่ใจ

ฯ ๔ คำ ฯ โอต

๑ ต่างจำสำคัญได้มั่นคง
สวมสวดกอดองค์สังข์ศิลป์ชัย

ก็วิ่งตรงเข้ามาหาช้าไม่
แล้วร้องไห้ไม่เป็นสมประดี

ฯ ๒ คำ ฯ โอต

๑ ครั้นว่าค่อยคลายวายโศกา
ได้ประสบพบลูกแล้วคราวนี้

จึงร้องเรียกเชษฐาเชษฐาณี
ยังจะรื้อรื้อช้ำอยู่ว่าไร

ฯ ๒ คำ ฯ

๑ เมื่อนั้น
แต่ขยับลับล่อไม่ไวใจ
พระชนนเสนาในไปเพื่อนตัว
เข้าลอบหลังสั่งสอนวอนวิง
ชนิษฐาซ้ำเรียกเป็นหลายครั้ง
ถึงจะเป็นจะตายก็ตามบุญ

ท้าวเสนากุญยังสงสัย
ถ้ามิใช่ลูกชายสิตายจริง
เขาสั่นหัวขัดขึ้นยืนนิ่ง
เอ็งอย่าทิ้งกุนจะแทนคุณ
ท้าวยังคร้ามจิตคิดว่าวุ่น
ชักดาบญีปุ่นออกถือไว้

สมประดี รู้สึกตัว

ขึ้นแข่งหุทัยโคลคลา
ปากบ่นบริกรรมทุกหายใจ

ออกจากพฤษาสุมทุมใหญ่
ตรงไปยังที่พระน้องยา

๙ ๘ คำ ๙ เสมอ

๑ เมื่อนั้น
บังคมทูลถามพระเจ้าอา

พระสังข์ศิลป์ชัยโอรสา
ผู้ชายที่มาด้วยนั้นใคร

๙ ๒ คำ ๙

๑ เมื่อนั้น
นั่นคือบิดรของเจ้าไชร้
ความเกรงฤทธิ์พ่อเฝ้าทอถอย
เจ้าจงอภิปรายทายทัก

นางเกสรสมณทาแกล้งไข
ตั้งใจมาหาพระลูกรัก
เดินห้อยพริ้งต้วกลั๊วหนัก
ให้รู้จักว่าลูกจะยินดี

๙ ๔ คำ ๙

๑ เมื่อนั้น
จึงบังคมบิดาแล้วพาที
ช่างตื่นเต้นตัวสั่นดูขันจริง
เมื่อเป็นคนผูกภัยน้ำใจซัง
รู้จักมักจี่ใครนี่หนอ
พระแกล้งพูดจาวาเปรียบเปรย

พระสังข์ปรีดีเปรมเกษมศรี
ใครนี่ม้ายืนอยู่เก็กัง
ทำที่จะวังไม่เหลียวหลัง
หรือเซซังมาได้ไม่อายเลย
นำหั่วร่อนักหนาเจ้าข้าเอ๋ย
แล้วทำเมินพักตร์เฉยไม่นำพา

๙ ๖ คำ ๙

บ่นบริกรรม
คนผูกภัย

สำรวมใจสวดมนต์ ภาวนา
คนที่เป็เหตุให้พระสังข์ศิลป์ชัยได้รับความทุกข์ยาก
คนที่ทำให้เกิดภัยขึ้น

๑ เมื่อนั้น
เห็นแม่นั่นแน่แล้วว่าลูกยา
วิ่งเข้าสวมกอดแล้วกันแสง
ท้าวตรัสพลอบองค์พระลูกรัก
พระแม่เจ้าเดี๋ยวนี้อยู่ที่ไหน
โทษพ่อผิดแล้วนะแก้วตา

ท้าวเสนาภุมไม่กังขา
ความโสมนัสสาเป็นพันนัก
พระสังข์เสแสร้งแก้งทำผลัก
จงผินพัศตร์มาพูดกับบิดา
พ่อตั้งเนื้อตั้งใจออกมาหา
ได้เห็นแก่บิดามาร้างอน

๙ ๖ คำ ๙

๑ ผ่านเอ๋ยผ่านเกล้า
ว่าลูกชั่วสารพัดตรอน
ได้ความทุกข์ทนเป็นพันไป
ชีวิตลูกรอดเป็นตัวมา
เห็นเป็นขาดแล้วกับบิดร
ไม่ควรทวงไฉนจะใกล้เคียง

ความเก่าในจิตจงคิดก่อน
ให้ขับจากนครทั้งมารดา
ลูกอดอยากยากไร้อยู่ในป่า
ก็เพราะพระมารดาบำรุงเลี้ยง
แต่ขาดก่อนทำกรรมไว้แต่เพียง
ไซ้จะเกี่ยงเลี้ยงเป็นมารยา

๙ ๖ คำ ๙

ชาติรี

๑ ดวงเอยดวงจิต
เป็นเคราะห์เพราะเชื่ออ้ายโหร
เขาชวนกันว่าชั่วก็กลัวไป
แต่รู้จวนครวญหาทุกราตรี
เจ้าเป็นสาโลหิตของบิดา
ถึงจากไกลไม่ได้มาพุมพิศ

ชื่อนั้นพ่อผิดเป็นหนักหนา
ไม่ทันตรึกตราว่าร้ายดี
จึงต้องจำใจให้ขับหนี
พอนี้มิใช่จะไม่รัก
เกิดในพาราอาณาจักร
ก็คงเป็นลูกรักร่วมฤทัย

สาโลหิต

ผู้เกิดร่วมสายเลือดเดียวกัน ปัจจุบันมักใช้สายโลหิต

พ่ออุตสาห์มาจ้อขอโทษ
แก้วดาอย่าละห้อยน้อยใจ

เจ้าจะโกรธจะซึ่งไปถึงไหน
พ่อจะรับกลับไปยังพารา

ฯ ๘ คำ ฯ

ร่าย

๑ พระเอยพระทรงธรรม
เมื่อขับไล่ไม่เลียงพระมารดา
เดี๋ยวนี้จะมารับกลับไป
ลูกกริ่งเกรงอันตรายเมื่อปลายมือ
อันสองมารดากับข้านี้
เชิญเสด็จคืนนครย่านอนคาง
ตัวลูกนี้หรือไม่ถือโทษ
แต่หากเจียมตัวด้วยกลัวภัย

ลูกไม่เสกสรรรำพันว่า
ไพร่ฟ้าพลเมืองก็เลื่องลือ
ฉวยกระไรจะมีอายเขาอีกหรือ
เพราะพระเชื่อถือทั้งทกนาง
เข้าไปอยู่บุรีจะกิดขวาง
ทกนางจะคอยละห้อยใจ
จะซึ่งโกรธพระบิดานั้นหาไม่
จะสื้ออยู่ยากไรกับมารดร

ฯ ๘ คำ ฯ

ไฮโลม

๑ แก้วเอยแก้วดา
เผ่ายกข้อเคืองขัดตตรอน
ซึ่งแต่หลังมเงาเฉาโฉด
จงเมตตาบิตรได้ออนวิง
จะเสกเจ้าให้ครองอาณาจักร
ได้สืบวงศ์พงศ์เผ่าเหล่ากอ
ว่าพลางทางถดเข้านั่งใกล้
แล้วว่าแก่นิชฐานงลักษณ์

ฉลาดว่าแคะไค้ใครสอน
จะให้พ่อม้วยมรณเสียจริงจริง
ก็สารภาพโทษเจ้าทุกสิ่ง
อย่าเกรงกริ่งหฤทัยพิไรพ่อ
บำรุงรักษาดาวแดนแทนพ่อ
ไซ้จะล่อลวงลูกให้หลงรัก
อุ้มลูกสายใจขึ้นใส่ตัก
เจ้าช่วยปลอบหลนรักบ้างเถิดรา

ฯ ๘ คำ ฯ

ร้าย

๑ เมื่อนั้น	นางเกสรสมณฑาเสนาหา
ยัมพलगทางตรัสแก่นัดดา	จงฟังคำอ่าวอย่าตั้งดัน
ข้อผิดพิตุเรศได้จ้องอน	เจ้าจงอดโทษกรรมผ่อนผัน
จะขุ่นเคืองเบื่องหน้าอาประกัน	นางรำพันพลอยขอบให้ชอบใจ

๙ ๕ คำ ๙ เสรจ

๑ เมื่อนั้น	นางสุพรรณเยาวยอดพิสมัย
ประนมกรวอนถามสังข์ศิลป์ชัย	เหตุไรพระพี่หนีน้องมา
เคื่องเชิญเป็นโจนไม่บอกแจ้ง	ทำให้เทียวแสงกันแสหา
ปัมบรรลัยในกลางพนาวา	แต่ไศกาครวญคร่ำรำรัก
แค้นด้วยศรีสันทมันเลียมและ	เฝ้าเกาะเกาะเกี่ยวพานหาญหัก
เข่าข่มเหงน้องยาหนักหนานัก	จะดำสีกเท่าไรไม่นำพา
มีแต่เจ็บช้ำระกำใจ	คิดว่าจะไม่ได้มาเห็นหน้า
เพราะพระพี่ไม่มีเมตตา	จึงแกลังหนีน้องมาเสียทั้งนี้

๙ ๘ คำ ๙

๑ เมื่อนั้น	พระสังข์ตรัสตอบนางโฉมศรี
เจ้าว่าไยจะนั้นนะเทวี	อย่าสงสัยว่าพี่แกลังหนีน้อง
เป็นเหตุด้วยทั้งหกเขาพาไป	แกลังผลักให้ตกเหวเปลวปล่อง
แต่กำสรดไศกาน้ำตานอง	คิดคะนึ่งถึงน้องกับพระอา
ถ้าแม่นอินทราธิมาช่วย	ก็เห็นจะมอดม้วยด้วยสังขาร
พระเล้าความแต่ตันจนปลายมา	เจ้าอย่ากินแค้นแกล้งใจ

๙ ๖ คำ ๙

๑ เมื่อนั้น
ให้สงสารสังเวชทุกข์

สามกษัตริย์ฟังว่าน้ำตาไหล
ก็ร่ำไรโรคจากบัลย์

๙ ๒ คำ ๙ โอด

๑ ครั้นค่อยคลายวิโยคโศกเศร้า
องค์พระบิดาจึงว่าพลัน
จะแก้แค้นแทนทำให้สาหัส
จะฆ่าทั้งแม่มั่นตามกันไป
พ่อคิดสงสารมารดาเจ้า
จะแค้นอกหมกมุ่นขุนเคือง
บิดาจะใคร่ไปขอโทษ
จะใคร่รับกลับคืนเข้าเวียงชัย
ยังขัดสนจนใจด้วยไม่รู้
ขวัญเข้าเจ้าจงได้เมตตา

ต่างโลมเล้ารับมิ่งสิ่งขวัญ
อันอ้ายทั้งหกนั้นพ่อไม่ไว้
ผูกมัดพันเสียไม่ปราศรัย
เนื้อความนิ่งดไว่ต่อถึงเมือง
มิโศกเศร้าทุกซัดรอมผอมเหลือง
ยังกระเดื่องกระด้างด้วยหมางใจ
ให้หายโกรธข้างพ่อเป็นข้อใหญ่
ทั้งทรมวยไกรสรสิงหรา
ว่าเขาอยู่ที่ไหนจะไปหา
ช่วยชักพาพ่อไปให้พบกัน

๙ ๑๐ คำ ๙

๑ เมื่อนั้น
จึงสนองบัญชาบิดาพลัน
แต่จะไปเดี๋ยวนี้ยังมีได้
จงร้งรอขอผิดสักเวลา
แม่นสมคะเนข้ามารดาจับ
เชิญเสด็จคืนยังพลับพลาไพร
ทูลพลาทางถวายอภิวัตน์
พระสั่งเสียชนิษฐานาริ

พระสั่งชำระวสรวลสันต์
ขื่อนั้นเป็นธุระของลูกยา
ด้วยพระแม่หมางใจอยู่หนักหนา
จะไปว่าวิงวอนให้อ่อนใจ
จะรีบกลับมาแจ้งแถลงไข
ลูกจะลาไปประเดี๋ยวนี้
แทบบาทบิตุเรศเรื่องศรี
อัญชลีลาองค์พระเจ้าอา

แล้วจับศรเรื่องฤทธิ์สิทธิ์ศักดิ์
สามกษัตริย์แลตามจนสุดตา

บ้ายพัทตร์คลาไคลเข้าไป
แล้วชวนกันกลับมาพลับพลาล้น

ฯ ๑๐ คำ ฯ เชิด

๑ พระสังข์มาถึงพระบุรี
จึงไปหาสิงหราชพุดจากัน
พบพระบิดุเรศที่กลางดง
จะมาง้อขอดีด้วยมารดา
จะล้าอ้อยอ้อยอิงให้เต็มที
ไม่สมคิดผิดชอบก็ไม่นอน
ว่าแล้วพากันเข้าไปในห้อง
ทำบรรทมทับลงกับเพลา

ขึ้นมาปราสาทศรีขมิ้มมัน
น้องไปไพรวันได้ลาภมา
ทั้งพระอาภัยองค์นิษฐา
ให้เราสองราชช่วยว่าวอน
กว่าพระชนนีจะโอรสอ่อน
จะวิงวอนเสือกชบรบเร้า
กราบสองมารดาบังเกิดเกล้า
คลึงเกล้าเข้ายี่ปรีดา

ฯ ๘ คำ ฯ

๑ เมื่อนั้น
ลู่ไปทั่วทั้งกายา

พระมารดรแสนสุดเสนาหา
จ่านรรจาหยอกหยิกซิกซี้

ฯ ๒ คำ ฯ

๑ เมื่อนั้น
จะใคร่ทูลแถลงแจ้งคดี
แต่ดูเนตรเชษฐาไม่ว่าออก
ทำชะอ้อนวอนว่ามารดาพลัน
ถ้าแม่นพระพ่อมาง้ออง
จะมิดตั้งซึ่งโกรธกันทำไม

พระสังข์แก่งทำเกษมศรี
กริ่งเกรงชนนีจะตีรัน
คิดย้อนยกป้องปิดปิดผัน
นีกจะถามสักวันก็พรั่นใจ
มารดรจะดีด้วยหรือไม่
ลูกยาจะใคร่ให้ตีกัน

ไม่คิดสงสารข้ากำพร้าพ่อ	มีแต่เขาหัวร่อเย้ยหยัน
ลูกทุกซัร่อนนอนละเมอไม่เว้นวัน	เห็นจะอาสัจเสียเที่ยงแท้
นิจจาเอ๋ยแต่กำเนิดเกิดมา	มิได้เห็นบิดาว่าหนุ่มแก่
ลูกไม่แกล้งว่าสาระแน	พระแม่ทั้งสองจงตรองดู

ฯ ๑๐ คำ ฯ

๑ เมื่อนั้น	นางประทุมฟังเรื่องให้เคืองหู
ดูลูกเจ้ากรรมจะทำพู่	นางขู่รู้สมทบกลบความ
ขึ้นออกซื้อบิดามันน่าตี	เออนี้ใครใช้ให้ไต่ถาม
เฝ้าจู้จี้มีฟังแม่ห้ามปราม	ไม่มีความยำเียงเกรงกลัว

ฯ ๔ คำ ฯ

๑ เมื่อนั้น	พระสังข์ฟังแถลงแกล้งยิ้มหัว
จึงว่าเพราะเคราะห์กรรมมาถึงตัว	เผอิญให้ล้มกลัวพระมารดา
ซึ่งโทษลูกผิดพลั้งครั้งนี้	จะทำไผ่โดยยติก็ไม่ว่า
ขอแต่ให้ชนนี้มีเมตตา	พ่อมาแล้วดีเสียด้วยกัน
สิงหราพลอยว่าแม่ทั้งสอง	ค่าน้องว่าจริงจงผ่อนผัน
อย่าถือซึ่งถือโกรธคุณโทษทัณฑ์	ติกันเสียเถิดกับบิดา

ฯ ๖ คำ ฯ

ทำพู่ ทำใหญ่โต อดตัว

๑ เมื่อนั้น
จึงว่าสังข์ศิลป์ชัยอ้ายสิงหรา
มิให้พูดเรื่องนี้ก็มีฟัง
ว่าพลางนางยุตตัวไว้

นางประทุมกริ้วโกรธโอรสา
ใครสั่งสอนมาหรือว่าไร
ไม่ตีเสียมั่งหาจำไม่
ผูกมือเข้าได้ฉวยไม้ตี

๙ ๔ คำ ๙ เสร็จ

๑ เมื่อนั้น
เห็นลูกทั้งสองร้องเต็มที
แก้เชือกแล้วพามาซักถาม
หรือไปประสบพบบิดร

นวลนางไกรสรโฉมศรี
ปราณีนางทูลขอโทษกรรม
เนื้อความทั้งนี้ใครสั่งสอน
จึงเฝ้ามาวิงวอนพระมารดา

๙ ๔ คำ ๙

๑ เมื่อนั้น
เห็นพระแม่อยู่ไกลไม่ตามมา
วันนี้ลูกกลามารดาไป
ทั้งสุพรรณพระอามาด้วยกัน
แล้วว่าจะมาง้อขอโทษ
เชิญสององค์คงคืนไปครองวัง
ถ้าแม่ชนนีไม่ดีด้วย
แม่อย่าเคืองขัดตัดตรอน

พระสังข์เหลียวซ้ายแลขวา
จึงบอกแจ้งกิจจาสารพัน
พบพ่อที่ในไพร่สนธ์
เล่าความเดิมนั้นให้ลูกฟัง
ไม่ซึ่งโกรธพระแม่เหมือนแต่หลัง
พระตรัสสั่งให้เข้ามาวิงวอน
ให้ลูกช่วยว่ากล่าวแม่ไกรสร
จงช่วยกันอ่อนวอนพระมารดา

๙ ๘ คำ ๙

๑ เมื่อนั้น
หุนหันโมโหโกรธา

นางไกรสรได้ฟังไม่กังขา
ตวาดว่าดูตู่สังข์ศิลป์ชัย

ไปคบคิดกับพ่อมาก่อนความ
ชอบแต่ตีซ้ำให้หน้าใจ
สนุกจริงแล้วชาน่าหัวร่อ
วิงวอนสอนให้มาพูดจา

ที่นี้มันงามทั้งห้าไร
แล้วกลับไปทูลนางประทุมมา
ลูกไปพบพ่อที่ในป่า
เมื่อกระนี้จะว่าประการใด

๙ ๖ คำ ๙

๑ เมื่อئัน
น้อยหรือลมนลินสังข์ศิลป์ชัย
มิเสียทีที่เกิดในอุทร
สั่งสอนเท่าใดไม่นำพา
ว่าพลางอย่างเยี่ยงเข้าในที
ให้นางไกรสรหาไม้

นางประทุมเคื่องขัดอัชฌาสัย
ขอบใจทั้งอ้ายสิงหรา
เพื่อนเจ็บเพื่อนร้อนด้วยหนักหนา
เถิดอย่าเลี้ยงดูมันสืบไป
ตามมาจะตีไม่ปราศรัย
วางไว้บนแท่นทำโกรธา

๙ ๖ คำ ๙

๑ เมื่อئัน
จะทำกระไรดีพี่สิงหรา
จำจะไปวิงวอนผ่อนผัน
ผิดชอบสองคนเราทนเอา
เห็นไม้เรียวเสียวจิตคิดพรั่น
แข็งใจเต็มทีทั้งพี่น้อง

พระสังข์น้อยค่อยพูดกับเชษฐา
พระมารดาเคื่องขัดตัดรอนเรา
ถึงตีรันก็จะทำอย่างไรเล่า
แล้วจูงมือกันเข้าไปเมียงมอง
เกียดกันมิใคร่เข้าในห้อง
ค่อยอย่างย่องก้มกรานคลานมา

งามทั้งห้าไร เป็นคำพูดประชดประชัน “ห้าไร” เป็นศักดิ์นาของยาจาก
วณิพกในสมัยก่อน ผู้มีศักดิ์นาห้าไรไม่ต้องเสียภาษีที่นา

นั่งริมแท่นสุวรรณบรรจรณ์
จึงจับพัดอยู่งานให้มารดา
พระแม่เจ้าประคุณของลูกแก้ว
ลูกเป็นกำพร้าที่น่าอายใจ

เห็นมารตรเมินอยู่ไม่ดูหน้า
แล้วอนว่าพาที่พิริพโร
ไม่ดีด้วยพ่อแล้วหรือโฉน
นานไปเขาจะล้อออกอ้ออึง

ฯ ๑๐ คำ ฯ

๑ เมื่อئัน
จึงว่าน้อยหรือช่างตื้อตึง
ขึ้นจะเฝ้าอ้อยอิ่งวิงวอน
ยิ่งห้ามยิ่งว่าน่าชิงชัง

นางประทุมพิโรธโกรธซึ่ง
ถูกตีที่หนึ่งแล้วมิฟัง
นี่เนื้อแท้เดือนค่อนไส้สันทล้ง
จะให้ตีอีกกระมังสังข์ศิลป์ชัย

ฯ ๔ คำ ฯ

๑ เมื่อئัน
แล้วแกลังปรึกษากันทันใด
ตัวเราเดี๋ยวนีไม่มีพ่อ
ตายเสียเห็นจะสิ้นนิทา
ว่าพลางทางชักพระขรรค์แก้ว
สิงหราคว่าเชือกที่ผูกมือ

พระกุมารพี่น้องร้องไห้
พระชนนีมิได้เมตตา
ก็เป็นข้ออับอายขายหน้า
อยู่ไปไพร่ฟ้าจะเลื่องลือ
จะเชือดคอเสียแล้วให้ลับชื่อ
จะป็นขึ้นบนชื่อผูกคอตาย

ฯ ๖ คำ ฯ

๑ เมื่อئัน
ตรงเข้าสวมสอดกอดลูกชาย

สองนางตัวสั่นขวัญหาย
น้อยหรือใจร้ายใช้พอดี

บรรจรณ์ ที่นอน

ว่าพลางนางยุตพระขรรค์ไว้
นางกลัวลูกตายวายชีวิ

สังข์ศิลป์ชัยทำว่าอย่าจู๋
จึงว่าแม่จะดีด้วยบิดา

ฯ ๔ คำ ฯ

๑ เมื่อئัน
ก้มเกล้ากราบกรานมารดา
ลูกจะรับบิดามาบุรี
แต่จะแต่งบ้านเมืองให้เรืองรอง
ว่าพลางทางขยดเข้าใกล้
สิงหราโบกปิดพัศวี

พระสังข์วางพระขรรค์หรรษา
พูดจาแก้ไขในทำนอง
ให้พบกับชนนีทั้งสอง
ด้วยฤทธิ์ของลูกน้อยในพรั่งนี้
นั่งนวดพั้นให้นางโฉมศรี
พูดจาพาทีกันไปพลาง

ฯ ๖ คำ ฯ เจริจา

๑ ครันดาวเดือนเลื่อนลับเมฆา
พระสังข์บังคมลาสองนาง

สุริยารุ่งแจ้งแสงสว่าง
แล้วทรงศรมากกลางเกยลา

ฯ ๒ คำ ฯ เสมอ

๑ จึงตั้งจิตพิชฐานเสียงศร
ให้ท้าวสหสนัยน์นำเทว
เสียงพลางทางขึ้นธนูศิลป์
ผาดแผลงไปพลันทันใด

ขอจงร้อนถึงดาวดึงสา
มาช่วยข้าตกแต่งพระเวียงชัย
ฟ้าดินกัมปนาทหวาดไหว
สะท้านถึงตรึงศัตร้ายด้วยฤทธา

ฯ ๔ คำ ฯ เชิดฉิ่ง

ยานี

๑ มาจะกล่าวบทไป
เสด็จออกฝูงเทพเทว

ถึงท้าวสหสนัยน์นาถา
ยังหน้าสิงหบัญชรชัย

ได้ยินเสียงสนั่นครั่นครึก
จึงส่งทิพเนตรลงไป
จะจัดแจงแต่งที่พระนคร
จำจะลงไปช่วยนฤมิต

อมรินทร์เร่ร่อนกสงสัย
เห็นพระสังข์ศิลป์ชัยอันเรื่องฤทธิ์
จึงแผลงศรมาให้เราแจ้งจิต
ให้สมคิดพระสังข์ครั้งนี้

ฯ ๖ คำ ฯ

ร่าย

๑ คิดพลางทางชวนสุจิตรา
พร้อมเทพเทวัญจันทร์

ทั้งสุรางค์นางฟ้าทวยหา
พากันจรลีลงมา

ฯ ๒ คำ ฯ โคมเวียน

๑ ครั้นถึงจึงเรียกสังข์ศิลป์ชัย
เราจะช่วยจัดแจงแต่งพารา
ตัวเจ้าเล่าก็รู้จักงาม
ว่าพลางทางขึ้นบนเกยชัย

มาพูดจาปราศรัยสรรหา
ให้สมดังจินดาอย่าร้อนใจ
คอยตีเตือนเอาตามอัธยาศัย
สหัสนัยนฤมิตด้วยฤทธิ์

ฯ ๔ คำ ฯ ตรี

ยานี

๑ เป็นปราสาทราชฐานบ้านช่อง
มีกำแพงสามชั้นเป็นหลั่นมา
แถวถนนหนทางรโหฐาน
ขายสินค้าผ้าผ่อนแพรพรรณ
หน้าพระลานล้วนแก้วผลึกลาด
แล้วจัดเป็นสาวสวรรค์กำนัลใน

เรื่องรองล้วนแก้วแววเวหา
เทวาเฝ้าประตูดอยู่ทุกชั้น
นางฟ้านั่งร้านเป็นหลั่นหลั่น
ทั้งรูปโฉมโฉมพรรณพึงใจ
แลประหลาดสิ้นเลื่อมดังน้ำไหล
คอยช่วงใช้ที่ปรางค์ปราสาททอง

ให้นางสัจจิราสุชาดา
จึงบอกสังข์ศิลป์ชัยตั้งใจปอง

อยู่ด้วยประทุมมาที่ในห้อง
การของเจ้าเสร็จทั้งพารา

๙ ๘ คำ ๙ เจริจา

ร่าย

๑ เมื่อนั้น
จึงทูลว่าข้าน้อยจะขอลา
ว่าพลางจัดแจงแต่งองค์
จับศรพระขรรค์อันเกรียงไกร

พระสังข์บังคมด้วยहरषา
ออกไปรับบิดามาไว้ใน
สอดทรงเครื่องทิพย์สุกใส
รีบไปที่ประทับพลับพลา

๙ ๔ คำ ๙ เชิด

๑ ครั้นถึงจึงตรงเข้าไปในห้อง
ปราศรัยสุพรรณกัลยา

บังคมสองกษัตริย์हरषา
พุดจาสรวลสันต์สำราญใจ

๙ ๒ คำ ๙ เจริจา

๑ เมื่อนั้น
กอดจูบลูบหลังสังข์ศิลป์ชัย
เจ้าเข้าไปได้การบ้างหรือเปล่า
มารดายังพิโรธโกรธซึ่งนัก

พระบิดายินดีจะมีไหน
อย่าเพื่อพุดอื่นไปเลยลูกรัก
จงเล่าความไปให้ประจักษ์
หรือลูกรักวิงวอนค่อยอ่อนใจ

๙ ๔ คำ ๙

๑ เมื่อนั้น
เมื่อลูกบอกออกนามภูวนาย
ห้ามมิให้ว่าข้าขึ้นว่า
แล้วจับลูกผูกมือด้วยเชือกเกลียว

พระสังข์ทูลแจ้งแถลงไข
แม่โกรธนี้กระไรหาไม่เรียว
ท่านหวดซ้ายป่ายขวาจนขาเขียว
ข้ากัดฟันเกรี้ยวเกรี้ยวไม่เกรงกลัว

แม่ไกรสรวอนขอโทษไว้
ลูกแก่งทำมารยาจะฆ่าตัว
ลูกเสแสร้งแก่งทำฮึดฮัด
พระแม่ตระหนกตกใจ

แก่มือเสียได้ค้อยยังชั่ว
พระแม่กลัวจะตายมายุคไว้
สะบั้งสะบักจะหนีออกให้ได้
รับไว้ว่าจะดีด้วยบิดา

๙ ๘ คำ ๙

๑ เมื่อนั้น
ช่างไม่ย่อท้อพื่อนี้
แล้วหยิบพานหมากมาค้นหาไฟล
กอดจูบลูบลั้ไม่รู้แล้ว
พลงเตือนลูกยาซาโยเล่า
จะได้พบมารดาพูดจากัน
แล้วสั่งพระน้องกับนัดดา
ว่าพลงย่างเยื้องจรลี

ท้าวเสนาภานุสัรวร
น้อยหรือแข่งชายยังเป็นแนว
ฝนทารอยไม้ให้ลูกแก้ว
ผ่องแผ้วพระทัยทรงธรรม
จงพาพ่อเข้าไปเขตซัด
จ้องอนผ่อนผันให้เต็มที
เจ้าจงอยู่พลับพลาทั้งสองศรี
มาเข้าที่ชำระสระสร้งน้ำ

๙ ๘ คำ ๙ เสมอ

โทน

๑ ลูบลั้สุคนธ์ปนปรุ
นุ่งผ้ายกทองทองซ้ำ
ฉลององค์ทรงเครื่องเรื่องอร่าม
สอดทรงอำมรงค์เรือนครุฑ

หมายจะให้หอมฟุ้งไปยังคำ
คาดเข็มขัดทองคำชมพูนุท
พิศดูตัวงามดังเทพบุตร
กลัวจะหลุดเลือกใส่ที่ได้นี้

ไฟล ชื่อไม้ล้มลุก ต้นและใบคล้ายขิง หัวสีเหลืองอมเขียว ใช้ทำยา
ชมพูนุท ทองคำเนื้อบริสุทธิ์

ทรงมงกุฎเก็จเพชรกระจ่าง
หยิบพระจกมาส่องลองเล่นคิ้ว

ผูกสายรัดคางจนหน้านี้ว
เสกขี้ผึ้งผัดผิวพักตรา

ฯ ๖ คำ ฯ

ร่าย

๑ ครั้นเสร็จเสด็จยุรยาตร
ยืนยั้งสั่งเสียสุนทรา

ดำเนินนาตกรกรายซ้ายขวา
แล้วชวนพระลูกยาคลาไคล

ฯ ๒ คำ ฯ เพลง

กระบอก

๑ ครั้นถึงเห็นเมืองเรืองอร่าม
ท้าว निकตระหนกตกใจ
ปรางค์มาศราชฐานแต่ลั่นแก้ว
พอเห็นต่อจะเป็นเมืองยักษ์

ลั่นแก้วแก้วงามสูกไส
เออเมืองอะไรนี้ลูกรัก
ประหลาดแล้วแลดูไม่รู้จัก
กลับเกิดลูกรักอย่าอยู่นาน

ฯ ๔ คำ ฯ

ร่าย

๑ เมื่อนั้น
เมืองนี้ไม่มียักษ์มาร
เชิญเสด็จเข้าไปในวัง
สารพัดไพร่ไม่มีมา

พระสังข์ยืมพลางทางว่าขาน
โน่นปราสาทราชฐานพระมารดา
อย่ารอร้งอยู่เลยฟังลูกว่า
พระบิดาอย่าประหวั่นพรั่นใจ

ฯ ๔ คำ ฯ

๑ เมื่อนั้น
เอาสัญญาว่าแก่สังข์ศีลปักษี

ท้าวเสนากุญยังสงสัย
ฉวยกระไรอย่าวังทั้งบิดา

ว่าพลางอย่างเยื้องจรจรัล
ท้าวเขม้นเห็นเทพเทวา
ผินหน้ามาสะกิดลูกชาย
แล้วทรุดนั่งตั้งท่าจะกราบกราน
แล้วว่าเขาเหล่านี้นายประตู่
ว่าพลางทางพากันคลาไคล

ถึงประตูเทวัญอยู่รักษา
ตกประหม่าเหลียวแลนลาน
ดูดูเห็นเจ้านายไม่บอกขาน
พระกุมารฉวยจุดยุดมือไว้
เอออะไรไม่ดูตัวนั่งไหว
เข้าไปถึงประตูชั้นกลาง

ฯ ๘ คำ ฯ

๑ เมื่อئัน
แกล้งแผลงฤทธาถึงาช้าง
แลเห็นพระยาหน้าดาตั้น
แล้วว่าท้าวมาแต่ทางไกล
ท้าวักัดไม่ออกบอกลูกน้อย
สังข์ศิลป์ชัยว่านารำคาญ
งาช้างทั้งอันไม่เห็นหรือ
ว่าพลางทางพาจรลี

เทวาเฝ้าประตูอยู่สองข้าง
กััดต่างท่อนอ้อยอร่อยใจ
ยืมพลางทางยื่นอ้อยให้
กินแล้วจึงไปให้สำราญ
เอออ้อยอะไรจึงไม่หวาน
อ้อยตาลอะไรที่ไหนดมี
ยังจะถือไว้ได้ไม่บัดสี
มาถึงที่ปราการกันชั้นใน

ฯ ๘ คำ ฯ

๑ เมื่อئัน
ถือเพชรเกล็ดกินสบายใจ
แล้วว่าไปไหนมาพระยาพี
นี่แน่ข้าข้าให้ลูกทักทิม
ท้าวักัดไม่ออกบอกว่าแข็ง
ว่าพลางทางยื่นให้ลูกรัก

เทวัญซึ่งอยู่ประตูใหญ่
เห็นท้าวเข้ามาใกล้ก็แยมยืม
ดูท่วงทีโคกเศร้าเหงาหึงม
ลองชิมดูสักหน้อยอร่อยนัก
ทักทิมแห่งเคี้ยวมันกล้วยพินหัก
เจ้าลองดูสักสองสามเม็ด

พระสังข์ยืมพลางทางว่า
เดี๋ยวนี้จะเข้ามากินเพชร

เมื่อตะกี้กั้ดงายังไม่เช็ด
เชิญเสด็จไปเถิดอย่าหยุดเลย

ฯ ๘ คำ ฯ

๑ เมื่อئัน
ได้ยินเขาหัวเราะเยาะเย้ย

พระบิดาหน้าแก้วแก้งเงื่อนเฉย
ยิ่งช่วยเขินเดินเลยรีบมา

ฯ ๒ คำ ฯ

ชมตลาด

๑ ถึงท้องตลาดใหญ่ใกล้วัง
รูปโฉมโฉมพรรณเพียงขวัญตา
ขายลั่นแก้วแหวนเงินทอง
เห็นรูปเขางามงามให้คร้ามกลัว
ฝูงนางแม่คำก็ร้องหยอก
แหวะมานั่งเล่นก่อนเป็นไร
นางหนึ่งจึงร้องเรียกหา
ทั้งแพรทั้งผ้าของขำมี
นางนางบ้างบอกขายแหวน
ดูตุ้มแก้งเดินเลยเฉยไป
นางหนึ่งจึงถามว่านี่หรือ
ท้าวสะบัดมือนางพลางรีบรุด

เห็นนางนั่งร้านรายทั้งซ้ายขวา
พิศผ่าน่งห่มก็สมตัว
สิ่งของอย่างดีไม่มีซ้ำ
ก้มตัวดำเนินเดินไป
นี่พระยาบ้านนอกจะไปไหน
ดูตุนั่งเสียได้ไม่พาที
ซื้ออะไรหรือหาพระยาพี่
ลั่นดีดีดูเล่นก็เป็นไร
มาซื้อเพชรรังแตนให้เมียใส่
พลางเข้าใกล้จับมือยื้อยุต
ที่ซื้อพระยาเสนาภุญ
เดินสะดุดร้านรวงเขารำไป

ฯ ๑๒ คำ ฯ เสร็จ

ร้าย

๑ ถึงพระลานที่ลาดแก้วผลึก
เหลียวหน้ามาถามสังข์ศิลป์ชัย
เรือจ้างที่นี้มีหรือเปล่า
พ่อดูน้ำลึกราวสักแก้ววา

เห็นแวววาวทำวณิกว่าน้ำไหล
เราจะข้ามอย่างไรเล่าลูกอา
ให้เบี้ยเขาข้ามส่งขึ้นถึงท่า
จะวายข้ามคงคาแสนสุดใจ

๙ ๔ คำ ๙

๑ เมื่อนั้น
จึงว่าพระบิดานี้อะไร
แก้วผลึกเขาลาดดาดพื้น
เชิญเสด็จเดินไปเข้าในวัง

พระสังข์สรวลสันต์ไม่กลั่นได้
มิใช้น้ำทำอัยารอรั้ง
แต่เห็นเหมือนคลื่นก็ถอยหลัง
อย่าได้หยุดยั้งฟังลูกยา

๙ ๔ คำ ๙

๑ เมื่อนั้น
จึงว่าน้ำเห็นแน่นอยู่แก่ตา
พระสังข์เข้าพยุงจูงอย่างย่อง
ยืนหยุดทರುตั่งเอามือคลำ
งวยงลงแลดะลึงตะไล
พระลูกรักตักเตือนให้คลาดแคล้ว

พระบิดรงค์สงสัยเป็นหนักหนา
ยังเถียงว่าเปล่าเปล่าอีกเจ้ากรรม
ท้าวร้องว่าอย่าอย่าจะถล่า
มิใช้น้ำจริงจริงของเจ้าแล้ว
พิศวงหลงไหลด้วยแสงแก้ว
ไปตามแนวถนนในวัง

๙ ๖ คำ ๙ เสมอ

๑ ครั้นถึงปราสาทแก้วแววไว
เห็นสามนางนฤมลบนบัลลังก์

สาวสรรค์ก้านัลในอยู่พร้อมพรั่ง
ท้าวตั้งตาดูเป็นครุพัก

แต่ละองค์ทรงโฉมมิใช่ชั่ว

แปลกเมียของตัวไม่รู้จัก

เหลียวหน้ามากระซิบถามลูกรัก

ประหลาดนักมารดาเจ้าองค์ใด

๙ ๔ คำ ๙

๑ เมื่อนั้น

พระสังข์ฟังคำทำบอกไป

เห็นพ่อแลเปล่าไม่เข้าใจ

แกลังเดินเข้าไปมิได้ช้า

ขึ้นนั่งบนเตียงเคียงพระแม่

แล้วแลดูพ่อพยักหน้า

สร้างทำแยมสรวลชวนพูดจา

จะให้พระบิดาแจ้งใจ

๙ ๔ คำ ๙

๑ เมื่อนั้น

ท้าวเสนากุญยังสงสัย

เข้ามานั่งแอบหลังสังข์คลิปป้าย

ดูไม่ตระหนักประจักษ์ตา

จึงถามเป็นแบบคายนายเปรย

คนไหนแม่เจ้าเอ๋ยเมียของข้า

องค์นั้นหรือองค์นี้เจ้าอา

ผู้ตามมาหาจงปราณี

๙ ๔ คำ ๙

๑ เมื่อนั้น

นางสุชาดาว่าบัดสี

ไม่เคยพบเคยเห็นเช่นนี้

เข้ามาได้ไล่ชี้เสียทุกคน

กลางวันแสดแสดว่าแปลกหน้า

ดูเป็นครูทูตาไม่เห็นหน

หรือว่าถูกเสน่ห์เล่ห์กล

ฤทธิ์เดชเวทมนตร์เข้าจับตา

๙ ๔ คำ ๙

๑ เมื่อนั้น

ท้าวเสนากุญพูดแก้หน้า

ข้าไม่มีโมโหโกรธา

ตามแต่เจ้าจะว่าเถิดเทวี

จะขอตถามแม่แต่ตามชื่อ
อย่าถือโกรธโกรธาให้ช้าที

ตัวเจ้าแลหรือเป็นเมียพี่
บอกกันดีดีเถิดแม่คุณ

ฯ ๔ คำ ๕ เจริจา

๑ เมื่อ นั้น
จึงว่าข้าไม่รู้จักมักคุ่น
ลูกเมียอยู่ไหนไม่ไปหา
ว่าพลางหัวเราะเยาะเย้ย

นางสุชาดาเห็นว้าวุ่น
อย่าแม่เจ้าแม่คุณเข้ามาเลย
ช่างดุ่มเดาเข้ามาทำหน้าที่
เจ้าข้าเอ๋ยท้าวเธอแก้แล้วซิ

ฯ ๔ คำ ๕

๑ เมื่อ นั้น
จึงว่ากับพระสังข์เจ้าช่างริ
ไหนดว่าแม่นัดให้มาหา
ขึ้นอยู่ที่นี้จะมีภัย

ท้าวเสนากุณสินสติ
มานั่งนิ่งมียู่ทำไม
คิดว่าคนนี้ก็มิใช่
พาพ่อกลับไปเสียพลับพลา

ฯ ๔ คำ ๕

๑ เมื่อ นั้น
จึงค่อยค่อยสะกิดบิดา
แล้วผินหน้ากราบกรานพระมารดร
พ่อข้าเสียมเจียมตัว
ควรหรือพระองค์ไม่สงสาร
แก่งฟูตจาพาทีพิริ์พิไร

พระสังข์นั่งยิ้มอยู่ในหน้า
พลางกระซิบบอกว่าพระอย่ากลัว
อย่าเคืองขัดตรอนเลยทูนหัว
ย่าเียงเกรงกลัวนี้สุดใจ
ยังจะทำทรมานไปถึงไหน
พลางพยักหน้าให้พระบิดา

ฯ ๖ คำ ๕

๑ เมื่อนั้น

รู้แน่ว่านางประทุมมา
อนิจจาเจ้าประทุมของผัวเอ๋ย
เมื่อตะกี๊พี่แปลกเจ้าจริงจริง
อันโทษตัวผัวผิดนั้นล้นพ้น
เจ้าจงเงืงตงตอดใจ
บัดนี้ผัวกลับมารับเจ้า
อีกคนชั่วตัวร้ายเหล่านั้น

ท้าวเสนากุฎไม่กังขา

จึงพูดจาโอนอ่อนวอนวิง
มาเชื่อนเฉยผินหลังนั่งนิ่ง
ด้วยงามยิ่งกว่าเก่าเป็นเท่าไร
เพราะเชื่อคนยุยงหลงไหล
อย่าได้ถือโกรธคุณโทษทัณฑ์
จงคืนเข้านิเวศน์เขตชั้นที่
ทั้งเจ็ดชั่วโคตรมันจะบรรลัย

ฯ ๘ คำ ฯ

๑ เมื่อนั้น

ฟังท้าวเธอนำอาลัย
ครั้นจะพาทีดีด้วย
แกล้งผินหลังนั่งนิ่งไม่พูดจา

นางประทุมเทวีศรีใส

ค้อยเหือดหายคลายใจที่โกรธา
นึกสะเทิ้นเขินขวยขายหน้า
วอนว่าเท่าไรไม่ไยดี

ฯ ๔ คำ ฯ

๑ เมื่อนั้น

เห็นนางไม่พูดจากับสามี
แน่ขาม่อมพ้อสังข์ศิลป์ชัย
เชื่อถ้อยฟังคำเขายุยง
ลูกของใครมีอยู่ที่ไหน
ศรสังข์พระขรรค์อันศักดิ์ดา
ยังเชื่อคำเขาว่าเป็นกาลิ
นี้ได้คิดแล้วหรือพระทรงธรรม

นางสุจิตรามารศรี

จึงพาทีแทนไปตั้งใจ
เป็นกระไรชื่อนักรักไหลหลง
พระองค์ไม่พิจารณา
เหมือนสังข์ศิลป์ชัยโอรสา
สำหรับมือถือมาแต่ในครรภ์
ขับหนีเสียจากเขตชั้นที่
จึงงก้นตามมาถึงป่าไม้

นี้หากว่าเห็นแก่ลูกแก้ว
ถ้าที่หลังยังเป็นเช่นนี้ไป

หาไม่แล้วพระองค์อย่าสงสัย
จะสัญญาว่ากระไรเร่งว่ามา

ฯ ๑๐ คำ ฯ เจริญ

๑ เมื่อนั้น
ให้ถ้อยคำมั่นสัญญา
ถึงนางผิตพลั่งอย่างไร
อันถ้อยคำคนอื่นสักหมื่นพัน

ท้าวเสนากุญ्ฑกีหรรษา
ที่หลังข้าไม่เป็นเช่นนั้น
จะเจียดดอดใจไม่หุนหัน
จะไม่เชื่อถือนั้นจนบรรลัษ

ฯ ๔ คำ ฯ

๑ เมื่อนั้น
คำท้าวคราวนี้เห็นจริงใจ
หากว่าถ้ามั่นไม่เหมือนปาก
ถึงตามมาก็ไม่ไยดี
ว่าพลางทางชวนกันสรวลสันต์
จงจัดแจงแต่งเครื่องทั้งหวานคาว

นางสุชาดาว่าพอจะฟังได้
ลองเชื่อเธอไว้ดูสักที
จะไปพรากรมให้อยู่ด้วยโฉมศรี
ที่นัยกโทษเสียสักคราว
แล้วเรียกนางกำนัลสาวสาว
มาให้ท้าวเสวยสักเวลา

ฯ ๖ คำ ฯ เจริญ

๑ เมื่อนั้น
เสวยเครื่องเอนไอศโภชนา
ชมว่าอร่อยดีมีรสมือ
ยิ่งกินยิ่งอยากมากไป
นึกสงสัยจิตผิตประหลาด
จนก้มไม่ลงทรงกายา

ท้าวเสนากุญ्ฑนาถา
ล้วนทิพโอชาชอบใจ
เจ้าประทุมทำหรือใครทำให้
ช่างกระไรข้าวของไม่พร่องตา
ขัดสมาธิเสวยไม่เงยหน้า
ท้าวยังบ่นว่าไม่อึ้งใจ

ฯ ๖ คำ ฯ เจริญ

๑ เมื่อนั้น
แต่เบาเบาเท่านั้นเกิดเป็นไร
ยังไม่เคยเสวยของเช่นนี้
ทูลพลาทงทางยกเอาเครื่องมา
หยิบของใส่โอษฐ์โกรธลูกน้อย
ดูเถิดยิ่งว่ายิ่งคร่ำไป

พระสังข์เตือนว่าอัชฌาสัย
อย่าให้เหลือขนาดมาตรา
พระนาก็จะฟังฟังลูกว่า
พระบิดาฉวยจุดยุตแย้งไว้
ยังไม่อึดสักหน่อยเอาไปไหน
พอไหวแล้ววางลงดีดี

ฯ ๖ คำ ๗ เจริจา

๑ เมื่อนั้น
โกรธสร้อยจงดูพระภูมิ
เวียนวังชิงลูกกินข้าวของ
ลูกผิวเช่นนั้นขำมิเคย

นางประทุมร้องว่าน่าบัดสี
กิริยาพาทีกระไรเลย
เดี๋ยวนี้ท้องจะแตกแล้วกรรมเอ๋ย
เขาเยาะเย้ยพลอยอายชายหน้าตา

ฯ ๕ คำ ๗ เจริจา

๑ เมื่อนั้น
เสร็จเสวยเอมโอชโภชนา
จึงตรัสชวนเมียขวัญทันใด
จงจัดแจงแต่งองค์บังอร

ท้าวเสนากุญชรธา
แลดูสุรียาเย็นรอนรอน
ทั้งพระสังข์ศิลป์ชัยนางโกรธ
จะคืนเข้าพระนครเห็นยังวัน

ฯ ๔ คำ ๗

๑ เมื่อนั้น
จำเป็นจำจะจรจรล
แล้วชวนลูกยากับสามี
ทูลว่าข้าขอบังคมลา

นางประทุมวิโยคโคกคัลย
จึงชวนกันแต่งองค์อลงการ
ไปเฝ้าท้าวโกสีย์ที่ข้างหน้า
เข้าไปยังปัญจาลกรุงไกร

ฯ ๔ คำ ๗

๑. เมื่อนั้น
 จึ่งว่าแนวทางเป็นกลางไพร
 ว่าพลางสังวิษณุกรรม
 อีกทั้งรถทรงอลงการ
 อมรินทร์ยิ้มแย้มแจ่มใส
 จะช่วยไปส่งถึงที่พลับพลา
 จงเตรียมเทวัญซ้ายขวา
 อย่าช้าเร่งรัดบัดนี้

อมรินทร์ยิ้มแย้มแจ่มใส
จะช่วยให้ไปถึงที่ปลายทาง
จงเตรียมหัวใจช่วยขา
อย่าช้าเร่งรัดบัดนี้

५ ६ १० ५

๑. เมื่อนั้น
รับสั่งพระอินทร์ด้วยยินดี

พระวิษณุกรรมเรื่องศรี
มาเตรียมพร้อมตามมีพระบัญชา

५ ७ ८ ९ १० ११ १२ १३ १४ १५ १६ १७ १८ १९ २० २१ २२ २३ २४ २५ २६ २७ २८ २९ ३० ३१ ३२ ३३ ३४ ३५ ३६ ३७ ३८ ३९ ४० ४१ ४२ ४३ ४४ ४५ ४६ ४७ ४८ ४९ ५० ५१ ५२ ५३ ५४ ५५ ५६ ५७ ५८ ५९ ६० ६१ ६२ ६३ ६४ ६५ ६६ ६७ ६८ ६९ ७० ७१ ७२ ७३ ७४ ७५ ७६ ७७ ७८ ७९ ८० ८१ ८२ ८३ ८४ ८५ ८६ ८७ ८८ ८९ ९० ९१ ९२ ९३ ९४ ९५ ९६ ९७ ९८ ९९ १००

๑) เมื่อนั้น
จึงชวนนวลนางประทุมมา
ออกจากห้องห้องพระโรง
หนีลี้ภัยดูปราศมาศปราสาทชัย
ท้าวเสนาภูกุญชรดลอบนาง
แล้วพานางย่างเยื้องจรลี

ท้าวเสนากุณนาถ
กับพระลูกยาคลาไคล
นางเทวีเศร้สร้อยละห้อยให้
อาลัยมิใคร่จะจรรลี
ให้เสื่อมสร้างเศร้หมองทั้งสองศรี
ออกไปยังที่เกยลา

๕ ๖ คำ ๕ เสมอ

๑๑. ให้โฉมยงทรงรถบัลลังก์
โกสีย์กับเจ้าสิงหรา

ทำกับพระสังข์ร่วมรถ
นำพลเทวเข้าไพรวัน

๔๒ คำ ๔ เขีด

๑ ครั้นถึงพลับพลาที่อาศัย
ลงจากรถแก้วแพรวพรรณ

จึงให้หยุดพวกพลชั้น
 บังคมคัลองค์อมรินทรา

สหัสสนัยน์ให้พรแล้วลากลับ
ท้าวชนนวนนางประทุมมา

เลิกทัพไปดาวดึงสา
ขึ้นสู่พลับพลาทันใจ

๙ ๔ คำ ๙ เสมอ

๑ นิ่งเหนื่อแท่นสุวรรณบรรจง กับองค์นางประทุมศรีใส
เรียกพระน้องนัตดาयाใจ ให้ออกมาไหว้เมียรัก

๙ ๒ คำ ๙

๑ เมื่อนั้น นางประทุมเทวี่มีศักดิ์
จึงปราศรัยสององค์นงลักษณ์ นำรกรูปร่างช่างคล้ายคลึง
นี่หรือชื่อ่านางสุพรรณ สังข์ศิลป์ชัยนั้นเฝ้าบ่นถึง
ทั้งปารู้ข่าวเจ้าเฝ้ารำพึง เหมือนหนึ่งมิตรจิตมิตรใจ

๙ ๔ คำ ๙

๑ เมื่อนั้น นางสุพรรณนบนิ้วสนองไข
เมื่อพลัดพรากจากพี่สังข์ศิลป์ชัย ขำร้องให้อยู่กับพระมารดา
สุดแสนโศกเศร้าทุกซ์เช้าค่ำ เจ็บช้ำน้ำใจก็หนักหนา
นางเล่าความแต่ต้นจนปลายมา ต่างทรงโศการ่ำไร

๙ ๔ คำ ๙ โอต

๑ เมื่อนั้น ท้าวเสนากุญเป็นใหญ่
จึงตระโบมโลมเล้าเอาใจ ปลอบให้สร้างโศกโศกา
แล้วชวนเทวี่ทั้งสองค์ ไปขึ้นทรงพิชัยรดา
เคลื่อนพหลพลไกรโคลคลา ตรงไปปัญจาล์ธานี

๙ ๔ คำ ๙ เชิด

๑ ครั้นถึงประทับกับเกยทอง ชวนพระน้องนัดตามเหลื
ลงจากราชรบุรี จรลีเข้าห้องพระโรงชัย

๙ ๒ คำ ๙ เสมอ

๑ ท้าวเสด็จขึ้นนั่งบัลลังก์อาสน์ พรั่งพร้อมอำมาตย์น้อยใหญ่
จะปรึกษาถ้อยความตามแค้นใจ จึงตรัสสั่งสาวใช้มิได้ช้า
เอ็งจงเข้าไปในวัง บอกทั้งหกนางมาข้างหน้า
ให้พร้อมพรั่งทั้งหกลูกยา เร่งรีบออกมาประเดี๋ยวนี้

๙ ๔ คำ ๙

๑ บัดนั้น สาวใช้รับสั่งใส่เกศี
ชวนกันวางวิ่งเป็นสิงคลี ไปที่ตำหนักกลยา

๙ ๒ คำ ๙ เชิด

๑ ครั้นถึงจึงทูลเยาวมาลย์ พระผู้ผ่านกรงไกรให้หา
เชิญเสด็จไวไวอย่าได้ช้า ทั้งพระลูกยาไปด้วยกัน

๙ ๒ คำ ๙

๑ เมื่อนั้น หกนางคนผัดคิดพรีน
ชักใช้ไต่ถามนางกำนัล รู้ว่าทรงธรรม์รับเมียมา
ต่างคนตระหนกตกใจ ปลอบโยนสาวใช้ให้คอยท่า
พลางพยักกวักรียกลูกยา เข้ามาห้องในแล้วไล่เสียง

สิงคลี วุ่นวาย พัลวัน มักใช้เป็นคำเปรียบ

ไหนเล่าเจ้าบอกกับแม่ไว้

เดี๋ยวนี้เขาไปพามาพร้อมเพรียง

ว่าสังข์ศิลป์ชัยตายแท้เที่ยง

จะรู้ที่ถั่งเถียงมันอย่างไร

ฯ ๖ คำ ฯ

๑ เมื่อนั้น

ต่างว่าน่าอัศจรรย์ใจ

ผลัดตกหกละเมนลงเหวผา

ดีร้ายอ้ายผีท้องเลว

จึงไม่ม้วยมอดรอดมาได้

ผิดชอบไล่เลี้ยงก็เถียงกัน

ว่าพลางต่างองค์ทรงเครื่อง

ทกลงงเดินหน้าคลาไคล

พระกุมารทองคำยิ่งสงสัย

เมื่อเข้าได้ซุลมุนรุนบันเอว

สำคัญว่าเลือดเนื้อมันเหลกเหลว

ที่อยู่ในเหวมาช่วยกัน

เป็นจนใจมิรู้จะผ่อนผัน

พระมารดาอย่าพรั่นจงออกไป

ย่างเยื้องออกจากตำหนักใหญ่

ออกไปพระโรงรจนา

ฯ ๘ คำ ฯ เพลง

๑ ครั้นถึงจึงคลานเข้าไปเฝ้า

พริ้นตัวกลัวเกรงพระอาญา

ก้มเกล้าบังคมเหนือเกศา

ภาวนาจึงมำรำไป

ฯ ๒ คำ ฯ

๑ เมื่อนั้น

จึงถามหกลูกรักซักไซ้

สมคำของนางที่อ้างอิง

เจ้าจงแจ้งความตามสัจจา

ท้าวเสนาภุเป็นใหญ่

เดี๋ยวนี้อาพาไปได้หลานมา

เห็นจริงประจักษ์หนักหนา

อย่ามูสาวว่ากล่าวเยื้องยัก

ฯ ๔ คำ ฯ

๑ เมื่อนั้น
มิใคร่ออกคำละล่ำละลัก
อันสังข์ศิลป์ชัยคนนี้
เขารับอามานันไชร
กลับเป็นเช่นนี้ที่เดียวหนอ
ขอพระบิตุรงค์ทรงปัญญา

กุมารทั้งหกเพียงอกหัก
จิตใจทึบทักทูลไป
จะรู้จักมักจี่ก็หาไม่
คือใครรู้บ้างอ้างออกมา
นำใครหว่ารอให้นักหนา
ตรีกตราดูเถิดให้เห็นจริง

๙ ๖ คำ ๙

๑ เมื่อนั้น
ทั้งหกไม่รับกลับท้วงติง
คิดพลางทางตรัสถามพระสังข์
ฝ่ายเขาว่าเจ้าไม่ได้ไป

พระบิดาตรองตรึกนึกนิ่ง
มิชักให้ได้จริงจะน้อยใจ
พอรู้จักเขามั่งหรือหาไม่
ความจริงอย่างไรก็บอกมา

๙ ๘ คำ ๙

๑ เมื่อนั้น
ทั้งหกได้ไปบอกกับลูกยา
บิตุรงค์ทรงโคกจะมอดม้วย
ข้าจึงไปด้วยเพราะเชื่อฟัง
ทั้งหกครั้นคร้ามข้ามไม่ได้
จึงได้ประสพพบพระอา
แล้วมีหน้าเข้าไปเมืองนาคนั้น
พบท้าววันนุราชอาจอง
ทั้งหกเชษฐาพาเดินไพร
ลูกงวยงลงเหยี่ยวไปตามคำ

พระสังข์ยืมพลางทางว่า
ว่าขุนยักษลักเอาไปจากวัง
ให้ลูกช่วยเสาะสาธาง้างรับสั่ง
จนถึงฝั่งสมุทรสุดสายตา
ลูกข้ามไปคนเดียวเที่ยวหา
เช่นฆ่ากุมภัณฑ์บรรลัยลง
รับสุพรรณมาได้ดังประสงค์
ลงให้ข้ามส่งถึงฝั่งน้ำ
แล้วชวนขึ้นเขาใหญ่ชมเหวถ้ำ
เขาผลักข้าคะมำลงเหวนั้น

เดชะบุญอินทราท่านมาช่วย
แม่นมีเชื่อพระองค์ทรงธรรม์

จึงไม่ม้วยชีวาอาสย
จงถามสุพรรณกับพระอา

ฯ ๑๒ คำ ฯ

๑ เมื่อئัน
เจ้าคนนี้ดีจริงช่างพูดจา
เขานับเป็นพี่น้องทั้งสองข้าง
ตัวเด็กกระจิริดคิดเหลือใจ
โอ้โย้ไปปดไปเปล่าเปล่า
ฤทธิ์เราชาวเมืองย่อมเลื่องลือ
ซึ่งรบยักษ์รบบมารสังหารนาค
อันตัวของเรามีฤทธิ์

ศรีสันต์ท้วงติงชิงว่า
ไปชักซ้อมกันมาแล้วหรือไร
มันไม่สมอ้างจะไปไหน
อวดว่าได้ฆ่ายักษ์ลงกับมือ
เช่นนี้ใครเขาจะเชื่อถือ
ออกชื่อคนกลัวทั่วพารา
เราป่วยการปากชี้คร้านว่า
ย่อมแจ้งจิตบิดาทุกสิ่งอัน

ฯ ๘ คำ ฯ

๑ เมื่อئัน
จึงทูลถามบิดุรงค์ทรงธรรม์
เขอ้างเอาพระองค์ทรงศักดิ์
เห็นแต่ตาชาวทุกคราวไป

พระสังข์สำรวจสรวลสันต์
ฤทธิ์ทั้งหกนั้นเป็นอย่างไร
ลูกรักนี้ยังหาไม่รู้
พอยักษ์มาใกล้วังตึงตัง

ฯ ๔ คำ ฯ

๑ เมื่อئัน
จึงว่าจะเล่าให้เจ้าฟัง
ทั้งหกแผลงศรต้อนสัตว์ป่า
จึงเห็นว่าฤทธิ์มีมากมาย

พระบิดาฟังถามถึงความหลัง
เมื่อครั้งหนึ่งพ่อไม่สบาย
เข้ามาดูเล่นหลากหลาย
ทั้งหญิงชายชาวเมืองก็เลื่องลือ

ฯ ๔ คำ ฯ

๑ เมื่อนั้น
เจ้าเป็นลูกเล็กเต็กอมมือ
ทั้งยักษ์ทั้งนาคก็มากมาย
ว่าวิงหนีักษามันน่าแค้น
นี้ไม่รู้จักแต่สักหน่อย
ขอพระภูไนโยอย่าใจเบา

ศรีสันทว่านั่นมิใช่หรือ
มาถึงอ้ออวดรู้ดูแคลน
เราฆ่าตายย่อยยับนับแสน
ถ้ามันจริงแล้วจะรับเอา
เข้ามาพลอยเป็นโจทก์ขึ้นเปล่าเปล่า
มิใช่ลูกเต้าเหล้ากอ

๙ ๖ คำ ๙

๑ เมื่อนั้น
ช่างพูดได้ไม่อายแก่ปากคอ
จะเล่าความให้พระบิดาฟัง
ทั้งหกเวียนไปหาข้านี้
ให้ลูกแฝดสรต้อนสัตว์ป่า
ลูกช่วยต้อนมาให้แต่คราวนั้น

พระสังข์จึงว่าน่าหัวร่อ
สับปะตึดสับปะต่อเอาแต่ดี
เมื่อครั้งลูกเล่นอยู่ไพรศรี
บอกว่าเป็นพี่พ่อเดียวกัน
เข้ามาในนิเวศน์เขตชั้นที่
กลับเสกสรรมูสาวาของตัว

๙ ๖ คำ ๙

๑ เมื่อนั้น
ขึ้นเสียงเถียงไปไม่เกรงกลัว
เมื่อตามอาว่าได้ไปตามด้วย
อวดอิทธิฤทธิ์ทั้งนี้ไซ้

ศรีสันทฟังคำทำเกาหัว
น้อยหรือว่าข้าชั่วทุกอย่างไป
เมื่อต้อนสัตว์ว่าช่วยต้อนมาให้
เพราะจะใคร่เป็นผัวนางสุพรรณ

โจทก์ ผู้กล่าวหา

ข้าเห็นเล่นต่ายเมื่อก็
นับน้องนับพี่กระนี้กระนั้น

น้องสาวทำที่ก็คมสัน
เชิงชั้นช่างคิดติดแบายคาย

๙ ๖ คำ ๙

๑ เมื่อวัน
ชี้หน้าด่าทอถ่มน้ำลาย
เถียงเขาไม่ไหวแก้งไฟล่ผล
เมื่อไรมึงเห็นกูเล่นตา
พระสังขน์นั่งอยู่ทำไม
จึงจะสาแก่ใจอ้ายคนเท้ง

นางสุพรรณดาลเดือดไม่เหือดหาย
แล้วว่าไอ้ไม่อายช่างพูดจา
พาโลโสเกเทียวโลว่า
มามุสาสับปลับคอยจับเคล็ด
เอาพระขรรค์ฟันให้หัวขาดเด็ด
หาไม่ไม่เข็ดอย่าสงกา

๙ ๖ คำ ๙

๑ เมื่อวัน
ต่างคนโมโหโกรธา
ช่วยเหลือลูกข้ามาหรือเจ้า
ยุสังข์ศิลป์ชัยให้ฆ่าฟัน
หรือโกรธาว่าเขาพราดเสียจากผัว
จึงแก้งพาลด่าว่าให้สาใจ

ทกนางชนนี้เสน่หา
จึงว่านี่แน่นางสุพรรณ
ด่าได้ด่าเอาทุกสิ่งสรรพ
ทำไมมันก็ดขวางหรืออย่างไร
จะพูดออกตรงตัวนั้นไม่ได้
ส่วนเจ้าสังข์ศิลป์ชัยนั้นคนดี

๙ ๖ คำ ๙

๑ เมื่อวัน
ฟังหกกลัวยาวว่าบุตรี

นางเกสรสมณทามารศรี
เทวีกุลมกลัดขัดใจ

แบายคาย เข้าที่ เหมาะจะ

ค้อนพลางทางว่าเจ้าข้าเอ๋ย
ทั้งแม่ทั้งลูกถูกกันไป
ออกมาทำเช่นเขี้ยวเกรี้ยวกราด
อ้างอวดลูกยาว่ากล้าดี
ชี้คร้านเถียงเสียงแหบแสบไส้
ว่าพลางนางทูลพระพี่ยา
ต่างต่างอ้างอวดว่าตัวดี
จงให้ทั้งสองลองฤทธิไกร

เกิดมาหาเคยพบไม่
เป็นผู้ใหญ่อะไรอย่างนี้
ชวนเด็กวิวาทไม่บัดสี
ไปมุดหัวอยู่ที่ฝั่งคองคา
จะต่อยามความไถให้ชายหน้า
ยังจะนิ่งให้ช้ำอยู่ว่าไร
เท็จจริงสิ่งนี้ยังสงสัย
ถ้าใครทำไม่ได้อย่าไว้มัน

ฯ ๑๐ คำ ฯ

๑ เมื่อนั้น
จึงว่าเจ้าคิดนี้ช่างตึครัน
ตรัสพลางทางสั่งสังข์ศิลป์ชัย
จงแผลงศรขึ้นไปในเมฆา

พระเชษฐาสรรวสรวลสันต์
จะให้ลองฤทธิกันประจักษ์ตา
เจ้าเรื่องฤทธิไกรแกล้ากล้า
ให้ดาวเดือนเคลื่อนมาประเดี๋ยวนี้

ฯ ๔ คำ ฯ

๑ เมื่อนั้น
รับสั่งบังคมด้วยยินดี
จึงตั้งจิตพิชฐานทันใด
ขอให้เป็ดาวเดือนเลื่อนลอยมา
เสียงพลางทางขึ้นศรทรง
มิได้ครั่นคร้ามขามใจ

พระสังข์ศิลป์ชัยเรืองศรี
แล้วทรงศรมาที่กลางขาลา
ข้าจะแผลงศรไปในเวหา
ประจักษ์ตาผู้คนทั้งกรุงไกร
ฤทธิรงค์เลื่อนลั่นหวั่นไหว
แผลงไปด้วยอิทธิฤทธา

ฯ ๖ คำ ฯ เชิดฉิ่ง

๑ ศิลป์ชัยไปเป็นดาวเดือน
สาวสนมกรมในพวกเสนา

ลอยเลื่อนสว่างกลางเวหา
ชมอิทธิฤทธิ์ทุกคนไป

ฯ ๒ คำ ฯ เจริญ

๑ เมื่อนั้น
จึงเดือนทั้งหกเข้าอยู่ไย
ศรเจ้าอยู่ไหนไม่เห็นถือ
ให้เป็นดาวเดือนหงายพรายแพรว

พระบิทรยินดีจะมีไหน
พระสังข์ศิลป์ชัยเขาลองแล้ว
หรือจะแผลงด้วยมือของลูกแก้ว
อย่าทำตาบั้งแสบเข้างูบงิบ

ฯ ๔ คำ ฯ

๑ เมื่อนั้น
ตรองตริกรักรักษาขันชูปชิบ
เจ้าศรีสันทันนั้นพาลจะใจกล้า
พระบิดาอย่าเพ่อตัดพ้อ
แม่นข้าแผลงอิทธิฤทธิ์ไกร
หากลูกโจดเฉาเบาความ
ข้าฝากศรศรีไว้ที่ครุ
จะขอทูลลาสักห้าวัน

ทั้งหกฟังว่าทำตาปริบ
แต่อดเอื้อนอุบอิบอยู่ในคอ
ทำเรงรำไม่กลัวแก้งหัวร่อ
ลูกมิได้ย่อท้อครั้นคร้าม
กลัวแต่กลัวในยจะร้องห้าม
ไม่รู้ว่าจะถามถึงสอบกัน
ท่านอยู่กลางป่าพนาสัย
ไปเอามาแผลงกันให้คนลือ

ฯ ๘ คำ ฯ

๑ เมื่อนั้น
ศรศรีมีฤทธิ์สำหรับมือ
ใครจะเห็นจริงด้วยมึงมั่ง
แต่ก่อนปดกันไม่ทันรู้

พระบิดาว่าใครจะเชื่อถือ
ควรหรือเอาไปไว้กับครุ
กูฟังมันออกไปนอกหู
พิเคราะห์ดูเดี๋ยวนี้ไม่มีจริง

ปล่อยไปไหนเจ้าจะกลับมา
อย่าคิดไว้เว้ประเว้ประวัง

พูดจาเห็นเท็จเสียทุกสิ่ง
รับความตามจริงก็เป็นไร

๙ ๖ คำ ๙

๑ เมื่อวัน
ลูกฆ่าท้าวกุมภันท์บรรลัษ
จึงฝากไว้ที่ครูผู้ประสิทธิ์
ลูกจะขอทุเลาไปเอามา
พระบิดาอย่าเพ่อโกรธกริ้ว
เกิดมาเป็นลูกผู้ชาย

ทั้งหกผันแปรแก้ไข
ฤทธิ์ศรอ่อนไปพระบิดา
ปลุกฤทธิ์ศิลป์ชัยให้กลับกล้า
แผลงอิทธิฤทธิ์ให้มากมาย
ลูกไม่คิดบิดพลิ้วหนีหาย
สู้ตายกับที่ไม่หนีกัน

๙ ๖ คำ ๙

๑ เมื่อวัน
จึงว่าอายลูกปลิ้นปล้อนทั้งนั้น
ดีแต่ปิ่นเจ้อเย้อหยิ่ง
เชื่อนแซแก้ตัวเป็นลิดไม้
ว่าพลางทางสั่งเสนี
ถ้ามันมันไม่บอกออกความ

พระบิดาเคืองชุ่นหุนหัน
เชิงชั้นของเจ้าข้าเข้าใจ
ครั้นจะเอาเข้าจริงก็ไม่ได้
เขาโง่เง่าเมื่อไรจะผ่อนตาม
จงผูกอายเหล่านี้เข้าชักถาม
ลงหวายคนละสามสิบที

๙ ๖ คำ ๙

๑ บัดนั้น
รุมกันจุดคร่าไม่ปราณี
พวกตำรวจน้อยใหญ่ทั้งไพร่เเล
ขุนหมื่นยืนยุดหัวคา

เสนารับสั่งไล่เกศ
เอามาที่หน้าฉานดังบัญชา
ผูกเท้าผูกเอวโอรสา
เขียนห้าที่ถามสิ้นทุกคน

๙ ๔ คำ ๙ เสร็จ

๑ เมื่อئัน
เจ็บแสบแทบตายเต็มทน
ซึ่งคิดผัดปลั่งครั้งนี้
พาลผัดริษยาสังข์ศิลป์ชัย

ทั้งหกร้องพลาญครางร่น
ต่างคนรับจริงทุกสิ่งไป
เพราะพระชนนีสอนให้
แล้วไปบนบานพระโหรา

๙ ๔ คำ ๙

๑ เมื่อئัน
ให้ผูกคอโหรเฒ่าเข้ามา

พระบิดาขึ้นวิวกริ้วหนักหนา
กับหกกัลยาเฝียนสอบกัน

๙ ๒ คำ ๙ เจริจา

๑ ชักใช้ไ้ความตามจริง
จึงตรัสปรึษาเสนาพลัน
โหรเฒ่าเจ้าเล่ห์ลวงกูไ้
อ้ายทั้งหกคนกับชนนี

ท้าวอิงเคื่องขุนหุนหัน
โทษมันถึงสิ้นชีวิ
ไปตัดหัวเสียบไว้นอกกรุงศรี
เอาไปพันเสียบที่ท้ายพารา

๙ ๔ คำ ๙

โหปี

๑ เมื่อئัน
ต่างคนร่ำให้ฟายน้ำตา
พระสังข์ศิลป์ชัยใจดี
เอ็นดูด้วยช่วยขอโทษไว้

หกนางกับหกโอรสา
ร้องขอชีวาอุ่นไป
แม่ประทุมเทวีลูกกราบไหว้
ช่วงใช้เป็นข้ากว่าจะตาย

๙ ๔ คำ ๙ โอด

ร้าย

๑ เมื่อนั้น
เห็นแม่ลูกร้องดิ้นสิ้นความอาย
อันโทษทั้งหกคนกับชนนี้
แต่จะฆ่าให้ม้วยมรณา
ซึ่งเขาคิดร้ายซ้ำหลายครั้ง
จึงโปรดปรานประทานโทษไว้

พระสังข์สิ้นพยาบาทหมาย
จึงเบี่ยงบ่ายพิศทูลพระบิดา
ก็ควรที่บิดรงค์ลงโทษา
เราจะติดลูกสืบไป
ก็เพราะกรรมหนหลังหาโกรธไม่
อย่าฆ่าให้มอดม้วยมรณา

๙ ๖ คำ ๙

๑ เมื่อนั้น
ค่อยเคลื่อนคลายหายโกรธโกรธา
นี้หากลูกยาว่าวอน
ว่าพลางทางสั่งเสนาใน
จะได้ใช้สอยมันเป็นข้า
แล้วตรัสชวนสี่องค์นั่งลักษณะ

พระบิดรงค์ทรงฟังโอโรสา
จึงตรัสว่าพ่อแค้นมันสุดใจ
เป็นจนจิตบิตรไม่ขัดได้
อันคนโทษกู่ให้ลูกรัก
ให้สมน้ำหน้าที่อุปถัมภ์
กับพระลูกรักเข้าวังใน

๙ ๖ คำ ๙ เสมอ

ประกาศกระทรวงศึกษาธิการ

เรื่อง การคัดสรรและเผยแพร่บทละครนอก เรื่อง สังข์ศิลป์ชัย
พระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว

ด้วยกระทรวงศึกษาธิการได้แต่งตั้งคณะกรรมการคัดสรรและเผยแพร่วรรณกรรมของชาติขึ้น เพื่อดำเนินการพิจารณาคัดสรรวรรณคดี และวรรณกรรมที่มีคุณค่า ซึ่งถือเป็นสมบัติของชาติที่ควรอนุรักษ์ และเผยแพร่ให้เด็ก เยาวชน และประชาชนทั่วไปได้ศึกษา อันจะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งแก่สังคมปัจจุบัน คณะกรรมการฯ ได้พิจารณาเห็นว่า บทละครนอก พระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว เรื่อง สังข์ศิลป์ชัย เป็นวรรณคดีที่ทรงคุณค่า เนื้อเรื่องสนุก ก่อปรด้วยแง่คิด ถ้อยคำภาษา และกลวิธีการแต่งอันเป็นแบบอย่างได้ สามารถใช้เป็นหนังสือส่งเสริมการอ่านได้เป็นอย่างดี

กรมวิชาการจึงได้จัดพิมพ์หนังสือบทละครนอก เรื่อง สังข์ศิลป์ชัย ขึ้น และเผยแพร่ไปยังสถานศึกษาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องซึ่งจะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งสำหรับเด็ก เยาวชน และผู้สนใจทั่วไปได้ศึกษาเรียนรู้และได้รับความเพลิดเพลิน

ประกาศ ณ วันที่ ๑๙ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๔๐

(นายสุรัฐ ศิลปอนันต์)
ปลัดกระทรวงศึกษาธิการ

คณะกรรมการคัดสรรและเผยแพร่ วรรณกรรมของชาติ

ท่านผู้หญิงสมโรจน์ สวัสดิกุล ณ อยุธยา	ที่ปรึกษา
ศาสตราจารย์ประเสริฐ ณ นคร	ที่ปรึกษา
ศาสตราจารย์ฐะปะนีย์ นาครทรรพ	ที่ปรึกษา
รองศาสตราจารย์สวณิต ยมาภัย	ที่ปรึกษา
นายบรรเจ็ด อินทุจันทร์ยง	ที่ปรึกษา
นายจุลทัศน์ พยาฆรานนท์	ที่ปรึกษา
อธิบดีกรมวิชาการ	ที่ปรึกษา
รองอธิบดีกรมวิชาการ	ที่ปรึกษา
ศาสตราจารย์คุณหญิงกุหลาบ มลลิกะมาส	ประธานกรรมการ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์วิพุธ โสภวงศ์	รองประธานกรรมการ
นางสาวทรงสรรค์ นิลกำแหง	กรรมการ
นางปรุงศรี วัลลิโถม	
(แทน ผู้อำนวยการกองวรรณกรรมและประวัติศาสตร์)	กรรมการ
นางมนตรี เทียมสิงห์	
(ผู้อำนวยการส่วนส่งเสริมการถ่ายทอดวัฒนธรรม)	กรรมการ
รองศาสตราจารย์ประคอง นิมมานเหมินท์	กรรมการ
ศาสตราจารย์ (พิเศษ) ชลธิรา สัตยาวัฒนา	กรรมการ
นางดารณี วงษ์อยู่น้อย	กรรมการ
นางพรพิมล ธรรมเนียม	กรรมการ
นายวิชัย พยัคฆโส	กรรมการ
นางสาวสมพร จารุณัฏ	กรรมการและเลขานุการ
นางสาวปริญญา ฤทธิ์เจริญ	กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ
นางบุษบา ประภาสพงศ์	กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ

บรรณาธิการ

นางบุษบา ประภาสพงศ์
นางสาวปรีญา ฤทธิเจริญ

ผู้ช่วยบรรณาธิการ

นางสาวลำเค็ญ ชนะสุวรรณ

ถ่ายภาพจิตรกรรมฝาผนังวัดสุทัศน์ฯ

นายทวีพร ทองคำใบ

